

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Március 1.

9. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az egyházkerületi közgyűlés figyelmébe.

Nem azt teszi ez a cím, mintha a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés fölhívások nélkül ne ismerné nagy fontosságú feladatait, s gondoskodása köréből ki volna zárva olyan valami, a mi nek szükséges ápolása, vagy megalkotása egyházi közéletünknek csak javára válhatik. Hanem jelen soraimnak az a célja, hogy éppen egy oly kérdésnek, mely egyházkerületünk Igazgató-Tanácsát és közgyűlését eddig is már közelről foglalkoztatta, gyakorlati megoldására a véleményem szerint legcélszerűbb utat megjelöljék.

Hogy minket, reformátusokat találóan neveztek el a »magyar vallás« hiveinek, egyebek mellett, az is eléggé igazolja, hogy faji tulajdonságaink, s ezek között természetesen hibáink is, hiven visszatükröződnek vallásos életünkben. Hiában áll előttünk gyakran valamely üdvös cél napnál fényesebb világításban, mi azért képesek vagyunk, még évekig nagy lelki nyugalommal beszélni arról (vagy akár hallgatni is róla), hosszú cikkekben bizonyítani annak szükségét és hasznosságát, a helyett, hogy minél gyorsabb és kitartóbb megvalósításához fognánk. Ez alatt telnek-futnak az évek, mi az isteni kegyelem csudás útján várjuk az áldást, s a várakozás alatt szenved az egyházi közérdek. Mi részesült újabban e sorsban inkább, mint a középiskolai vallásitanítás és a vallásitanári tanszékek rendszerezésének fontos és már az unalomig »égető«-nek konstatált kérdése? És mégis, hol állunk ma is e tekintetben? Ott, a hol egy garmada, e kérdéssel foglalkozó cikkek a pusztában kiáltó szökint való elhangzása előtt állottunk. Ne tűnjék föl senkinek, ha tán a keserűség némi hangját érezné ki e szavaimból; mert valóban, ha zúgolódni lehet és illik, s ha ennek valami haszna lehetne, úgy e tekintetben vége-hossza nem volna mindazok jogos zúgolódásának, a kik e kérdés-

nek sorsát az iránta való érdeklődésből figyelemmel kísérték.

Azonban, én most nem akarom itt sem a panasz árját a keresztyéni türelem zsilipjének fölvonásával kiönteni, sem egy újabb dissertációt nem akarok tartani a középiskolai vallásitanítás fontosságáról és felekezeti szempontból való jelentőségéről, mert annyira, hála istennek, eljutottunk, s ez is nagy nyereség, hogy mindnyájan elismerjük a középiskolai vallásitanítás fontosságát, érezzük e nemű szükségünk kényszerítő súlyát, s elvileg elfogadjuk a vallásitanári tanszékek rendszerezését sürgető követelményeket. Csakhogy aztán eddig vagyunk és semmivel sem tovább pedig tovább kellene már mennünk.

Hogyan?

Tudjuk, hogy egyházkerületünk e téren is megtette a kezdeményező lépéseket. A nagyenyedi theol. tanári kart az Ig.-Tanács véleményadásra szólította volt föl általában a vallásitanári tanszékek fölállításának és ezzel kapcsolatban különösen a vallásitanári kvalifikáció leendő megállapításának kérdésében. Bővebb fejtegetés helyett, e tekintetben, most csak azon nézetemet fejezem ki, hogy az enyedi javaslatnak az a része, mely a középiskolai vallásitanítás elhanyagolt ügyét a vallásitanításra specifikált szakőrök alkalmazásával óhajtja rendezni, mint egészen világos, szakszerű és a szükségnek legtermészetesebb kielégítési módjára rámutató indítvány: helyes alapot nyújt a kérdés megoldására. Míg a javaslatnak az a másik indítványi része, a mely talán csak pro forma vétetett föl abba, hogy t. i. a középisk. vallásitanítás az illető egyházközségek lelkészeire bizassék, a hol ilyen középiskola van, ma már annyira túlhaladottnak és célra nem vezetőnek látszik, a mint hogy az is, hogy erre több szót vesztegetni, felesleges is. Egy városi, s tehát rendszerint nagyobb egyházközség gondjával, vezetésével terhelt paptól azt kívánni, hogy még az

ottani gimnáziumban tanítson 16—20 órán is, s aztán mind a két féle kötelességét példányszerű sikerrel végezze, barbárság volna.

Tudjuk továbbá, hogy egyházkerületünk Igazgató-Tanácsa még 1892-ben egy javaslatot terjesztett ez ügyben a konvent elé, melyet a konvent a tavaly márc. hó közepén tartott ülésében vett tárgyalás alá, jobban mondva, tért fölötte könnyű szerrel napirendre. A határozat (1893. évi konv. jegyzőkönyv 45. sz.) ugyanis úgy szól, hogy az egyetemes konvent bármennyire méltányolja is Igazgató-Tanácsunknak a középisk. vallástanári tanszékek rendszeresítésére vonatkozó indítványának alapul szolgáló okokat, de »e nagy fontosságú ügynek messzibbre kiható megoldását jelenleg még sem sürgetően szükségesnek, sem célszerűnek, sem időszerűnek nem tartja.« Én a legnagyobb tisztelettel vagyok az egyetemes konvent bölcsesége iránt, mindazonáltal egyszerű eszemmel mind máig nem tudtam megérteni e határozatot, azaz, nem tudtam belátni annak helyességét. Hát, vajjon meddig kellene még várunk és milyen időknél kellene bekövetkezniök, mikor a konvent azt határozná, hogy a vallástanári tanszékek rendszeresítése már szükséges, cél- és időszerű: ha most nem az? A határozatban közölve van ugyan annak megokolása is, de éppen ez a megokolás hagy engem értetlenségemben, a helyett, hogy abból kiségitene. Nem szükséges, és célszerű ugyanis ez ügy jelenlegi megoldása a konvent szerint azért, »mert a vallástanítás jelenleg is legtöbb középiskolánkban lehetőleg egy tanár kezében van összpontosítva, sőt némely helyen rendszeresített vallástanári állások szerveztettek«, stb. Szerény nézetem szerint, sokkal világosabb és tisztább logika lett volna abban a határozatban, úgy, hogy éppen mivel »legtöbb középiskolában«, s tehát nem mindenütt van és pedig csak »lehetőleg«, egy tanár kezében összpontosítva a vallástanítás, s mivel ez az egy tanár kezében való összpontosítás azokban az iskolákban sem annyi még, mint a kérdés végleges és helyes megoldása (legalább a konventi határozat e felől egy szóval sem biztosít), azaz, vallástanári tanszékek rendszeresítése, annyira nem, hogy ezzel szemben »némely helyen« már rendszeresítve vannak ez állások, de mivel főleg csak »némely helyen« és nem mindenütt van így a dolog, a mint kellene lennie: tehát, ezeknél fogva, s a már nem tagadható sürgősnél fogva

szükségesnek és célszerűnek látja a konvent, hogy ez ügyet éppen most a tett indítvány alapján végleges és egyetemleges határozattal tisztázza. Nem ezt tette, elmaradt; de azért a konvent következetlen felfogásu határozata, a mely nem egyéb, mint leplezett visszautasítása az erdélyi javaslatnak, egy hajszállal sem csökkentette a vallástanári tanszékek rendszeresítésének meg nem tagadható sürgős szükségét.

Azt látjuk tehát, hogy az erdélyi egyházkerületben megvolt és meg van a jó szándék az általa helyesen fölismert nagy fontosságú kérdésnek minél helyesebb irányu, módu, s halogatás nélküli megoldására. Hogy ez uton kezdeményezésével nem ért célt, az nem rajta múlt. De éppen mert megvan a jó szándék, nem szabad, a célra való törekvessel fölthagyni és e kérdést megint elaludni engedni. Ha a konvent nem tette azt az egységes reformált anyaszentegyház közügyévé, úgy maradjon meg kerületi belügynek, még pedig a legaktuálisabb belügynek. Az a kerület, a mely a kérdésnek egyetemes megoldását indítványozta a konvent előtt, az itthon már nem mondhatja, hogy a középisk. vallástanári tanszékek rendszeresítése most »sem szükséges, sem célszerű, sem időszerű.« Mert, ha valamiről, úgy erről csakugyan elmondhatjuk: *debuisset pridem*, még pedig sokkal korábban. De ha középiskoláink egész megfeszített erejét az utóbbi évtized fokozott és új szükségletei igénybe vették, úgy, hogy dacára az érzett bajnak, ez elsőrendű felekezeti érdek kellő kielégítésére az állam másféle követelményeihez való alkalmazkodás sürgőssége miatt, nem gondolhattak, most már, a mikor annyira a mennyire rendeződtek középiskoláink az állam előtt is, legsürgősebb teendőjük e háttérbe szorult érdek kell hogy legyen. Minden évnek mulasztása e részben több esztendei hátrányt és felekezeti veszteséget rejt magában. Magunkra tudnók-e venni a jövő vádját a jelen mulasztásáért? És nem int-e, sőt nem parancsol-e az idő hangosan, hogy a középiskoláinkból kikerülő intelligens középosztályt a rendszeres, alapos, buzgó és szabadelvű vallás-erkölcsi oktatás és nevelés erős kötelékével kell már a középiskolai ifju korban egyházunkhoz fűznünk, az ez iránti ragaszkodás, s áldozó szeretet talaját annak lelkében megművelnünk, mert ha ezt nem tesszük, később a felekezeti érdekek szolgálatának, csupán csak a katedrara szorítkozva e szolgálat, bármily buzgó legyen az, munkatársak, élőkövek, művelt prot. vallásos közönség

hiányában, annyi sikere sem lesz, mint eddig volt. Már most is megvan a meghasonlás a tudomány vívmányaitól átalakított gyakorlati modern élet, s világi műveltség és a vallásos hit céljai, s erkölcsi feladatai, követelményei között. Köz- és társadalmi életünkben elég érdek, irányzat, cél és intézmény van, a mi az embert akarata ellenére is elvonja a vallásos élet ápolásától, az egyház szeretetétől, s ezeket feledni kényszeríti, de alig van olyan, a mi ezekre terelné figyelmét és ezekhez kötné buzgóságát. Szemmel látható a nagy ür, mely a társadalom két fő rétege: az intelligens osztály felvilágosultsága, s a gyakori ál-felvilágosultsággal járó közönye, vagy elfogultsága és a nép formális vallásossága, megszokott egyháziassága között van.

(Vége következik.)

Törvényjavaslat,

*azon nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjazásáról és hozzátartozóik el-látásáról, kikről állami, vagy más hasonló természetű köz-
rendelkezéssel gondoskodva nincs.*

I.

1. §. A felekezetek, törvényhatóságok, községek és társulatok által, vagy örök alapítványokból (ide nem értve a szerzetes-rendek kezén levő alapítványokat) fentartott középiskolák, felsőbb leányiskolák, kereskedelmi középiskolák (akadémiák), valamint az ily jellegű jogakadémiák, tanító tanítónő- és kiseddóvó-képző intézetek számára országos nyugdíj- és gyámintézet állíttatik, melyből az ezen tanintézeteknél alkalmazott igazgatóknak, tanároknak, tanítóknak, igazgatónőknek, tanítónőknek nyugdíj, vagy végkielégítés, özvegyük és árváik részére temetkezési járulék és özvegyi ellátás, illetőleg, nevelési járulék biztosíttatik.

E nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe csak oly nyilvános tanintézetek vehetők fel, melyeknek állandó fenmaradásuk biztosítva van.

2. §. E nyugdíj- és gyámintézetre nézve mindenben, a miről az alább következő szakaszokban külön említés nincs, nevezetesen: a szolgálati idő beszámításának s a nyugdíjazási és gyámolítási igény beálltának feltételei, valamint a beszámítható javadalmazásnak s az igényelhető nyugdíjnak, ellátási, vagy nevelési járandóságoknak meghatározása, stb. tekintetében az 1885. évi XI-ik törvénycikknek a tanárookra vonatkozó rendelkezései szolgálnak zsinórmértékül.

3. §. A nyugdíj- és gyámintézet jövedelméül a következő források jelöltetnek ki

a) A fentebb felsorolt tanintézetek minden rendes igazgatója, tanára, tanítója, igazgatónöje, avagy tanítónője köteles évi törzsfizetésének 300 forinton felüli összege, valamint fizetésének minden szaporodása után (ide nem számítva a lakpénzt) egyszer s mindenkorra $\frac{1}{3}$ részt a nyugdíj- és gyámintézet javára lefizetni.

b) A tanintézetek fentartói iskolájuk minden igazgatói, tanári, tanítói, igazgatónöje, vagy tanítónője rendes állásának törzsfizetése s e törzsfizetés szaporulata után évenként 5%-nyi összeget fizetnek. E tartozás az üresedésben levő állások törzsfizetése után is lerovandó.

c) Az elősorolt intézetek tanulóitól (kivétel nélkül) fejenként és évenként a jogakadémiáknál 6 forintnyi, a többi tanintézeteknél 3 frtnyi díj szedetik.

d) E nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe tartozó mindazon tanintézetek fentartói, kik iskolai épületre, vagy beruházásra állami segílyt kapnak, e segíly után 15 éven át 3%-ot tartoznak a nyugdíj- és gyámintézet javára fizetni.

e) Az államkincstár a nyugdíj- és gyámintézet szükségleteihez évenként 60,000 forinttal járul hozzá.

Az a) b) és c) alatt kijelölt jövedelmi forrásoknak egymáshoz való arányát az iskolafentartók a helyi viszonyok szerint esetleg módosíthatják, de e módosítás mellett is az ezen forrásokból eredő jövedelmek végösszegének változatlanok kell maradnia. A b) alatt kitüntetett 5%-ból az illető tanerők terhére áthárítható részlet maximuma 2%-ban állapíttatik meg.

Oly intézeteknél, a melyeknél a fenforgó különleges viszonyoknál fogva nem valamennyi, hanem csak néhány tanerő nyugdíjazásáról kell gondoskodni, az a) és b) alatti befizetések csak e tanerőkre szólnak, a c) és d) alatt jelölt befizetéseket pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter arányosan állapítja meg. Az illető tanerők megterhelése ez esetben sem lehet nagyobb a fent kitüntetett mértéknél.

Az ezen nyugdíj- és gyámintézetbe történt befizetések visszatérítésének semmiféle körülmények között sincsen helye.

A némely tanintézeteknél már meglevő nyugdíj-alapokat ezen országos intézet létesülte után az iskolafentartók tetszésük szerint vagy az a) b) c) és d) alatt elősorolt befizetések alapjául szolgáló tőkekint kezelhetik, vagy pedig, az egyesek által eddig teljesített befizetések visszatérítését illetőleg netalán szerzett jogoknak épségben tartása mellett, más, eredeti rendeltetésükkel rokon célokra fordíthatják; de az ezen országos nyugdíj- és gyámintézet kötelékében álló tanintézetek alkalmazottjai s hozzátartozóik számára belőlük egy második nyugdíj- vagy gyámintézetet nem tarthatnak fenn.

4. §. A már fennálló tanintézeteknek e nyugdíj- és gyámintézetbe való belépése, az illető iskolafentartónak jelentkezése alapján, mely jelentkezésnek e törvény életbeléptetése után félévben belül kell végbemennie, önkintesen történik. Ha valamely már fennálló iskola fentartója tanintézetével később lép be, köteles a 3. §. a) b) c) és d) pontjaiban elősorolt járandóságokat visszamenőleg is, és pedig 4%-os késedelmi kamatokkal együtt akkint leróni, mintha a jelen törvény életbeléptekor állt volna be a nyugdíjintézet kötelékébe; ellenkező esetben alkalmazottjainak szolgálata a nyugdíj-igényre nézve csakis a nyugdíj- és gyámintézetbe való belépéstől számíttatik.

A jövőben keletkező iskolák fentartói azonban kötelesek tanintézetükkel ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe belépni, vagy alkalmazottjaik számára legalább oly nyugdíjról és hozzátartozóik számára oly ellátásról

gondoskodni, mint a minót a jelen törvény biztosít, és pedig a nélkül, hogy intézetük tanulóit, vagy alkalmazottjaikat az adandó nyugdíjért és ellátásért nagyobb mértékben terheljék meg, mint a minő befizetést a jelen törvény szab meg, ellen esetben iskolájuk nem számíthat a nyilvánossági jogra.

A nyugdíj- és gyámintézetből kilépésnek nincs helye.

5. §. Az országos nyugdíj- és gyámintézet javára befolyó jövedelmek az állam pénztárában a néptanítói országos nyugdíj- és gyámintézet szabályai szerint a kormány kezelése alatt álló közalapokint kezeltetnek. A 3.

a) és c) pontjaiban megjelölt befizetéseket azonban az iskolafentartók szedik be és pedig vagyoni felelősséggel a be nem folyó, vagy behajthatatlan fizetések pótlására nézve s aztán az összegeket a szükséges hiteles kimutatásokkal együtt beszolgáltatják a nyugdíj- és gyámintézet pénztárába. Ugyanekkor beszolgáltatják azon összeget is, mely őket a 3. §. b), esetleg, d) pontja értelmében terheli.

A fentartókat terhelő e fizetések behajtása az állami közadók módjára történik.

6. §. A törvény életbelépését követő minden 10 év után a nyugdíj- és gyámintézet jövedelmeiről és kiadásairól részletes matematikai mérleg készítendő, s ha e mérleg a jövedelmek apasztását megengedi, a 3. §. b) és c) pontjaiban megjelölt befizetések mértéke lejjebb szállíttatik.

7. §. E nyugdíj- és gyámintézet a kötelekében álló tanintézeteknek nemcsak azon igazgatóira, tanáira, tanítóira, igazgatónőire, tanítónőire terjed ki, kik ez országos nyugdíj- és gyámintézet életbelépte után törvény-, vagy szabályszerűen megállapított ily rendes állásokra megfelelő minőségben törvény-, vagy szabályszerű módon állandóan alkalmaztatnak, hanem kiterjed azokra is, kik e törvény életbelépte előtt léptek jelen szolgálatukba, és pedig már eddig teljesített szolgálatuk beszámításával.

Oly igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők, tanítónők, kik ezen nyugdíj- és gyámintézet kötelekébe tartozó s ugyanazon iskolafentartó gondozásában álló más tanintézetnél is vannak közös iskolai szolgálatra alkalmazva, az ezen közös iskolai szolgálat után egységesen rendszeresített fizetésük szerint jönek e nyugdíj- és gyámintézetnél tekintetbe. Ha azonban ez egységesen rendszeresített fizetésük magasabb, mint a nagyobb fizetésű tanintézet megfelelő állásának fizetése, a nyugdíj megállapítása csakis ez utóbbi fizetés mértéke szerint történhetik meg.

Az oly igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők, tanítónők, kik más, e nyugdíj- és gyámintézet kötelekébe nem tartozó tanintézetnél, vagy más hivatalban is vannak alkalmazva, ha a másik intézetnél, vagy hivatalnál nyugdíjra van jogosultságuk, ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe föl nem vehetők; ha pedig máshol nincs nyugdíjra jogosultságuk, csak az esetben vehetők fel ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe, ha ennek kötelekében álló tanintézetnél nagyobb mértékben vannak alkalmazva, mint a másik tanintézetben, vagy hivatalban, s ha alkalmazásuk rendszeres, állandó s legalább is oly mértékű, mint a minő az állami tanintézeteknél szokott lenni. Ez utóbbi esetben nyugdíjigényük csakis az ezen

nyugdíj- és gyámintézet kötelekében álló tanintézetben való alkalmazásuk szerint számítandó.

Minden esetben szükséges, hogy a szóban forgó alkalmazottak magyar állampolgárok legyenek.

8. §. Olyan esetben, a midőn a fentebb elősorolt alkalmazottaknak nincs természetben való lakásuk, vagy lakpénzüik, a nyugdíjba számítható fizetés megállapításánál állandó járandóságuk $\frac{1}{5}$ -része lakpénznek vétetik s leszámíttatik. E rendelkezés áll az esetre, ha valamely alkalmazott lakpénze összes javadalmazásának $\frac{1}{5}$ részénél kisebb összegben volna megszabva.

Nem rendszeres s ugyanazon iskola nem minden alkalmazottjára kiterjedő, hanem csak egyeseknek rendkívülieg juttatott fizetésemelés, vagy pótlék (kivéve az igazgatók, igazgatónők magasabb, de rendszeres fizetését) a nyugdíjba nem számítható be.

Másrészt, a már megállapított s nyugdíjra jogosító fizetést az iskola-fentartó semmi körülmények közt sem szállíthatja le.

9. §. A már szolgálatban levő, fentebb (1. §.) elősorolt alkalmazottakat illetőleg, a vallás és közoktatásügyi miniszter az általa e célra kinevezendő bizottsággal, melyben a pénzügyminiszter kiküldöttje is helyet foglal, a bekivánandó hiteles okmányok alapján s az iskolafentartók meghallgatása után, minden egyénre nézve külön állapíttatja meg azt, hogy a múltban teljesített szolgálati idejük és élvezett járandóságuk a nyugdíjazásnál mennyiben számítható be. E megállapítást a bizottság az illetők fölvételekor az ide vágó törvények rendelkezési s azok analogiájának alapján intézi el.

Ez alkalommal az illetőknek a 24-ik korévet megelőző szolgálat ideje a nyugdíjba nem számítható be. A jövőben alkalmazandóknál azonban e megszorításnak nincs helye.

10. §. E törvény életbeléptekor már alkalmazásban levő egyének fizetésüknek és fizetésük szaporulatainak a 3. §. a) pontja szerint beszolgáltatandó $\frac{1}{3}$ részén kívül, ezen beszolgáltatandó összeg után, javadalmazásuk elnyerésének időpontjától az említett $\frac{1}{3}$ rész teljes lefizetéseig számítva, 4%-os kamatot is kötelesek fizetni. Megengedtetik azonban, hogy az őket terhelő $\frac{1}{3}$ részt s annak itt megjelölt kamatait 36—48 havi egyenlő részletben törleszthessék.

Ha valamely alkalmazottnak nyugdíjazása, vagy hozzátartozóinak ellátása e törlesztés előtt következni kezd, a törlesztetlenül maradt összegek az illetőnek nyugdíjából, vagy hozzátartozóinak ellátásából méltányos részletekben levonandók lesznek.

11. §. Az ezen országos nyugdíj- és gyámintézet életbeléptét követő első hat évben csupán azon címen, hogy valamely alkalmazott a 30-ik szolgálati évet betöltötte, nyugdíjazásnak nincs helye. Azontúl azonban e megszorítás megszűnik.

12. §. A felsorolt alkalmazottaknak önmaguk kérte nyugdíjaztatásuk ügyében az illető felettes hatóság véleményes előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

Ha valamely tanerő a tanítás és nevelés munkájára alkalmatlanná vált, a közszolgálat érdekében szükségelt nyugdíjazást a közoktatásügyi kormány megfelelő

iskolai felügyelő közegének, illetőleg, küldöttjének, vagy az iskola fentartójának, illetőleg, felekezeti főhatóságának indítványára, és pedig az ügynek egy vegyes bizottság által történt megvizsgálása és előterjesztése alapján, egyetértőleg az iskolafentartójával, illetőleg, felekezeti főhatóságával, a vallás és közoktatásügyi miniszter rendeli el. Az itt jelzett vegyes bizottság elnökét és fele részét az iskola fentartója, illetőleg, egyházi főhatósága nevezi ki. Ha az alkalmazott a 30 szolgálati évet betöltötte, vagy a 65-ik életévet elérte, vagy pedig, ha szolgálati képtelensége közhatósági orvosi bizonyítvánnyal nyilvánvalólag igazolva van, az itt említett bizottság közbenjárása elmarad.

13. §. Egyrésztől a jelen országos nyugdíj- és gyámintézet kötelekébe tartozó tanintézeteknek itt elősorolt alkalmazottjai, másrésztől az 1885. évi XI dik törvénycikk alá eső tisztviselők, tanárok és tanítók közt a nyugdíj és ellátás szempontjából viszonyosság biztosítatik, s így a már megtörtént, vagy megtörtéendő átlépés esetén előbbi szolgálatuk megfelelően kölcsönösen számításba vétetik.

Kiterjesztetik továbbá e viszonyosság a nyilvános népoktatási, kisdédóvó s egyéb idetartozó intézeteknek az 1875. évi XXXII. és 1891. évi XLIII. törvénycikk rendelkezése alá eső alkalmazottjaira is akként, hogy a a népoktatási, kisdédóvó s egyéb ide tartozó intézeteknél eltöltött 4 szolgálati év mind a jelen törvénycikkben, mind az 1885. évi XI. törvénycikkben értett tanintézetekhez történt átlépésnél 3 szolgálati évnél és viszont az ezeknél eltöltött 3 szolgálati év a népoktatási s a többi intézetekhez történt átlépésnél 4 évnél számítottatik.

14. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter e nyugdíj- és gyámintézet ügyében évenként kimutatást terjeszt a törvényhozás elé, melyben mind a legutóbbi év mérlege, mind a nyugdíj- és gyámintézet pénztárának állapota, mind a nyugdíjazásoknak és gyámolítottaknak létszáma, névsora, szolgálati minősége, a nyugdíjazás idejében elért életkora, élvezett beszámítható járandósága, a beszámított szolgálat ideje, a nyugdíjnak, vagy ellátásnak évi összege, a nyugdíjazás és gyámolítás ideje befoglalva legyen.

E kimutatás egy-egy példánya megküldetik a tanintézetek mindazon fentartóinak, kik ez országos nyugdíj- és gyámintézet költségeihez hozzájárulnak.

15. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter bizatik meg.

Budapest, 1893. november 15-én.

Gróf Csáky Albin.
kir. vallás- és közokt. miniszter

Indokolás.

II.

Nagyok azok az áldozatok, melyeket hazánkban a hitfelekezetek iskolák állításával és fentartásával a mult időkben a magyar államnak hoztak. De nemcsak a multban, hanem a jelenben is tetemesek azok a költségek, melyekkel a hitfelekezetek az állam terhén könnyítenek. Hasonlóan nem jelentéktelenek azon áldozatok sem, melyeket ujabban némely törvényhatóságok, községek, sőt társulatok, iskolák állításával és fentartásával, önként vettek vállalkra. Természetes tehát, hogy ez áldozatokat az államnak nagy értékűeknek kell tekintenie, s ebből kifolyólag, a mennyiben az iskola-fentartók áldozatai ez iskoláknál, a közoktatás szükségleteinek ujjabb- és ujjabb emelkedésével, most már nem elégségesek, az államnak segítségül kell jönie, mert különben a szóban forgó iskolák elzülése vagy megszünése következtében, ez iskolák helyébe az államnak új iskolákat kellene állitania, melyeknek felállitási és fentartási költsége sokszorososan felülmulná a kívánt segélyt. Tehát, nemcsak a mult idők szolgálatainak elismerése, hanem az állam jelenlegi, jól számított pénzügyi érdekei is megkívánják az ily iskolák segélyezését.

Törvényeinkben ez iskolák segélyezésének elve kifejezésre is jutott, s az állam ez alapon sok iskolát tényleg segélyez is, részint befektetésekre, részint a folyó szükségletekre adott összegekkel. Az előttünk fekvő törvényjavaslat is, habár közvetve, a segélyezés egy módját tervezi, melylyel azon nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjazásáról és hozzátartozóinak ellátásáról kíván gondoskodni, kikről állami, vagy más hasonló természetű közrendelkedéssel gondoskodva nincs. E közvetett segély kiegészítene fönnebb említett egyenes segélyezést, s nem kevésbé fontos, mint az utóbbi, mert hivatva van, állandóan biztosítani az illető tanintézetek számára a jó tanerőket s így biztosítani magukat a tanintézeteket is. Az 1875-ik évi XXXII. törvénycikk, mely a néptanítók nyugdíjazásáról szól, hasonló segélyezést tart szem előtt, s az előttünk fekvő törvényjavaslat nem egyéb, mint következetes kiegészítése az imént említett törvénynek.

Részletesen megjelölve: a felekezetek, törvényhatóságok, községek, társulatok által, vagy örök alapítványokból (ide nem értve a szerzetes-rendek kezén levő alapítványokat) fentartott középiskolák, felsőbb leányiskolák, kereskedelmi középiskolák (akadémiák), valamint az ily jellegű jogakadémiák, tanító-, tanítónő- és óvóképző-intézetek országos nyugdíj- és gyámintézetének felállításáról van itt szó.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Hegedüs Sámuel életrajza.

Irtá: *Sámuel Adáár.*

(Vége.)

Mert, a mikor a gyermek még csak ígér és mindennap új meg új ismereteket szerez, addig csak a testi elbukás veszedelmeinek van kitéve, de mikor ösztönei felébrednek s a

még gyenge okosságának küzdeni kell az indulatokkal s azok győzedelmével az erkölcsi elbukás fenyeget, akkor kell a tanárnak minden tekintélyét s pszichologiai befolyását latba vetni. Hogy ebbeli igyekezete kárba ne vesszen, megóvni iparkodott tanítványait a rossz példától, mert u. m.: »a hová a hiúságnak és a szeretetlenségnek, vagy álnokságnak magvai egyszer bé vagynak nyomva, lehet azután ugyan

szépen beszélő embereket formálni, de szépen érzőt ritkán.« S mivel tudta, hogy mennél nemesebb valamely teremtmény, annál nemesebb bánásmódot igényel és mennél nemesebben bánik az ifjuval, annál nemesebb karakterű ember lesz belőle, ugyanazért még az »erkölcsi érzés syntaxisa« ellen vétőkkel is humánusan bánt. A megtévedt ifjut nem kicsapatással és karcerbe záratással való fenyegetéssel akarta s tudta megjobbitani, hanem ezen minden törvénynél hatalmasabb szóval: »Fiam!« — Ebben a tekintetben annyira vitte a dolgot, hogy »hatalmában állott a leginkább elfásultabbakba is arcáról nemes indulatokat, szívéből gyöngédebb érzeteket szállítani át.« Szóval, egyik tanítványa szavai szerint: »a romlásnak indult keblet édes atyai könyüiben egészen újra és épnek gyurta.«

Egy-egy figyelmeztetésével, hogy milyen elhatározó befolyást gyakorolt tanítványai jellemének képződésére, bizonyítja a következő eset: »Egyik jeles tanítványát, gr. Mikó Imrét egy alkalommal írással elfoglalva találván, fölibe hajlott és azt kérdezte tőle: mit gondol, vajjon, jól és helyesen ir-e, vagy nem? — Kétségkívül jól és helyesen! felelt kissé elbizakodva az ifju gróf. A z t m á s i t é l i m e g! viszonzá l á k o n i k u s r ö v i d s é g g e l a t a n á r. E z t a z e g y s z e r ű m e g j e g y z é s t a n e m e s g r ó f s o h a s e m f e l e d t e e l, m i n t j e l i g e n y o m ó d o t t b e f o g é k o n y l e l k é b e s g y a k o r o l t e l h a t á r o z ó b e f o l y á s t j e l l e m e k é p z ő d é s é r e, t a n e l h a t á r o z o t t a b b a n, m i n t m i n d e n i s k o l a i t u d o m á n y a t.«

Humánus, mondhatnám, atyai bánásmódjával pedig megteremtette tanár és tanítvány között azt a gyöngéd viszonyt, melyet szépen rajzol az a történet, melyet nekem Hegedüsnek egy ma is élő tanítványa, t. László Sándor úr, beszélt el, s a mely történet Hegedüs önzetlen lelkéről is tanúságot tesz. Egyik tanulóknak volt egy madara, melynek énekét Hegedüs órára-menés közben sokszor elhallgatta. Mikor a tulajdonos látta ezt, órák után elküldte a madarat tanárának ajándékba. A tanár köszönettel vette, de alig hallgatta az éneket egy darabig, kinyitotta a kalitka ajtaját s a madarat szabadon eresztette ezen szavakkal: »Eredj, te természet dalosa. Gyönyörködtes énekeddel másokat is, ne csak engemet.«

Ilyen volt Hegedüs professor, mint nevelő.

»Azonban, a professor, írja Hegedüs, nemcsak nevel és formál, hanem tanít is.« A tanítás feladata a tudományos képzés. A tudományokat nemcsak kulcsoknak tekinti az »igazság« templomába, hanem olyan tényezőknak is, melyek kisebb-nagyobb mértékben befolyást gyakorolnak a jellemképzésre is, mert az igazság legnagyobb erővel a lelket ragadja meg. Így pl. a theologia meggyőzi az embert égi származásáról s nem engedi, hogy a földön elveszen; a természettudomány egy kézzel fogható és szemmel látható theologia, mely mindenütt mutatja azt a jóltevő atyai kezét, a mely minden teremtménye boldogításán munkálkodik; a mathezi pedig »egy önmagával mindenben megegyező okoskodást ad a léleknek.«

De mint a jellemképzésnek, úgy a tudományos képzésnek is megvannak a maga nehézségei. Mert, ha meggondoljuk, hogy »a leghosszabb tudományos foglalkozás gyümölcse csak ez a becsületes socratesi bevallás hogy a mit az ember tudhat, az nagyon kicsi dolog; ha tekintetbe vesszük, hogy a tanárnak a tudomány újabb eredményeit is figyelemmel kell kísérnie s mégis minden körülmények

között meg kell őriznie lelkének eredetiségét: el kell ismernünk, hogy nem kicsiny az a feladat, a mit a tudományos képzés a tanár vállaira ró. S ha ide vesszük még azt a körülményt is, hogy a tanárnak úgy kell tanítani tanítványait, hogy mindenikre hasznos legyen, át kell látnunk, hogy nem kevés gondot okoz ez akkor, mikor egyik tanulóknak tiz, a másiknak csak egy talentum adatott s mégis ezeket a különféle talentumokat egy pályán s egy módszer szerint kell tanítani, holott egyiknek egy, a másiknak más tudományra éppen annyi tehetsége van. Erre vonatkozólag úgy nyilatkozik, hogy: »nem merész állítás, ha azt állítom, hogy midőn sok különféle ész, ugyanazon formára szorítottik, a talentumoknak egy része elvész.«

Hegedüs átlátta a tanítással járó nehézségeket, de legyőzte azokat nagy tudásával és tanítási módszerével, annyira, hogy elmondhatjuk róla, hogy elődének, Herepei Ádámnak méltó »követője, kipótlója« volt. »Nagy természeti adományu, sok oldalú tudományu, és aesthetikai műveltséggel bíró félfu«, így jellemzi Mihályi. Mikor ünnepélyes alakjával megjelent a klasszisban, s érces hangja megszólalt, az elmét akaratosan is figyelni s a szívet érezni kényszerítette Nemcsak magyarázott, hanem tárgya iránt érdekeltséget is keltett, meg tudta szeretetni tanítványaiat. Elég volt egyetlen szava, hogy a hanyagot az ő hanyagságából felrizza; dicserete pedig nem tette hiuvá a jelest, mert a napi penzumoknál többre, nehezebbre, szebbre buzdította a privát studiumok által. Így sikerült, elérnie azt, hogy sokan az ő személyes befolyásának köszönhették előmenetelüket. A vetélkedést, »ezt a szerencsétlen szoktatást«, mely az ifjut hiuvá, ambiciozussá teszi, nem engedte meg tanítványainak azon okból, hogy »az iskolai hiu vetélkedés emelőjén táplált kevélységet« kiviszi az ifju az életbe is s azt a szívéből soha semmi ki nem irtja.

Ilyen volt, Hegedüs, mint tanító.

Professori működése áldásos volt nemcsak az ifjuságra, mely a rajongásig szerette bölcs vezetőjét, hanem a Bethlen-kollégiumra is, melynek egyik fénye s büszkesége volt. Az ifjuság erkölce magas fokon állott az ő professorságában, mert a rossz utra lépett ifjut nem a törvény, hanem az ő atyai szavával jobbitotta meg. Ez a magyarázata annak, hogy »nagy-enyedi főiskolánk egy Hegedüs alatt sokkal virágzóbb volt, mint akkor, mikor a kicsapottak egymásnak adták az iskola ajtaját és a karcerre ítéltettek hónapokig szenvedtek annak falai között.« Az alsóbb osztályok nevelése is reá volt bízva s mint pedagogarkha a klasszikus irodalmat, mathesist és képművészeteket (írás, raj ének, szavalás) nagy virágzásra emelte. És hogy az ifjuság tankönyvekkel is ellátható legyen, professorságában arra törekedett, hogy a kollégiumnak egy nyomdát állítson be. Ez a törekvése csak akkor valósult meg, mikor 1827-ben a kollégium rektora lett. A legelső, a mi az ő felügyelete alatt került ki sajtó alól, egy Eutropius és egy Cornelius volt alsó osztályok számára. Mikor éppen azon volt, hogy Benkő »Specialis Transsylvania«-ját kiadja 1829-ben, akkor vált meg a nagyenyedi Bethlen-kollégiumtól, s ment vissza Kolozsvárra. Nagyenyedi tanárságának még kiemelkedő mozzanata az 1828-ban tartott »Herepei Ádám-émlékünnepély«-en való szereplése, a hol egy »remek« beszédben adózott egykori tanára emlékének.

Hogy milyen híres tanár volt, bizonyítja az a tény,

hogy mikor tordosi pap lett, a Barcsai, Bálint, Herceg s más családok fiaikat, tanulás végett, Nagyenyed s Kolozsvár helyett, Tordosra küldötték a nagy Hegedűshez.

Ezekben óhajtottam Hegedűst, mint tanárt felmutatni. Befejezésül, megemlítem még azt, hogy papi jellegét tanársága alatt is megtartotta. Többször celebrált a közélet és az árisztokrácia halottai fölött, egyszer pedig az 1821-iki kolozsvári synoduson, mint prédikátor szerepelt.

Tóth Imre

1811—1894.

Egy egyszerű, puritán jellemű kálvinista pap emlékének kérek egy parányi kis helyet e becses lapban, a melyet ő annyira szeretett. Tóth Imrének hívták, Dengelegen (Szatmár m.) született, Debrecenben tanult s Pacalon, egy csekély díjazású IV-ed osztályu ekléziában hirdette Krisztus evangéliumát teljes 57 esztendeig. Szegény volt egész életében, mint a legtöbb IV-ed osztályu eklézia papja, de ő azért nagyobbra soha sem vágyott; pedig különösen fiatalabb korában, az egyházmegye jelesebb szónokai közé tartozván, nem lett volna nehéz, jövedelmezőbb egyházba is bejutnia: a minthogy erre nézve kapott is meghívást a szakácsi, sőt még a tasnádi egyháztól is. Ő nem ment, megmaradt Pacalon, édes apja örökében. (Az apja is közel egy negyed századig volt pacali pap.)

Hosszu életén keresztül sok csapás érte s gyermektelen ember lévén, valódi öröme talán nem is volt életében; de azért az ő szájából panaszt ember soha sem hallott. Soha talán senki olyan könnyen meg nem tudott alkudni a változó körülményekkel, mint ő, pedig érzékeny szive volt. Midőn a lap egyik-másik jelesebb hazafi halálhírét hozta, mindannyiszor szive elszorult s szemei megkönnyezték az illetőt. Baross miniszterért még napok mulva is kesergett, sőt külsőleg is meggyászolta.

Mint hivatalnok, a kötelesség-tudás megtestesült példányképe volt. Ötvenhét évi hivataloskodása alatt soha egyetlen egy vasárnap, vagy ünnep délutánján a biblia-magyarázást el nem mulasztotta volna, sőt igen sokszor predikált délután is. Az utóbbi időben már annyira elgyengült, hogy úgy vezettette be magát a templomba s a textus felvételi éneklés alatt a katedrában e célra elhelyezett széken ülve, pihenni volt kénytelen. de azért még a hétköznapi isteni tiszteletet is ritkán bizta másra. Egyszer, a többek közt, egy vasárnap délelőtti isteni tisztelet után igen kimerültnék láttam s délutánra felajánlottam a szolgálatomat.

— Hagyja el, tanító ur, szolt a jó öreg ur, önnek az munkájába kerül, tanulnia kell, de nekem már könnyen megy.

— De hiszen, én úgy tapasztalom, hogy a tiszteletes ur is mindig készül. (Hosszu paposkodása alatt mindig irás nélkül predikált és soha készületlenül a templomba be nem lépett; halála előtt két nappal is predikációt tanult.)

— Csakhogy nekem a katedra az, a mi önnek az iskola; én abban otthon érzem magamat éppen, mint ön az iskolában; nekem a predikálás szakmám, főfoglalkozásom, míg önnek csak mellékfoglalkozása. Elég baj az, hogy az ige-hirdetés fontos funkcióját sokszor vagyunk kénytelenek nem szakemberek mellék-foglalkozásává degradálni. Én, az igazat megvallva, a katedrában csak papot szeretnék látni! Ilyen véleménye volt az öreg urnak az ige-hirdetés fontosságáról.

Mint ember, különösen öreg napjaiban, szeszélyes, vagy inkább, mint mondani szokás, nehéz természetű volt, s ezt környezete érezte is gyakran; de azért haragosa, vagy éppen személyes ellensége egyetlen egy sem volt; ötvenhét évi hivataloskodása alatt nem kevesebb, mint hat tanító szolgált oldala mellett, de soha egygyel sem volt 24 óráig ellenséges viszonyban. Ő, a mint mindenkitől megkövetelte azt, a mi őt megillette, éppen úgy mindenkinek megadta a magáét.

Hiveit szerette, azok is szerették s tisztelték őt. De hát, az ember azért ember, hogy szívtelen is tudjon lenni. Így az ő szeretett hivei is, hogy haladó korával s hanyatló testi erejével szónoki képessége is megfogyatkozott, már a múlt évben meg akarták fosztani fele kenyérétől, pedig az egész is kicsi volt; ezzel megkeserítették öreg napjait, mert bár ő, húsz év óta nem lévén családja, beérte volna fél kenyérrel is, de szegény rokonainak a gondja nehezedett öreg vállaira s ezért félt a fél kenyértől.

Halála egy csendes elaluváshoz hasonlított. Január 10-én temették el, őt megillető tisztességgel és részvéttel. A templomban tiszt. Csak Emil mondott felette a haligatók szívében mély nyomokat hagyott, s a jó és hiv szolgát igen szépen jellemzett halotti beszédet, a sirnál tiszt. Csak Aladár könnyekig megható bucsuzót s azzal leeresztettük sirjába, éltében tett óhajtásának megfelelőleg, édes apja és édes anyja mellé. Nyugodjék csendesen! Nemes Sándor.

Különfélék.

— Egy álló hét óta döngetik a kapukat, folyik a nagy harc az országgyűlési pártok közt: legyen-e kötelező polgári házasság, vagy ne legyen? Magával a dologgal minden szellemileg nagykoru ember már régen tisztában lehet és van. A kit most még kapacitálni lehet, az igen kevés sulylyal bír, bármelyik párthoz tartozzék. És mégis kapacitálnak benn az országházban, és künn az utcán is. Mind a két hely nagyon tarka, sőt furcsa képet mutat. Bann a Házban régi kormánypárti volt szabadelvűek fordulnak a szabadelvű javaslat ellen, míg akárhány kérlelhetetlen ellenzéki védelmezi a szabadság és felvilágosodás nevében. És foly és hömpölyög az adáz tusa és fog még hetekig, mert naponta iratkoznak fel a beszélni akarók. Természetesen, sok beszédnek sok az alja; de parlamentünkben nem hiányoznak a tanult fők és a valóban nagy szónokok sem, kik időnkint fölfrísítik a posványosulni kezdő vitatkozásnak tavát; melyhez még hozzá járulnak a sok közbeszólás s az ebből önkint támadó személyi korrekciók. És míg a Házban a nagy és valóban századokra kiható reform felett tanácskoznak, künn az utcán összeverődik a tömeg, várják türelmesen, míg a képviselők jönnek, vagy eloszlanak és százan, meg százan harsányan emelik föl szavukat és ítéletet mondanak egyik, vagy másik képviselő felett: hogy éljen, vagy élni menjen Rómába; a szerint, a mint meggyőződésük, a pártok érdeke, vagy a mindenre kész és alkalmas korteskedés sugalmazza. Annyi bizonyos, hogy vége felé siető századunk nagy történelmi momentumokat mutat fel hazánk életében. de e napok sem tartoznak a kisebbek közé és örömmel látjuk, hogy az érdeklődés és a dolog iránt való hódolat mindenféle nagy arányokban nyilatkozik, mely a felvilágosodásnak, a szabadelvűségnek, a szabadságnak és a protestantizmus hódításának csillogó jele. Magának a törvényjavaslatnak sorsa kétségen kívül biztosítva van a képviselőházban, és hogy azután mi történik, az másod-rendü kérdés. Az ultramontán-feudalis árisztokrácia belekapaszkodhatik az idők-kerekébe, tán gátolhatja is haladásában; de meg nem állíthatja. Kevésbé korhadt intézményeket, és kevésbé rothadt világokat is sodort el már az idő, és a XX-ik század a megvalósult emberi örök-jogok diadalmanak hirdetője lesz.

— Ugyancsak sűrűn hangoztatják a képviselőházban a protestánsokat, az egyházpolitikai javaslatok barátaival és elleneseivel egyiránt. Hogy egyik félnek, vagy mindkettőnek jók vagyunk argumentumnak, az tetszik nekünk, bár nem mindig hízogó ránk nézve, hogy ki használja; mert, ha ultramontánus hozakodik elő a szegénységünkkel, az nagyon kétes világításban tünteti fel még a jóakaratot is. Hanem, az határozottan az idők tanúsága mellett bizonyít, hogy még a kormány köreibe is komolyan foglalkoznak azzal, hogy ezután ne segítyben részesítsenek, hanem törvényben megállapított állami dotacióban. Tudjuk, hogy ez nem lesz meg hamar, de hogy sokáig nem lesz látható, azt követeli a jog, és igazság; valamint hogy az

1848. XX. törvénycikk megvalósítása is parancsolja, és a magyar nemzet becsülete. Mi szegényen is gazdagok voltunk e haza szeretetében, azok vagyunk és leszünk ezután is; de égbe-kiáltó igazságtalanság, hogy ezen a szent földön mi mostoha-gyermekek legyünk, míg ők, a m a z o k, csak úgy dobálóznak a milliókkal, melyek eredeti céljoktól ma már oly távol állanak, mint az ultramontanizmus a hazaszeretettől, mint a vakbuzgó fanatizmus a felvilágosodás szellemétől. Csak bizzatok! Az évszázadok bűnét igen sokszor expiálta már egy-egy szerencsés pillanat. Ezt a bűnt is eltörli a század szelleme.

== **«Egyházi Törvények»** az evangelium szerint reformált magyarországi keresztyén egyházban. A budapesti 1891—93-ik évi országos zsinat megbízásából közzéteszi. Tóth Sámuel, zsinati jegyző. Hivatalos kiadás. Hát, itt vannak az új törvények. Az van hátra, hogy beleillesztessek a mi egyházkerületünk «biztosított jogai és a több százados különállás folytán kifejlett alkotmányos szervezete», és hogy innepélyesen kihirdettessek, a mi meg is fog történi legközelebbi közgyűlésünkön és azzal érvénybe lépnek. Fogunk találni bennök olyat, a mihez majd hozzá kell szoknunk. De hát, a törvény törvény, és szabadon gondolkozó ember előtt a törvény a szabadság biztosítója. Mi ezt mindig sokra becsültük és ez buzdítani fog, hogy egyesüljünk a törvény tiszteletében és végrehajtásában.

== **Szász-Új-Ős, Fűzkuti társ-egyházak** lekipásztortát, Imre István aát. szép elismerésben részesítette közelebről híveinek egy igen tekintélyes, a születési és a szellemi arisztokraciához tartozó része. Méltányolva azt a fáradságot nem ismerő buzgóságot, a kötelesség-teljesítésen túl kötelező szolgálatkészséget, melylyel igen sokakat megnyer egyházunknak s azokat még is tartja: egy diszes paláttal lepték meg. Örömmel regisztráljuk paptársunknak a kiváló érdemét és az ötlet ért elismerést. Örömmel fejezzük ki mindenképp, hogy ilyen egyetértést, egy célra törekvést jelezhetünk a pap és hívei részéről. Bizony «concordia par-

vae res crescunt.» Ha mindent az államtól; ha mindent az egyházkerülettől várunk, vagy éppen a jó istentől Isten adja a maga áldását, segedelmét; de nem szánt, nem vet: nekünk kell munkára vetnünk a mi kezeinket és akkor meglesz a gazdag aratás. Isten áldja meg a híven munkálkodókat!

== **Adjuk a mint vesszük.** «Főgimnáziumunk történetében egy, a közelebbi napoknak reánk nézve nagy fontosságú eseménye új korszakot jelöl. Mit fontartó testületünk, tanárkarunk, sőt egész városunk oly régóta remény-nyel vár: főgimnáziumunk államsegélyezési ügye a valóság felé közelg. A vallás és közokt. miniszter ugyanis hivatalosan értesítette egyházi felettes hatóságunkat, hogy a jövő 1895. év állami költségvetése terhére főgimnáziumunk számára, építkezési költségek címén, 76,000 frtot, állandó évi segély fejében pedig 13,000 forintot előirányzott, s azt a költségvetés megszavazása esetén, a jövő év január 1-vel folyóvá is teszi. Valódi liberális szellemtől áthatott kormányunknak eme fontos ténye kettős cél érdekét van hivatva közöttünk támogatni. Míg egyfelől ugyanis egy, a kor kívánalmainak minden tekintetben megfelelő berendezésű diszes épület emelése, tanerőinek az államiakéval egyenlő díjazása mellett, lehetővé válik, hogy középiskolai oktatásügyünk megtalálja tekintélyéhez méltó kifejezését prot. Sionunk emez első rangú erősségében; másfelől 23 elemi iskolát, 43 tanerővel fontartó egyházunk, költségeinek jelentékeny apadása mellett, példányszerű feladatát a népoktatás terén teljes erővel, érvényesítheti. Hód-Mező-Vásárhely, febr. 25. 1894. Jármy József, h. tanár.

== **Megjelent a Prot. Szemle VI. évfolyam** második, vagyis a februári füzet, melyben, kivéve a hazai és külföldi irodalmi szemlét, az előbbi füzet szerzői: dr. Sincerus, Pokoly József és Várnai Sándor folytatják, részben bevégezik érdekes dolgozataikat. Ismételten fölemlítjük, hogy az egész évfolyam előfizetési ára nem tagoknak csupán 4 forint.

HIVATALOS RÉSZ.

427—1894. PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A küllői ev. ref. egyházmegyében fekvő s áthelyezés folytán megüresedett erzsébetvárosi körlelkézi állomásra ezennel pályázatot hirdetünk.

Javadalom: tisztességes papi lakáson és stólán kívül, évi 682 frt. 61 $\frac{1}{2}$ kr., melyből 39 frt. 61 $\frac{1}{2}$ kr. a kanonika-porcio tiszta jövedelme, 264 frt. kepe, 339 frt. 45 kr. készpénz és 40 frt készpénz a rabok gondozásáért az államkincstárból.

E körlelkészséghez tartoznak az erzsébetvárosi anya-egyházon kívül, a sz. ernyei, keresdi, almakeréki, besei és földszinti diaszópák, melyekben a körlelkészek a részletes utasításban körülírt funkciókat kell teljesítenie.

Pályázati határidő folvó évi március 15-ike, mely időig a kellőleg fölszerelt folyamodványok főt. Szász Domokos, püspök aához nyújtandók be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt, 1894. febr. 18-án tartott üléséből.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

469—1894.

FÖLHIVÁS.

A külföldi egyetemeket látogató theologus ifjak segélyezésére szánt akadémiai alap jövedelméből ez évben is 300 frt kerülvén kiosztás alá: fölhivatnak mindazon, külföldi egyetemeket látogató, theologusaink, kik ezen segély-alap jövedelméből való részesedésre, vagyoni helyzetüknél fogva reá vannak szorulva, hogy Igazgató-Tanácsunkhoz intézendő folyamodványaikat, folyó évi március hó 20-áig benyújtani ne késsenek.

A folyamodványhoz csatolandó: a középiskolai és theol. tanfolyam végzéséről szóló bizonyítvány hiteles másolata, az egyetemi lecke-könyv kivonata s a szülők vagyoni hely-

zetéről szóló községi bizonyítvány; valamint kimutatandó az is, hogy kérelmes honnan és mily összegű segélyeket élvez.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. február 22-én.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes

454—1894

FIGYELMEZTETÉS

a nt. Esperes és t. Lelkész atyafiakhoz.

Több ízben fordulván elő azon eset, hogy az Igazgató-Tanácsához intézett fölterjesztések fél-iven tételnek meg, mi által az ahhoz csatolt mellékletek igen könnyen eltévednek és az irattári kezelés is nehezítették; továbbá, hogy az Igazgató-Tanácsához tartozó ügyek elintézése végett egyes hivatalnokokhoz intéztetik kérés, sőt a hivatalos pénzek is igen gyakran egyes hivatalnokhoz címezve (titkárhoz, vagy pénztárnokhoz) küldetnek föl, a mi pedig a kezelést nehezíti és az illető hivatalnokokra is ok nélküli felelősséget hárit: fölkérjük ennél fogva a t. címzettek, hogy az Igazgató-Tanácsához intézett fölterjesztéseket jövőre mindig egész iven szíveskedjenek megtenni s nemkülönben arra is, hogy egyes hivatalnokokhoz, hivatalos ügyben, sem kéréseket, sem pénzt ne küldjenek, hanem a rendszeres és már utalványozott fizetendőségek a pénztári hivatalhoz, a további rendelkezést igénylő pénzek pedig az Igazgató-Tanácsához címzetten adassanak postára.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. február 23.

Márkus Fános,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Március 8.

10. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az egyházkerületi közgyűlés figyelmébe. (Vége.)

Elégge láthatjuk, hogy a vallással, annak érdekével, s az egyházzal, stb. mint fölkapott jel-szavakkal dobálóznak azok, a kiknek csak akkor van ezekre szükségük, a mikor tulajdonképpen egyébre van szükségük; láthatunk elég bigottságot, közönyt, hitetlenséget, ledérséget, de józan, s mégis meleg, élő vallásosságot, komoly erkölcsi szilárdságot, s kitartást ritkán; láthatjuk, hallhatjuk untig, hogy a vallás szent nevét az egyik képmutatásra, a másik önző politikai célokra bitorolja; hogy itt vizályt vetnek, gyűlöletet szítanak vele, amott a szellemi és erkölcsi rabszolgaság fentartására használják. Mi ez ellen az orvos-ság? Mivel védjük ezek ellen ifjúságunkat, jövőnket, ha nem az evangelium jótékony melegével, nemes fényével, örökkévaló igazságának erejével? Az ifju zsenge lelkét ezerféle irány, cél, érdek, eszme ostromolja, vonja, nyügözi, mihelyt kilép az életbe, nem hiányoznak a hamis próféták sem, ha tehát nem rakjuk le a lelki békesség, szellemi világosság, szilárd jellemben gyökerező erkölcsi önállóság, s összhangzatos, lehetőleg egész emberré képződés épületének alapköveit az evang. protestantizmus igazságaiból az ifjuság lelkében már középiskolai élete alatt: akkor aztán hiában csinálunk, vagy csinál az később liberalis politikát, mert ennek több veszélye lesz, mint áldása.

Ezt ugyan éppen ily jól, sőt még jobban tudja az egyházkerületi közgyűlés, mint én, s nem is ezt akarom figyelmébe ajánlani, csak egy kissé tovább futott tollam annál, a mit tulajdonképpen mondani akartam. De legalább e kis kitéréssel is támogathatom azt a meggyőződésemet, mely egyszersmind e lap tisztelt olvasóiban, s egyházunk minden elfogulatlan gondolkozójában fő óhajtásként él: hogy középiskoláinkban a vallástanári tanszékek rendszeresítését még tovább halasztani, nem lehet. Ezt a rendszeresítést pedig

vigyék keresztül a kollegiumok; illetőleg, ezeket segítve, maga az egyházkerület úgy, a miként az adott körülmények között lehető. Egy-két kollegiumunk évi rendes budgetje, a mint e lapban az igazgató-tanácsi tárgyalások rendén olvasható volt, több-kevesebb fölösleggel szokott záródni; minden kollegium, úgy a hogy, ma is gondoskodik a vallástanításról t. i. néhány száz forintnyi fizetéssel ideiglenes tanerőket alkalmazott, tehát ennyi részben a fedezet megvan, mondjuk: átlag, sőt legalább, mindenik kollegium fordít már ma is, vagy fordíthat erre a célra évi 500 frtot. Összesen van hét középiskolánk, a zilahiban, tudomásom szerint, a vallástanári szék rendszeresítve van, az tehát a számításon kívül hagyható. A többi hat kollegium által e célra fordított 500—500 frtot kellene kiegészíteni, egyelőre még egy annyival, hogy mint 1000 frtos u. n. »rendszeresített« állások kvalifikált emberekkel az állandósítás biztos reményében betölthetők legyenek. A segély-összeg tehát évi 3000 frt, vagy esetleg még kevesebb lenne. Ezt a segélyt fedezze az egyházkerület; egyfelől azért ő, mert a szóban forgó ügy par excellence felekezeti érdeket képvisel; másfelől azért, mert ez a kérdés az előzmények után, úgy látszik, csak mint specialiter egyházkerületi, házi kérdés oldható meg a kellő gyorsasággal. Az az egyházkerület, mely újabban annyi szép és fontos célra oly nagy mérvű anyagi áldozatokat hozott, s mely érzett szükségei és előrelátó, a jövőt építő munkássága következtében annyi új jövedelmi forrást tudott fölnyitni, nem hivatkozhatik ez eltagadhatatlan szükséggel szemben a nincsenre, mert erre kell hogy legyen. Az az évi 3000 frt. különben sem oly nagy összeg, hogy az egyházkerületi pénztár nyugalma és rendjét megzavarhatná, s hogy ennek fedezetét püspökünk éles szeme ne találhatná meg hamar. Sőt, esetleg még ennyi központi segély sem kellene, ha t. i. egyik-másik

kollegium a fönebb számítottam 500 frtnál nagyobb összeggel tud járulni a vallástanári fizetéshez. És éppen ennek a tisztázása végett vagyok bátor a közelebről összeülendő főtiszt. egyházkerületi közgyűlés figyelmébe ajánlani következő szerény indítványomat:

mondja ki határozatilag a közgyűlés, hogy lehetőleg már az 189⁵/₆. isk. évre az egyházkerület kötelékében levő kollegiumok mindenikénél a helyenkénti szükség szerint megállapítandó központi (egyházkerületi) segélylyel, a vallástanári tanszéket rendszeresíti. E végből még e gyűlésen hozott határozatával megbizsa az Ig.-Tanácsot az ide tartozó előmunkálatok megkezdésével és végrehajtásával; t. i. hogy az Ig.-Tanács a zilahi kollegium kivételével, a többi hat kollegium előljáróságát hívja föl a rendszeresítés kérdésének sürgős tárgyalására, a vallástanári fizetésekre fordítható helyi alapok, vagy egyéb természetű pénztár; fedezet kimutatására, s e kimutatásnak minden egyébhez ügyre tartozható adat, előterjesztés, vagy már eddig tett előmunkálat felküldésére, úgy, hogy az Igazgató-Tanács begyűjtött anyag alapján a központi segély iskolánként való mennyiségének és honnan való fedezetének megállapításával már a legközelebbi egyházkerületi közgyűléshez tehessen ez ügyben előterjesztést, hogy a közgyűlés ennek alapján a rendszeresített vallástanári állásokat az 189⁵/₆-ik isk. évre mindenestre betölthesse.

Megjegyzem azonban, hogy csupán ennyivel, 1000 frtos állás megnyitásával, természetesen, a kérdést nem lehet véglegesen megoldottnak tekinteni. Ez csak a fenforgó szükséglettel szemben való sürgős segély-nyújtás, úgy szólván, a teljes rendezés kezdete volna. Mert, természetes dolog, hogy annak a gimn. vallástanári tanszéknek a többi tanszékkel teljesen egyenlő rangunak, egyenlő jogunak és egyenlő javadalmazásnak kell lennie. A fönebbi terv szerint pedig még hiányoznak a javadalomból a szállás, vagy szálláspénz, s a korpótlékok. De hát ezek is meglennének, remélhetőleg, nem sokára és bizonyára hamarabb meglennének úgy, ha már egyelőre az

1000 frtos fizetéssel megindítottuk a dolgot, mintha várunk még beláthatatlan időnkig, hogy a tanszék összes költsége szép lassan magára gyűljön össze, s ha csak akkor kezdünk hozzá a cél gyakorlati megvalósításához, mikor már talán nem tudnók, hová tegyük a pénztárainkban összegyűlt pénzt. Töltsük csak be most az egyelőre 1000 frtos javadalommal »rendszeresített« vallástanári tanszékeket, mondjuk, úgy nevezett helyettes, de minden esetre kvalifikált tanárokkal, s legalább ennyiben legyen elérve e kérdésben a tanítás-nevelési cél, hogy a középiskolai vallás-erkölcsi tanítás és nevelés feladata egy arravaló és felelős ember kezébe van letéve: majd könnyebben rendbe jövünk egészen, mert remélhetőleg egyfelől kollegiumaink folytonos pénztári izmosodása, másfelől terheiknek a fokozódó, s nem sokára mindeniknek részébe jutó államsegélylyel való könnyítése lehetővé teszik két három év alatt e kérdés teljes rendezhetését, a helyettes tanároknak rendes tanárokká való előlépését, rendes javadalmazással, sőt az egyházkerületi segélynek, esetleg, fokozatos visszavonását is. Minthogy pedig az egész ügy a pénzkérdésen fordul meg, e részben kellene az Ig.-Tanácsnak a legalaposabb előmunkálatot végeznie. A mely kollegium annyi évi fölösleggel rendelkeznek, hogy a helyettes vallástanári állomást saját erején is betöltheti, azt rá kell szorítani, hogy haladék nélkül teljesítse kötelességét s ne huzza-halassza akarommal — nem bánommal még esztendőnkig a dolgot.

És még egyet. Ugyancsak az Ig.-Tanács előterjesztése alapján a közgyűlésnek kellene határozni a leendő vallástanárok nyugdíj kérdésében is. Hová fognak ők tartozni e tekintetben Papi nyugdíj intézetünk nincs, helyi tanári nyugdíj-alap talán nem mindenik kollegiumnál van. A nem állami tanárok számára felállítandó orsz. nyugdíj-intézet tervezete, illetőleg, az országgyűléshez nem rég benyújtott, erre vonatkozó törvényjavaslat szövege ugyan azt mondja, hogy ennek a leendő nyugdíj-intézetnek a felekezeti középiskolák minden tanára, ha az illető intézet mint ilyen abba belépett, tagja lesz, de én még sem tudom tisztán, azaz, nem merem hinni, hogy ebbe a mindenbe beleértetnek-e a vallástanárok is? Azért nem, mert ugyanabból a nyugdíjtervezetből a theol. tanárok, mint specialiter felekezeti tanárok, egyenes indokolás mellett, ki vannak hagyva, s a tagok között a vallástanárok, kik

szintén specialiter felekezeti tanárok, nincsenek külön, világosan megjelölve, Lehet tehát, hogy ezek is beleértetnek a minden-be, úgy annál jobb, nyugdijuk biztosítva lesz, de ha nem, akkor, véleményem szerint, nincs más módja a segítségnek, mint hogy lehessenek tagjai a fölállítandó körlelkészi nyugdij-intézetnek. Ez ellen semmi különös kifogás nem emelhető. Minden e féle intézmény annál szilárdabb állású és virágzóbb, minél több tagja van, s ennél fogva a tagok személyi terhe minél csekélyebb. Rokon munkatér munkásaival gyarapodnék a vallástanároknak a körlelkészek nyugdij-intézete. Elvégre is csak hét ember nyugdij viszonyáról van itt szó, a kiknek valahová csak tartozniok kell e részben is, s e csekély létszám nem folyhat be zavarólag a körlelkészi nyugdij-intézet tervezetére.

Ezek valának egyelőre mondani valóim a kollegiumi vallástanári tanszékek rendszeresítésének kérdésében. A fentebbieket ajánlom az érdeklődők, de különösen az egyházkerületi közgyűlés nagyra becsült figyelmébe. Ne csak beszéljünk ez ügyben, mert ebből elég volt, hanem tegyünk is már valamit.

Törvényjavaslat,

azon nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjazásáról és hozzátartozóik ellátásáról, kikről állami vagy más hasonló természetű közrendelkezéssel gondoskodva nincs.

(Folytatás.)

Indokolás.

II.

Azonfelül, a mit fönnebb általánosságban modottam, e nyugdij-intézet specialis megokolására elég lesz feltüntetnem miként van jelenleg e tanintézeteknél gondoskodva a tanító személyzet nyugdíjazási ellátásáról. A gondoskodás annyiféle, a hány a tanintézet. Egy-két tanintézet tűrhető nyugdíjat ad tanárainak, míg mások csak szűkmarkuan (egy-kétszáz forinttal) akarnak megfelelni e kötelességüknek, a legtöbb pedig éppen semmivel sem gondoskodik elaggott munkásairól. Mi sem természetesebb tehát, mint az, hogy az ily tanintézetek alkalmazottjai állásukat csak átmeneti állomásnak tekintik, s az első kínálkozó alkalommal elhagyják; a tanintézetek nem konszolidálódhatnak s még kevésbé fejlődhetnek, hanem ellenkezőleg, az állami intézetekkel szemben inferioritás-ban maradnak, sőt alább és alább szállanak.

Már az 1883. évi középiskolai törvény megalkotása előtt, szóba jött a törvényhozásban egy ily nyugdíjintézet létrehozásának szüksége, s az erre vonatkozó nyilatkozatok általános elismeréssel találkoztak. De a meg-megújuló kérelmekre nem egy alkalommal a kormány részéről is történtek biztatások, melyeknek most már mulhatatlanul meg kell felelnünk, mivel az érdek-

lettek azt vethetik föl, hogy a biztatások következtében nem gondoskodtak önmagukról.

Hogy e nyugdíj-intézet megvalósítása oly sokáig késett, annak két oka volt. Először azon alap, melyen kezdetben a kérdést meg akarták oldani, téves volt. A nyugdíj-intézetet az egyes tanintézeteknél már meglevő nyugdíj-alapok bevonásával hitték megalkothatónak. Az autonóm hitfelekezettek soha sem adták át vagyonukat másnak. most sem adhatnák, mert ezt alapítványaik természete sem engedné meg; de különben is, ezen az alapon lehetetlen is volna a megoldás, mert az egyes iskolák eddigi nyugdíj-alapjainak nagy különbözősége mellett, a hozzájárulási, vagy részesülési kulcsot megtalálni, senki sem volna képes. A késlekedésnek második, magában véve is elegendő oka, az állam kedvezőtlen pénzügyi helyzete volt.

Hogy a nyugdíj-intézetbe (a törvényjavaslat 1. §-a szerint) a szerzetes-rendek iskoláit nem vettem föl, könnyen érthető, mert a szerzetes-rendek szervezete és együttélése bizonyos alapokat tételez föl, mi biztosítja az elaggott tanárok existenciáját; miért is a nyugdíjazásukról való gondoskodást a szerzetes-rendek soha sem is kívánták.

Hogy, továbbá, a nyugdíj- és gyámintézetbe való fölvételnél még egy megszorítást tettem, azt t. i. hogy csak oly nyilvános tanintézetek vehetők fel, melyeknek állandó fenmaradásuk biztosítva van (ugyan e §. második bekezdése), annak szintén okát adom. Magától értetődik, hogy e fenmaradás biztosítékánál itt csakis a vagyoni, vagy jövedelmi biztosítékról lehet szó. Törvényeink, eltérőleg más államok hasonló rendelkezéseitől, az iskolák felállításánál az állandó fenmaradás biztosítása tekintetében nem szabnak föltételeket. Ha tehát valamely iskola állandó fenmaradása kérdéses, az intézetnek ilyen jellege ellentétben volna egy oly gondoskodással, mely az alkalmazottaknak holtig való ellátását, sőt özvegyeik és gyermekeik ellátását is célul tűzi ki s mely gondoskodás egy örök alap megteremtését is megköveteli. Ha tekintetbe vesszük azon fölötte sokféle és sajtós viszonyt, mely az iskola-fentartóknál vagyoni, vagy jövedelmi tekintetben fenforoghat, magától értetődő dolog, hogy az iskola állandó fenmaradásának elbírálása csakis a törvényhozásnak felelősséggel tartozó választás- és közoktatásügyi minisztert illetheti meg.

Nemcsak a felsorolt tanintézetek fölötte különböző és sokféle volta, hanem az ugyanazon fajú tanintézetek fentartóinak különböző és sokféle viszonyai is nehézzé és bonyolódottá teszik a nyugdíj-intézet kérdésének megoldását. Már magában a dolog természetében rejülő bonyolultság arra intett, hogy a lehető legegyszerűbb megoldásra törekedjem, mert a legegyszerűbb megoldásnak is megmaradt az ő nehézsége. E célból, miként a t. javaslat §-a megmutatja, először is nagyjában elfogadtam a nyugdíjazási eljárás vezérfonalául az 1885. évi XI. ik. törvénycikknek a tanároknak vonatkozó rendelkezését. Ez által a törvényjavaslat sokat nyert rövidségben és egyszerűségben, de az alkalmazás is egyszerűbbé és biztosabbá válik majd, mert az állami tisztviselők és tanárok nyugdíjazására vonatkozó föntemlített törvény már biztos és általán ismert gyakorlatot állapi-

tott meg. De nemcsak a megoldás rövidege, egyszerűsége vezetett e törvény alapul vételére, hanem az a törekvésem is, hogy az állami és nem állami iskolák közt, sőt csupán maguk a nem állami iskolák közt is eddig fennálló áthághatlan válaszfalakat kevesbitsem. Az országos tanulmányi alpból fentartott ugynevezett királyi iskolák nyugdíj-ügyei is a fent említett 1885. évi XI. törvénycikk szerint intéztetnek el. Legyen tehát a nem állami és nem királyi iskolák tanárainál is ugyan oly terjedelmű (t. i. 30 éves) a köteles szolgálati idő; legyen ugyanolyan a szolgálati idő beszámítása; legyenek ugyanolyanok a nyugdíjazási és gyámolítási igény beálltának föltételei, valamint a beszámítható javadalmaszának s az igényelhető nyugdíjnak, ellátási, vagy nevelési járandóságoknak meghatározásai, stb. Csakis az 1885. évi XI. törvénycikk alapul vétele mellett vált aztán lehetségessé, e törvényjavaslat 13. §-ába felvennem a nyugdíjazásra nézve a viszonyosságot, nemcsak az itt felsorolt intézetek közt, hanem az itt felsorolt intézetek, s az állami és királyi tanintézetek között is. A felekezeti tanár ne legyen örökre lekötve, hogy csak felekezeti intézetnél működhessek, s hogy azért, mert a felekezeti iskolánál eltöltött szolgálata nem számít az államnál, ne léphessen át állami iskolába, esetleg hosszú szolgálat után az egyetemhez; másrészt, állami iskoláink ne legyenek megszorítva, hogy felekezeti tanárokat, a szolgálat be nem számíthatása miatt, ne alkalmazhassanak. Szabad mozgás legyen iskoláink közt, melyek mindnyájan a nemzet iskolái. Minden erő oda válhasson be, a hol a nemzet kulturája a legjobban hasznát veheti, a mozdulatlan-ság ne nehezdedjék nemzeti nevelésünkre. Már magában az itt felhozottak elegendők lehetnek az állami normák, különösen a 30 éves szolgálati idő elfogadására, annak dacára, hogy a 30 éves szolgálati idő majdnem kétszer oly drágává teszi a létesítendő nyugdíj-intézetet, mint a 40 éves szolgálat. De ide sorolandók még azon indokok is, melyek az állami nyugdíj-törvény megalkotásánál, sőt ezt megelőzőleg, régebb országos rendelkezéseinknél is a tanárok 30 éves szolgálatára nézve érvényesültek, s melyek az itt felsorolt intézetek alkalmazottjaira nézve semmivel sem lehetnek kisebb értékűek.

Főnebb említettem, hogy iparkodtam a nyugdíj- és gyámintézetet az egyes iskoláknál meglevő helyi alapok bevonása nélkül, tehát, függetlenül megalakítani. Körülbelül 750 alkalmazottnak nyugdíj-igényéről és hozzátartozóik ellátásáról van itt szó, mi évenként 175,483 frt összeget igényel. Hogy e nagy teher viselését megkönnyítsem, a teher megosztásának elvét választottam, vagyis, több forrásról gondoskodtam. E források a törvényjavaslat 3 §-ában vannak felsorolva. E szerint, megoszlik a teher a tanárookra, iskolafentartókra, tanulókra s az államra. Legkönnyebb a terhe a tanároknak, ugyanugy, mint az államnál. Ha az állami intézeteknél okadatolt az alkalmazottak csekély megterhelése, még indokoltabb az itt szóban forgó tanintézeteknél, melyek általában kisebb fizetést adnak alkalmazottjaiknak, mint az állam. Az iskolafentartók s a tanulók terhe sem mondható elviselhetetlennek. Az iskolafentartók annyi áldozattal, mint a mennyit a törvényjavaslat rájuk szab, tanáraik számára oly előnyös nyugdíjazást, mint a minőt

a törvényjavaslat tervez, maguk erejéből nem volnának képesek nyújtani. Ha tekintetbe vesszük, hogy a szóban forgó intézeteknél a tandíj átlag kisebb, mint az államiaknál, a tanulók hozzájárulása sem tekinthető terhesnek. Elvégre is, a felsorolt források helyes megválasztásának legfőbb bizonyítéka az, hogy az általam kibocsátott tervvázlat alapján a megfelelő iskolák, kevés kivétellel, jelentkeztek a nyugdíj-intézetbe való belépésre.

A tervezett nyugdíj-intézet matematikai mérlege a mellékletben közölve van. E mérleg szerint, a különböző források évi bevételei s a kiadások a következő főösszegeket mutatják:

B e v é t e l.

1. A tanárok befizetései végtelen járadékká számítva:	18,070 frt.
Az iskola-fentartók fizetnek az alkalmazottak fizetési után	35,170 >
3. A tanulók hozzájárulása:	47,725 >
4. Állami segély	60,000
5. Az ezen iskoláknak adandó építési és beruházási állami segélyek után 15 évre kikötendő 3%-os kamat	14,518 >
Összesen	175,483 frt.

K i a d á s.

Nyugdíjak és ellátási díjak a középiskoláknál	131,800 frt.
a jogakadémiáknál	10,700 >
képezdek és felsőbb leányiskoláknál	13,175
4. kereskedelmi iskoláknál	12,800
5. Fedezet, esetleges fizetésemelésre	7,008 >
Összesen	175,483 frt.

Említettem, hogy az itt szóban forgó intézetek viszonyai fölötté különbözők, ez okból a törvényjavaslat a 3. §. 7-ik bekezdésében a tanárok, iskola-fentartók és tanulók hozzájárulása arányának módosítását engedi meg, s így az iskola-fentartóknak módjukban áll nemcsak önmagukon könnyíteni, hanem tanulóikon is. Azonban, nem mulaszthattam el a tanárokat némi védelembe venni azzal, hogy az áthárítható részlet maximumát 2%-ban állapítottam meg.

Az itt mondottakkal kapcsolatosan meg kell említenem, hogy felmerült oly nézet is, mely az egyszerűség kedvéért az alkalmazottak, az iskola-fentartók s a tanulók hozzájárulását, mind egybevéve, egy egységes százalékkal kívánta meghatározni, s aztán a megosztást az iskola-fentartókra bizni; de ez esetben a sok tanulóval bíró intézetek olcsón, a kevés tanulóval bíró intézetek pedig drágán jutottak volna a nyugdíj-intézethez.

A 3. §. 8-ik bekezdése különös megvilágítást szükséges. Vannak oly tanintézetek, a hol a tanárok nagy része pap, vagy apáca, kikről nyugdíj tekintetében nem kell gondoskodni, s csak egy-ik világi tanár van. Ez esetben nem volna okadatolt, a tanulókat teljes mértékben megterhelni, sem a nyert építkezési, vagy beruházási állami segély után a teljes 3%-ot követelni, hanem csakis arányos befizetéseknek lehet helye a nyugdíjra igényt tartó tanárok száma szerint.

Ugyane §. utolsó bekezdése megadja a felvilágosítást tekintetben, hogy miként volt lehetséges, az egyes iskolák mar meglevő nyugdíj-alapjainak bevonását kikerülve mégis helyi nyugdíj-alapokat az országos nyugdíj- és gyámintézet céljaira felhasználni. Az sem szorul bővebb magyarázatra, hogy ha az állam kellőleg gondoskodik a szóban forgó tanintézeteknél nyugdíj-re-

tekintetében, akkor még más nyugdíj-intézetek megengedése ellentétben volna az országos nyugdíj-intézetnél nyújtott állami segélyvel.

Itt közbevetőleg okát adhatom annak is, hogy miért nem vettem fel a nyugdíj-intézetbe a theologiai intézeteket is. Először, maguknak e tanintézeteknek egy része az egyházi hivatásra való képzés függetlenségével össze nem egyeztethetőnek találta az állami gondoskást. Másodsor, katolikus, görög-keleti, protestáns és izraelita papképzésünknel még inkább felmerülnek a különböző viszonyok úgy, hogy az ide tartozó tanárokat egy kategóriába foglalni, teljesen lehetetlen volna. Harmadsor, a protestáns főiskolák helyi nyugdíj-alapjainak ez alkotandó törvény által való felszabadulása folytán, e hitfelekezetek ez alapjaikat most már nagy részben theologiai tanáraik nagyobb nyugdíjazására fordíthatják s számukra ép oly nyugdíjt biztosíthatnak, mint a minőt a jelen törvényjavaslat biztosít más tanáraiknak.

A törvényjavaslat 4. §-a a már fennálló tanintézeteknek önkéntes belépést biztosít. Minthogy az iskolák fentartásának költségei napról-napra és pedig nagy mértékben emelkednek, méltányosnak találtam, hogy a fennálló intézetek sorsát a belépési kényszerrel ne nehezítessem meg. De különben is, az itt felsorolt intézeteknek más jellemük van, mint az általános kötelezést szem előtt tartó népoktatási intézeteknek.

A törvényjavaslatba nincs fölvéve, mert magától értetődik, hogy azon már is fennálló tanintézeteknél, melyek az alkotandó nyugdíj-intézetbe nem lépnek be, a fentartókra nézve a tanáraik nyugdíjazására vonatkozó eddigi kötelezettségek érvényben maradnak; például, egy részükre ezentúl is kötelező marad a Ratio Educationis utolsó §-a, mely a tanárok nyugdíjazásáról és hozzátartozóik ellátásáról szól; más részükre pedig kötelezők maradnak felekezetük eddigi rendelkezése, vagy önmaguk alkotta szabályzataik; s ezek értelmében tartoznak majd tanáraik nyugdíjazásáról s ezek hátra maradtjainak ellátásáról gondoskodni.

A törvényjavaslat e §-ának utolsó bekezdése az ezentúl állítandó tanintézetekre nézve azonban kimondja,

hogy a jövőben keletkező iskolák fentartói kötelesek, intézetükkel az országos nyugdíj- és gyámintézetbe belépni, vagy alkalmazottjaik számára legalább oly nyugdíjról és hozzátartozóik oly ellátásáról gondoskodni, mint a minőt a jelenleg alkotandó törvény biztosít, és pedig a nélkül, hogy intézetük tanulóit, vagy alkalmazottjaikat az adandó nyugdíjért és ellátásért nagyobb mértékben terhelnék meg, mint a minő befizetéseket a jelen törvény szab meg, különben iskolájok nem számíthat a nyilvánossági jogra. A ki jövőben alapít ily iskolát, tudni fogja előre, mi a kötelessége nyugdíj tekintetében, s ehhez szabhatja elhatározását. Másrészt kell, hogy az államnak jövőre gondja legyen arra, hogy csak oly iskolák keletkezessenek, melyek minden tekintetben, tehát tanáraik ellátásában is garanciát nyújtanak az államnak.

A törvényjavaslat a nyugdíj- és gyámintézetből azért nem engedi meg a kilépést, mert a kilépések a nyugdíj-intézet mérlegét ingadozóvá tehetnék s az alkalmazott tanárok sorsa ismét bizonytalanná válnék. Ha azonban valamely tanintézet megszűnik, ez esetben megszűnik a tanintézet viszonya is a nyugdíj-intézethez, s a tanintézet alkalmazottjai az ide vont 1885. évi XI. törvény cikk 20. §-a szerint, ha máshol nyerne alkalmazást, ott nyerik meg szolgálatuk beszámításával nyugdíjokat, ha pedig nem nyernek alkalmazást, a megalkotandó országos nyugdíj-intézetnél kerülnek végelbánás alá.

A törvényjavaslat 5. §-a a tervezett nyugdíj- és gyámintézet jövedelmeinek kezeléséről szól. Azért választja a javaslat a néptanítói országos nyugdíj- és gyámintézet módját és szabályait, mert az eljárást itt már a gyakorlat biztosította.

A 6. §. nem szükségesel bővebb felvilágosítást.

A törvényjavaslat 7. §-a kiterjeszti az alkotandó nyugdíj-intézet jótékonyágát az eddig alkalmazottak legrégebbjeire is, mert e gondoskodás egyáltalában méltányos, mert különben csak egészen önkényes határt kellett volna szabni, s mert az illetők ebbeli régi reményükben nem is gondoskodtak magukról.

(Vége következik.)

TÁRCA.

Hegedüs Sámuel életrajza.

Irtta *Sámuel Aladár.*

III.

Hegedüs Sámuel, mint pap. *)

Hegedüs Sámuel gyakorló papi hivatalát a nagyenyedi ev. ref. egyházközségben kezdte meg, a hová 1806-nak az elején második pappá választott. Voltak olyanok, kik nem szívesen látták e helyen s «nem úgy állván a dolog fejekben, hogy mind a katona, mind a pap csak praktikus

filozófus mind a kettő, hanem különböző mezőben», azon működtek a főkonzistoriumnál, hogy ne ismertessék el papnak, mert kevéssel azelőtt katonának ment. Ellenségeinek sikerült, elérni annyit, hogy a főkonzistorium két guberniális titkárt rendelt ki a Hegedüs megvizsgálására és «avval minden további baj elmúlt.»

Egy év múlva papi hivataláról leköszönt s ismereteinek öregbitése végett, 1807-ben Göttingába ment s helye Ács Jánossal töltetett be. Azonban, mikor 1808-ban külföldről visszatért Nagy-Enyedre, az ottani második papságot már ürességben találta, mert Ács János, a nevezett szeptember 28-án Nagy-Enyedről Boros-Bocsárdra ment. A hivek választása ezen alkalommal is Hegedüsre esett, a ki 1809. új esztendő napján köszöntött be másodsor s valószínűleg még abban az évben tartott kolozsvári synoduson felszenteltetett. Az egyház anyakönyvében március közepétől kezdve találunk tőle bejegyzéseket. Papi működésének nem

Források: Hegedüs S. önéletrajza.

T. dr. Bartók Gy. szászvárosi lelkész közlése.

Tiszt Szilágyi F. nagy-enyedi » »

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Névkönyve

1803. 29. 1866. 23-7. 38-9. 1866. 1-61.

Vasárnapi Ujság 1837. 151. sz.

Egyh. és isk. szemle szerk. dr. Barók Gy. 1878. 1061.

A magyar tudó. társaság évkönyve. I. 81. III. 31.

Nemzeti Társalkodó 1840. II. félcév. 125 l.

Szathmári K. i. 210-18 l.

Hegedüs S. Az nem méltósága. 9-16 l.

maradt fön semmi irott emléke ezen saját kezű feljegyzésén kívül: «szeptemberben és októberben, ezen két hónapokban a forró hidegben feküvén, a keresztelést tiszteletes kollégám (Z. Szabó József) vitte véghez», de a hagyomány fentartotta, hogy mint kedvelt szónokot általános tiszteletben részesítették s a rajongásig szerették hívei.

1810. május közepén megvált nagy-enyedi papi hivatalától s a főkonzistorium rendeletére Kolozsvárra ment papnak s ott hivatalát két évig köztetszésben és kedveltségben folytatta. 1812-ben Abats püspök a vajda-szentiványi synodusra délutáni szónokká nevezte ki s akkori szokás szerint a Helvetica Confessio 29-ik fejezetéről predikált.

Ugyanezen év második felében kolozsvári papi hivatalától is meg kellett válnia, mert a főkonzistorium a kolozsvári ev. ref. kollegiumba a theologiai tanszékre helyezte át, honnan 1814-ben a nagy-enyedi Bethlen-kollegiumban a Herepei Ádám helyébe lépett, mint a történelem, eszhetika, statisztika, politika s a latin irodalom tanára. Nagy-Enyedről 1829-ben megint visszament Kolozsvárra, a theologia tanárának.

Hegedüs Sámuel, jóllehet férfi korának legszebb éveit a tanári pályán tölté, papi jellegét mindvégig megtartotta, s mint közkedveltségű pap és elragadó szónok többször tartott halotti beszédeket s egyszer, nagy-enyedi tanár korában, a kolozsvári synoduson, mint délelőtti szónok szerepelt, mikor is Máté V 48. verséről beszélt.

Kolozsvári theol. tanári hivatalát 1830. június végeig vitte. Ekkor nyugalom után vágyakozva, a tordosi ev. ref. egyház ürességben levő papi állomására pályázott. A szászvárosi kapitulum, Hegedüsen kívül, jelölte még Bodor Pál udvarhelyi papot, Kis Ferenc udvarhelyi theol. tanárt, Kis Ferenc, algyógyi papot és Köteles Sámuel nagy-enyedi tanárt. A pályázók közül különösen Hegedüs és Köteles nyerték meg a tordosiak tetszését. »Vo Cseterás, vo Funyerás!« — így szól a historiai adoma az akkori választók jelszaváról. K. F. ámbár százakat vesztegetett, mégis a győztes Hegedüs lett, ki 1830 júliusában foglalta el a papi hivatalát.

Ugyanezen évben a dévai synoduson a dr. Marosi Mihály halála következtében megüresedett generális nótáriusi hivatalra a főkonzistorium által első helyre jelöltetett. Jelölve lettek még kivüle, Méhes Sámuel kolozsvári, Antal János marosvásárhelyi, Tompa János és Köteles Sámuel nagy-enyedi tanárok. A szavazatok többsége Hegedüs mellett volt ugyan, de voltak olyanok, nevezetesen Z. Bodola János, akkori ref. püspök és Z. Bodola Károly szászvárosi első pap, a kik megválasztását minden áron ellenezték, mivel »Fundus Regius«-ra ment ki papnak s erősen működtek Antal érdekében, kinek a sok oldalu, tudományos képzettségű és kitünő szónok Hegedüs felett, csupán az az előnye volt, hogy jeles adminisztratív tehetséggel volt megáldva, a mi Hegedüsen hiányzott. Így történt aztán, hogy szavazáskor Hegedüs és Antal egyenlő, 12—12 szavazatot nyertek. Méhesre 7, Tompára 3, és Kötelesre 1 esett. Az elnöklő püspök döntő szavazatát, az »életkor tekintetétől« Antalra adta. Hegedüs ezt a hivatalt ámbár soha egy szóval sem kereste, mégis voltak olyanok, kik azt más színben tüntették fel a világ előtt. Kétséget nem szenved, hogy fájdalomosan esett neki ez a minden alapot nélkülöző állítás, de hát »legjobb élet-filozófia az, mondja ő, hogy az ember önnön érzéseit összeszedvén és az emberek romlottságát meg-

vetvén, az efféle emberi dolgok gőzös levegőjén magát az ártatlanság tisztább vidékébe felemelje.«

Tordoson hat »csendes« esztendő telt. Magányát csak akkor hagyta el, mikor végtisztességre felkérte. Az 1831-iki nagy kolera veszedelem nélkül vonult el házanépe felett, de a köznép között oly nagy volt a halandóság, hogy két hét alatt a helység $\frac{1}{13}$. része kihalt. Tordos és vidéke nagyra becsült papja volt, de papsága idejéből nem maradt fenn semmi kiemelkedő mozzanat. Hivatalától fenmaradt idejét részint a Muzsának szentelte, részint magyar mathezise, geometriája s Erdély története megírására és a hunyadvármegyei előkelő családok gyermekei tanítására fordította.

1836. augusztus havában a szászvárosi első papságot nyerte el, mely akkor, mai számitás szerint, 6—8 ezer frtot jövedelmezhetett. Szászvárosi pappá választatását, dacára gyengélkedő egészségének, 1836. szeptember 7-ikéről kelt levelével fogadta el s hivatalát, mivel akkor a szászvárosi ref. egyház az erdélyi ág. hitűek fenhatósága alatt állott, Leonhárd József ág. hitű dekan és szászvárosi pap intézkedése folytán, szeptemker 22-én foglalta el. Éppen beköszönése alkalmával rosszul lett, úgy hogy le kellett szállania a kathedrából. Rosszullétét némelyek gyenge szélhűdésnek vélték, de nem az volt, hanem a templom ismeretlen lévén előtte, azt igen nehéznek képzelte s a beszédben igen meg-erőltette magát, melyből ájulás nélküli szédülés érte.

A következő évben a főkonzistorium 116—1837. sz. a. kelt rendeletével felszólította, hogy a nagy-szebeni országgyűlésen, melyet az 1837. febr. 14-éről kelt királyi leirat az erdélyi nagy fejedelemség s a hozzá kapcsolt részek három nemzetből álló Karait és Rendeit április 17-ére a homágium letétele végett Nagyszebenbe hívott össze, mint országgyűlési szónok vegyen részt, a mire Leonhárd dekan március 5-éről, a szászvárosi ref. egyház március 7-éről maguk is megadták az engedélyt. Hegedüs a felszólításnak engedve, 1837. április 17-en I. Ferdinánd ausztriai császár, magyar király s erdélyi nagyfejedelem születése napján tartá meg a nagy-szebeni ev. ref. templomban »A fejedelem és a nemzet egy« c. országgyűlési predikációját. Mint országgyűlési szónok fizetéséből csak annyit fogadott el, a mennyit ott valósággal elköltött, a többit a szebeni ref. egyháznak ajándékozta. Egyébiránt, az országgyűlés végeig nem maradhatott ott, mert egyházát oly hosszasan nem hagyhatta el.

Ugyanezen évben jelentek meg Tordoson irt költeményei Kolozsvártt Barra Gábor költségén, nagy 12° kötetben, »Hegedüs Sámuel Poétai Próbái« c. alatt.

Szászvárosi papsága idejében történt, hogy 1839. pünköst utáni vasárnapon a templom tornya összedült, mely alkalommal a templom nyugati részéről a déli oldalon egy darab szintén leomlott. A következő év június 25-én Hegedüs beszéde mellett tétetett le a torony alapköve. A torony még azon évben felépült s ideiglenes törpe fedél alá vétezt s a templom nyugati része is kiszélesbitve felépített.

Az 1840-ik évben azon fáradozott, hogy Tordoson irt magyar mathezisét, előfizetés útján, Kolozsvártt kiadja. Munkájának címe ez: »Matematikai Tudományok Elvei. Első osztály: Aritmetika és Algebra, hat könyvekben, melyekhez hozzájárul a közönséges Logarithmusok táblája 10 ezerig.

I. Könyv Egész Mennyiségek. II. Könyv. Rész

Mennyiségek. III. Könyv. Gyökeres Mennyiségek. IV. Könyv. Egyenetek. V. Könyv. Arányok és szerek. VI. Könyv. Végtelen Mennyiségek.»

Ugy tervezte, hogy ha ez a műve világot láthat, kiadja «Geometria»-ját is. Ugyanezen évben rendezte sajtó alá Nagy-Enyeden tanított kurszusából: «Erdély története, a legrégebb időktől fogva» c. munkáját is.

Azonban célját nem érthette el, mivel folytonosan betegeskedett, annyira, hogy papskodásának utolsó évében csakugyan ritkán végezhetett templomi szolgálatot. 1844. ápril 29-én estéli 9 órakor tölté be isten rajta azon óhaját, melynek, végpillanataira vonatkozólag, egyik estvéli himnuszában e szavakkal adott kifejezést:

«Mikor eljő végső óram,
S e bús szív bennem megállt,
Könyörgök, óh édes Atyám,
Adj nekem csendes halált!

A háznál könyörgést Benedek Dávid, a templomban gyászbeszédeket Váradi Mihály és Leonhárd József, a sirnál ügyvéd Nagy Leopold tartottak felette.

Ugyanezen évben egykori tanítványa, gr. Mikó Imre, mozgalmat indított a végett, hogy sirja felé méltó siremléket állítsanak. Gyűjtő íveket is küldött szét, de a bekövetkezett nehéz idők meggátolták annak felállíthatását. Csaknem három évtizeden állott szászvárosi sirja jeltelenül. A 70-es években aztán szászvárosi s nagy-enyedi tisztelői szép faragott kőszobrot állítanak sirja felé.

(Folytatása következik.)

Könyvismertetés.

(A székely-udvarhelyi ev. ref. egyházközség története, megalakulásától 1780-ig. Irta: néh. Zajzon Ferenc, sz.-udvarhelyi ev. ref. pap. Kiadja Zajzon János, ref. koll. vallástanár. Sz.-Udvarhely, 1893. I-IV. 98. Sr. Ára 1 frt.)

Zajzon János, sz.-udvarhelyi koll. vallástanár, egy igen szép és kegyeletes munkát végzett. Kiadta atyjának, néhai Zajzon Ferenc, sz.-udvarhelyi ref. papnak azon egyházközségről írott monografiáját 1780-ig, s ez által egy értékes és érdekes kis füzettel gazdagította különben is szegény egyháztörténelmi irodalmunkat. Az ily munkák mindig kettős haszonnal bírnak: megvilágítják első sorban az illető egyházközség homály-borította multját a jelen nemzedék előtt, a mely világosság csak jótékony hatással lehet a hívőkre, azoknak vallásos buzgóságára, hitére, az egész egyházi életre; és másfelől, becses adatokat szolgáltatnak az erdélyi egyházkerület történelmének megírásához.

Annyival szivesebben üdvözljük ezt a kis munkát, mert ez egy püspöki vizsgálat alatt álló egyház történelméről szól. A püspöki vizsgálat alatt álló egyházakról pedig tudjuk, tisztelet a kivételeknek, hogy kiváltságos helyzetüknél fogva, nem mindig és nem mindenben tartottak lépést az egyes egyházmegyékbe bekebelezett egyházakkal. Áll ez különösen éppen a jelen esetben. Ugyanis, a «Névkönyv»-ben még a hatvanas években megkezdődtek az egyes egyházközségek rövid történetei, de ezeknek sorában (az eddig megjelentekről szólva), vagy csak egy pár szóban, vagy egyáltalában említés sincs téve a püspöki egyházakról. Talán azért van az a pár sor, vagy azért nincs még az is, mert azt számították, hogy külön, terjedelmesebben meg fogják írni. Ugy is volna annak a rendje, hogy

külön irassanak meg, mert több anyagot felölelnek, nagyobb körben mozognak, mint egy-egy falusi kisebb egyház története, s így nehezen volnának a Névkönyvbe beszoríthatók.

Azonban, tudomásunk szerint, az udvarhelyi egyházon kívül, csupán a deési egyház története látott még napvilágot, s azt is egy unitárius ember írta meg. Talán idővel megírja még vagy egy unitárius (!) a többi püspöki vizsgálat alatt álló egyház történelmét is.

De, hagyjuk ezt.

A kezünk alatt levő kis munka bár specialiter a székely-udvarhelyi egyház történelmével foglalkozik, de mégis élénk és hű képet nyerünk belőle a XV. és XVI. század vallásos mozgalmairól, egyházi életéről, mert a mi Udvarhelytt meg-történt, ismétlődött az másutt is, csak hogy más személyekkel. Látjuk, miként árad szét a reformáció fénye és melege az országban, miként hatol be a székely bércek közé, és miként ver gyökeret az evangéliumi mag a székely föld e nevezetes pontján, Udvarhelyen, s a kis város a Hargitta tövében miként lesz végvára, erős bástyája keletről a protestántizmusnak. Lelkünk elé idéződnek a régi vallási harcok és küzdelmek. A fény megvilágosítja az elméket, a melegség felvillanyozza a sziveket, és a nép seregestül tódul az evangéliumi zászló alá. Kezdetben magán házakban gyűlnek össze, ott is talán remegve, félve a katolikusok üldözésétől, akár csak az első keresztyéneket látnók a szűk barlangokban, rejtett helyeken. Majd megszaporodnak, megizmosodnak, de már ekkor nem férnek el a kis házikókban. Nincs templomuk, harangjuk, temetőjük, nincs hajléka a vezérnek, a papnak, sem a segédeknek, a kántornak, az egyházfőnek. Segitnek magukon úgy, a hogy lehet. Szembe állnak a katolikusokkal legyen azé a templom, a melyik erősebb, a melyik többségben van. Leveszik a toronyrúl a keresztet, s tesznek helyébe gombot, kakast, csillagot. Ekkor kezdődnek a panaszok. Peticionálnak a fejedelemhez, az országgyűléshez. Kiszállnak a békéltető biztosok, a nagyságos fejedelem küldöttei: a főispán, főkirálybíró, alkirálybíró. Megidézik a presbitereket. A béke-próba nem sikerül.

Ekkor összeül az országgyűlés. Határoznak. «Mind a két vallásfelekezet felváltva használja a templomot, s egyik vallásfelekezet papja a másikat ne incommodálja, hanem rendre tartsanak isteni tiszteletet.» E bölcs és nagyfontosságú végzés után egy ideig csendesesen, békességben vannak. Református és katolikus imádkoznak egy közös templomban. De a barátság sem sokáig tart. A kath. papok farkas módjára felzavarják a vizet. Ismét harc, üldözés, küzdelem a hitért. Az országgyűlés újból ítéletet hoz a peres felek között: a régi templom zárassék be mindaddig, míg köz-költségen, s közmunka erővel új templom építetik; az új templom hossza 10 öl, szélessége 4 $\frac{1}{2}$ öl legyen, valamint parokhiális és schola házak is hasonlólag építtessenek; a mi megtörténvén, a régi templom a major parsnak adassék át; a harang használata közös legyen mindaddig, a míg a templom felépíttethetik, a mely megtörténvén, a kisebb harang közköltségen megújítatva, a minor parsé legyen. Rétek, szántóföldek, s minden a régi templomhoz tartozó dolgok egyenlően kétfelé osztassanak.

Ezen felsőbb végzés alapján épült fel 1630—33-ig az udvarhelyi reformátusok első temploma »alkalmas helyen, a piac közepén«, mert úgy látszik, a megszámlálásnál ők voltak kisebbségben. Ezen régi templomban imádkoztak a

reformátusok 1780-ig, mikor a mostani díszes templomnak vettették meg az alapja.

De nemcsak az egyházzá alakulás nehézségeit, küzdelmeit, s nem is csak a vallási harcokat, tusákat láthatjuk e kis munkából, hanem általában a protestáns egyházi életet a maga eredetiségében; az evangéliumi áldozatkésztséget, buzgóságot, mely akkor nyilvánul a leghathatósabbban, a mikor legnagyobb volt a szükség; a kitartást és állhatatosságot a hitben. Megelevenül lelki szemeink előtt egy-egy papnak, tanítónak nemes alakja, arcán a szelidség, jóság és szeretet vonásaival, puritán egyszerűséggel és mégis imponáló tekintettel. Látjuk a »szentegyház birákat, a kiktől a híveknek az ekklezsia minden dolgaiban dependentiájok« (függésük) van; látjuk a szent egyházfiakat, a kik a szentegyház birákkal együtt szedik fel a pap bérét, intézik az ekklezsia szükséges dolgait, szerepelnek az építkezéseknél, urvacsoránál, stb. Olvassuk a fejedelem levelét, hogy: »a melyik hallgató harmad járásban a bért meg nem adja, vagy az ekklezsia szükségeire való bármilyen dologban engedetlenséget mutatna, azt azonnal megzalogolhassák, s harmad nap alatt a zálogot megbecsüljék.« A szentegyház birájának és egyházfinak e szolgálattételeiért a jutalom az adófizetés és közterhektől való mentesség volt.

Érdekes látnunk egy a XVIII. század elejéről kelt díjlevelet. Az udvarhelyi praedikátor díjlevele ez volt: 1. Minden városi ember, a ki szántat, vettet, két kalangya buzát, két kalangya zabot tartozik adni; a ki pedig, nem szántat, vettet, hanem más kézi mesterséggel keresi kenyerét, 40 dr. tartozik adni. Fát minden ember egy-egy szekérral. 3. Kereszteléstől akár 24 pénzt, akár egy tyúkot. 4. Copulacioért 1 frt. 5. Halotti predikációért 1 frt. Továbbá, a ngs. Apafi Mihály uram fejedelmi konvenciója szerint, kapott a főnti javadalom mellé: 200 frtot a sófalvi kamarától, ebből 50 frt. borpénz; 50 véka búzát, 26 véka zabot.

Egy másik érdekes és követésre méltó példa, mit az udvarhelyi egyház történelmének felemlítünk az, hogy a papok nevei kezdettől fogva a legújabb időig, a jelenig mind fel vannak jegyezve egy könyvben. Nem csak, mert hisz ez másutt is meglehet, hanem mindenik pap beírta rövid életrajzát, jelezve abban, hol tanult, mikor és hol lett pap, mikor foglalta el jelen állását. És ezt nagyon helyesnek tartjuk. Némelyik egyháznál még az is nehezen tudható, hogy száz évvel ez előtt kik voltak a papok, az pedig, hogy ki meddig élt, mit csinált, sehol sincs felírva. Nekünk kálvinista papoknak nem igen jut osztályrészül az a szerencse, vagy legalább is csak keveseknek, hogy az akadémia, a Petőfi, vagy Kisfaludi-Társaság irassa meg az életrajzunkat, de igenis építői, vezetői lévén egyházainknak, azok történetének keretében, mindig helyet foglalhat, sőt kell is hogy foglaljon a pap neve, élete, működése. Bizony, ma szívesen megolvastatnák azokat a régi életrajzokat. Az udvarhelyi papok közül három volt püspök, u. m. Csulai György, Veresmarti Gáspár, és Veszprémi István, ezek után lett az udvarhelyi egyház püspöki vizsgálat alatt álló egyházzá. Tizenhat volt traktuális esperes, kettő notarius, a többi csak rendes pap volt.

Az egyház jegyzőkönyve 1714-ben nyílik meg. A megye bíró számadása 1691-ről van először bejegyezve. Az anyakönyvek csak 1742-ön kezdődnek. Az akkori pap

Vásárhelyi Péter azt írja egy helyre az anyakönyvbe: »születtek ez esztendőben 15-től s mindinkább fiu magzatok NB. Hogy ezeknek neveiket le nem irtam, attól esett, mivel a kalendariumom (az hová ezeknek neveket contingualtam vala) sok asztalomon levő könyveim közül oda lőn, melyben is sok notatioim lévén, nagy kárt vallottam.« Később a kalendarium megkerült, s a nevek is beírtak.

Külön vannak feljegyezve a megyebírák és egyházfiak nevei; az esküminták, melyekkel azokat és a presbitereket feleskették.

(Vége következik)

Különfélék.

= **A mennyiben még netalán nem volna** késő, itt emlékeztetjük ifju lelkipásztor-társainkat, kik a közelebbi egyházkerületi közgyűlésen lesznek felavatandók, valamint az esperes urakat is, hogy az 1892-iki egyházkerületi közgyűlés 32. sz. alatt azt határozta, hogy az illetők okmányai az időtől kezdve, a mélt. Igazg.-Tanácshoz lesznek felküldendők legalább tizennégy nappal a gyűlés előtt. A mennyiben némelyek már az egyházkerületi jegyzőhöz küldötték fel az illető okmányokat, megnyugtatóul kijelentjük, hogy azok áttétettek az Igazg.-Tanácshoz; de a jó rend érdekében jó lesz, ha a hátra levők illetékes helyükre küldetnek.

= **A «Debreceni Prot. Lapban» olvassuk:** Hajdu-Szoboszlón a debreceni egyetemre és kolozsvári theol. akademiára gyűjtés eszközöltetvén, eredménye a következő lett. 1. Az ev. ref. egyház alapítványa, Debrecennek 2000 frt. Kolozsvárnak 100 frt. melynek 5%-a azon év szept. 1-ső napján tétetik folyóvá, mely évben a tervezett egyetem, vagy bölcsészeti szak megnyílik. A jövedelem-forrás meg van nyitva rá, s nem lehetetlen, hogy a megnyitásra a tőke fog beküldetni.

A hajdumegyeyi takarékpénztár alapítványa Debrecennek 150 frt. Kolozsvárnak 25 frt. 3. A gyűjtő iverken egyesektől gyűlt be Debrecennek 582 frt. 87 kr. a kolozsvári theol. akademiára 274 frt. 39 kr. Röviden, a szoboszlóiak adománya a debreceni egyetemre 4927 frt. 87 kr. Kolozsvárnak 390 frt. 39 kr. Látván az alföldi református magyarság élő, keresztyéni hitének ily fényes tanubizonyosságát: isten iránt való hálával eltelve, ugyan hogy ne fúrnánk az előnkbe tűzött cél felé nagy állhatatossággal!

= **Folyó hó 4-én volt Magyar-Igenben** a papválasztás, holott egyhangulag választatott meg Bartók Dénes, oltszemi pap. Nagy örömmre szolgál e szerencsés megoldás, mert azt bizonyítja, hogy az elmúlt és eredménytelenül maradt választás alkalmával felzúgult kedélyek lecsillapultak, visszatért az egyetértés és a béke szeretete, mely alapja minden felvirágzásnak. Megválasztott lelkészünkra szép feladat jutott: az iránta nyilvánult szeretet és bizalom által növelni a hívek lelkében az egy célra törekvés nemes buzgalmát és keresztyéni lelkesedést. Istennek lelke legyen és maradjon a jó pásztoron és a minden jóra képes és kész nyájon!

= **A nagy-almási egyház ürességben** levő papi állomására 30 pályázó közül jelöltettek: Bitai Kálmán, inak telki pap, Péter Károly, gy.-monostori pap, Csűrös József, akad. papjelölt, Lajos János, ketesdi pap, Régeni Ferenc, m.-bikali pap, Sófalvi Károly, décsei pap, Szilágyi László, györgyfalvi pap, Tókos Jenő, akad. papjelölt.

= **Meghívó.** 18—1894. A görgényi ev. ref. egyház-megye kántortanítói kara ez évi rendes értekezleti gyűlést 1894. márc. 15-én Szász Régenben, az egyházmegye tanácskozó termében tartja meg, melyre a lelkész, tanító urak, valamint a tanügybarátok tisztelettel meghívotnak. Kezdeté 1/2 10 órákor. Csekme Ferenc, tanügyi előadó, elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Március 15.

11. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintue
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A tanári nyugdíjtörvényjavaslatról.

— Levél a Szerkesztőhöz. —

Kedves barátom! Helyesnek láttad (s helyes is vala) lapodban közölnöd Csáky gr. miniszter e törvényjavaslatát. S felszólítasz, hogy kísérem kritikával, vagy legalább ismertető sorokkal.

Szivesen megteszem, noha felszólításod nélkül aligha tettem volna. Mert az a javaslat minden érdekelt tényező tudtával és részvételével, idejében, gondosan, alaposan elő vala készítve. Alig lehet róla valami olyat mondani, a mit valaki a maga idejében meg ne gondolt s a maga helyén el ne mondott volna róla. Elismerem azonban, hogy némely tényeket és reflexiókat egy perspektívai képbe foglalni, nem lesz egészen érdektelen.

A javaslatnak alapelveit, a célt, s a létesítendő nyugdíjalap tervezett jövedelem forrásainak megjelölését (tagok befizetései, iskolafentartók köteles járuléka, tanulók megadóztatása és állami segély) a miniszter már talán egy pár évvel ezelőtt közölte vala az érdekelt főhatóságokkal s az intézetek főntartóival, közvetve a tanártestületekkel is. E közlést a fennálló viszonyok és igények részletes számbavétele, s erre alapított igen gondos valószínűség-számítások előzték volt meg, úgy hogy az ekkép fogalmazott elvek és tervvázlat rég túl valának a puhatolózás stadiumán s már sokkal többet jelentettek, mint pusztán óhajást és jó szándékot a kormány részéről.

Az érdekelték megfontolták a dolgot, s többnyire helyeslést, örömet, köszönetet, illetőleg, a nyugdíj-intézetbe való belépésre készséget nyilvánítottak.

Az akkori terv még csak a középfoku és szorosán vett középiskolák tanárainak nyugdíj-intézetét kontemplálta. Természetes, hogy azok a hatóságok, egyházkerületek, a melyek főiskolákat is tartanak fenn, majdnem egyhangulag óhajtották és sürgették, hogy a nyugdíj-intézmény

terjesztessék ki a főiskolai, jog- és theologiai akadémiai tanárookra is.

Ekkor a miniszter részletesebben, s a mint a mostani javaslat mutatja, a leglényegesebb dolgokra nézve már végleges formában, megállapította és szövegeztette a tervet. Ezt ismét közölte a főhatóságokkal és fentartókkal, felszólítván őket nyilatkozattételre, hogy az érdekelt tanártestületeket beléptetik-e?

Mire az észrevételek és nyilatkozatok beérkeztek: a miniszter egy enquetet hívott egybe. Egyházkerületek s érdekelt hatóságok főtisztviselői, s tanárok is, arányos számban, voltak rá hivatalosak. A két napon folyt enquete eredményül a miniszter, berekesztő beszédében, megállapithatta a következőket: A tervet az érdekelték általánosságban örömmel fogadják és üdvözlők. Közóhajás, hogy a fentartó intézetek járuléka, s a tanulók adója mentől mérsékeltebb, vagy legalább, kedvező körülmények esetében leszállítható legyen. Némelyek az intézetek terhét is a tanulókra, mások a tanulók terhét is az intézetekre, egyesek pedig mind a kettőt magukra az érdekelt tanárookra kívánták, részben legalább, át-hárítani; e tekintetben az egyes intézetek viszonyai és érdekei különbözők lévén, bizonyos fokú intézkedési szabadság lesz fenhagyandó. Konstatálta azon több oldalról hangsúlyozott és indokoltnak tapasztalt óhajást, hogy az intézmény a jogakadémiákra is kiterjesztessék. Ellenben, azt a szintén több oldalról hangoztatott óhajást, hogy a theologiai akadémiák tanárai is bevétessenek, elvi és gyakorlati okokból nem teljesíthetőnek jelezte a miniszter.

Ezeknek a szempontoknak figyelembe vételével módosítottatott aztán a tervezet tartalma és szövege, mely, most már paragrafusokra fejtvé, a beterjesztett törvényjavaslat alakjában áll előtünk.

Ily előzmények után, ily körütekintő, minden

érdeket kitudakozó, mindennel számot vető előkészítés után, semmi kétség sincs affelől, hogy a javaslat, ha egyszer képviselőházi tárgyalás alá kerülhet, minden lényeges módosítás nélkül fog törvénynyé válni.

Mi a jelentősége, mi lesz a hatása e törvénynek

Ez a törvény is egyik darabja, töredéke annak a politikának, a melynek, a valósulástól még oly messze álló, eszményképét az 1848. évi XX. törvénycikk 3. §-a tüzi ki e szavakkal: »Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztetesenek.«

Az állam módját találta és találja annak, hogy a vallásfelekezeteknek legalább azon szükségéről, a melyek az inséggel határosak, vagy a melyek közvetlenül érintik az állam érdekeit is, valahogyan, a körülmények szerint, gondoskodják.

Az a segély, a melyet az állam, évi költségvetése keretében, az egyházaknak nyújt, s melyet az idén tetemesen föl is emelt, az államosított felekezeti népiskolák, a néptanítók nyugdíjintézete, a néptanítók fizetésének rendezése, számos felekezeti középiskolának törvényes szerződés mellett való segélyezése, most pedig már a közép és a főiskolai tanárok nyugdíj-intézetének megalkotása: mind arról a politikáról tanuskodnak. Többet és mindent egyszerre kívánni sem lehet.

Természetesen, megvan e politikának a másik oldala is: az, hogy az állam a maga áldozatai és segélyei arányában kiterjeszti intézkedési jogait és hatalmát segélyezettjeire, intézményekre úgy, mint alkalmazott egyénekre. Autonomikus büszkeségünk ez ellen ugyan, elvben, mindig háborog; a gyakorlatban azonban rendszerint megtörténik a kibékülés, jobban mondva, belebékélés.

Lassu, de nem hátráltatható lépésekkel, a közoktatásügynek államosítása felé közeledünk. Az egyházak kizárólag a valláserkölcsi téren való intenzív gazdálkodásra lesznek utalva. Az az egyházpolitika is, a melyet ma, nemzeti szempontból közlekedéssel üdvözlünk, a házasságjog s az anyakönyvek államosítása, s a vallásszabadság kimondása, ugyanez irányban viszi egy nagy lépéssel előre a fejlődést. »Semmi sem esik a világon csak és egybefüggés nélkül«, mondja Kölcsey. Én a tanári nyugdíjtörvényjavaslatban is ráismerek az állam egyházpolitikájának irányvonalára. Látom ez irányvonalat az állami közoktatásügy terén,

azóta, hogy a tanügy napszámosa vagyok, folytonosan. Hogy nem mindnyájan látjuk, vagy ha kétségbe vonjuk, abból sem következik nagy kár az egyházra, mindössze csak annyi, hogy azokat a területeinket, a melyek az állami politika irányvonalába esnek, az állam esetről-esetre oly áron sajátítja ki, a melyet ő maga szab meg.

(Vége következik.) Váró Ferenc.

Törvényjavaslat,

azon nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatók és tanítók nyugdíjazásáról és hozzátartozóik el látásáról, kikről állami, vagy más hasonló természetű közrendelkezéssel gondoskodva nincs.

(Vége.)

Indokolás.

II.

A második bekezdésben oly alkalmazottokról van szó, kik ugyanazon iskola-fentartó két tanintézeténél vannak alkalmazva, például, jogakadémiánál és gimnáziumnál. Az ily alkalmazottak közös iskolai szolgálatuk után egységesen rendszeresített fizetésük szerint jönnek e nyugdíj-intézetnél tekintetbe, kivéve azt az esetet, ha ez egységesen rendszeresített fizetésük nagyobb, mint a nagyobb fizetésű intézetnél, például, a feltüntetett esetben, a jogakadémiánál, a rendes tanárok fizetése. Ez utóbbi esetben csak ez utóbbi fizetés mértéke szerint történik a nyugdíjazás.

A harmadik bekezdésben előforduló eseteket példák világosítják meg. Az oly tanár, ki például, egy oly kereskedelmi iskolában van alkalmazva, mely az itt szóban forgó nyugdíj-intézet kötelékébe tartozik, és egy oly középiskolában is, melynél a tanárokról egyenesen az állam gondoskodik, az alkotandó nyugdíj-intézetnél nem nyerhet második nyugdíjt. Alkalmazva lehet továbbá valamely kereskedelmi iskolánál oly tanár, ki például valamely kereskedelmi tarsulatnál titkári minőségben is működik. Az ily egyénnek e nyugdíj-intézetnél csak akkor lehet igénye, ha máshol nincs nyugdíjra jogosultsága, s ha az ide tartozó iskolánál nagyobb az elfoglaltsága, mint másik alkalmazása, s ha az ide tartozó iskolánál való alkalmazása rendszeres, allandó és legalább oly mértékű, mint a minő az állami tanintézeteknél szokott lenni.

Minthogy az itt szóban forgó különféle tanintézeteknél oly alkalmazottak is vannak, kiknek nincs külön lakpénzük, hanem e javadalmazásuk befoglaltatik fizetésükben (a törvényjavaslat 8. az egyenlő mérték megkivánja, hogy az ily rendezéssel az illetők igazságtalanul ne juthassanak magasabb nyugdíjhoz, mint az oly alkalmazottak, kiknek külön lakpénzük van, mely nem jó a nyugdíjazásnál számításba. Ugyanitt provideálva van az esetre is, ha valamely iskola-fentartó alkalmazottjait nagyobb fizetéssel és csekély lakpénzzel kívánna mások ellenében igazságtalanul nagyobb nyugdíjhoz hozzájuttatni.

Minthogy az ily iskoláknál a fizetéseket a fentartók szabadon állapítják meg, e §. második bekezdésében gondoskodni kellett az oly igazságtalan kedvezmény ki-

hagyott összes vagyonát (mintegy hatvanezer frt. értékben) öcsce, Fodor László s ennek törvényes fiörökösei örököljék; de ha Fodor László már nem élne, vagy fiörökösei nem volnának vagyonának fele tulajdonjogilag a deési fuiskolára szálljon. Fodor Farkas örökhagyó halála után kevéssel Fodor László, fiörökösök nélkül elhalt s így a fuiskola öröklési joga megnyílt. Az egyházközség előljárósága azonban másképp értelmezvén a végrendeletet, a néh. Fodor Farkas nejével egyezséget kötött az iskola részére, egyszer s mindenkorra, ötezer frtnak kiadása iránt s ezen egyezés alapján a kir. törvényszék az átadási végzést meg is hozta, dacára annak, hogy az egyezés felsőbb hatóságilag jóváhagyva nem volt. Ig.-Tanácsunk azonban, az egyházközség egyik hivatól érkezett beadványból tudomásul vette ezen ügy illetén lebonyolítását s kötelességszerűleg azonnal tiltakozott az átadási végzés jogerőre emelkedése ellen s az egyházközséget a vonatkozó iratok haladéktalan fölterjesztésére utasította, melyek alapján most jogügyi bizottságunk amaz ajánlatot terjesztette elő, hogy az eddigi eljárás érvénytelenítése s új hagyatéki tárgyalás megtartása iránt, az iskola érdekeinek megóvása szempontjából, haladék nélkül, előterjesztés teendő az illetékes kir. törvényszék elé. Ig.-Tanácsunk ezen ajánlatot elfogadta s az ügy lebonyolítására egyházkerületi ügyvéd, dr. Deák Albert aát. utasította.

Bethfalvi egyházközségünk kérése tárgyalatott, továbbá, melyben az egyházközség arra kér engedélyt, hogy az üresen álló papi állomásra közzé tett és le is járt pályázati eljárást megsemmisíthesse s újabb pályázatot hirdethessen, vagy papi állomását egy önként jelentkező egyénnel tölthesse be, mert az ez alkalommal pályázottak közül nem akar választani. Ig.-Tanácsunk az egyházközség e kérését elutasította s megrendelte az egyháznak, hogy a próba-szónoklatokat tartott jelöltek közül mielőbb papot válasszon.

Báthori Lina, férjzett Lőrinci Menyhértnek a néh. atyja, Báthori Dániel, volt széki pap után megillető kegyjavadalom kiszolgáltatása tárgyában, az egyházközség által hozott elutasító határozat elleni felebbezése vizszaküldetett illetékes esperes aához, az egyházmegyei tanácsban való másodfoku elbírálás végett.

Derzsi Albert, peteki ref. tanító ama felebbezési kérésének, melyben az udvarhelyi egyházmegyei tanácsnak a peteki interkaláris papi fizetés felosztására vonatkozó s reá nézve sérelmes határozatát megváltoztatni kéri, hely adatott s az illető egyházközség utasított, hogy a megállapított 30 frt. helyett 59 frtot (mint az időközi papi fizetés $\frac{1}{8}$ -adát) fizesse ki nevezett tanító aa. részére.

Néh. Nagy Sámuel, balavásári volt kántor özvegyének ama felebbezésének kérése, hogy az egyházközség és egyházmegye által is férjének félévi javadalmában megállapított kegyévi járandósága az élvezett egész évi fizetés összegéig fölemeltessék, teljesíthető nem volt, mert a fönálló szabályok szerint, félévinél magasabb javadalomra azért sem tarthat igényt, mert a kérdéses félév lejártával az állami nyugdíj élvezetébe jutott.

Peteki egyházközségünk határozata, melylyel a papi fizetés egyik részét képezett termény-kepenek, az egy-

házközség kepeváltó-alapjából, évi 450 frttal való megváltását kimondotta, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Ugyancsak jóváhagyó tudomásul vétetett alsó-sófalvi egyházközségünk ama határozata is, melylyel 56 éven át hűséggel szolgált, öreg kántor-tanítójának, az 564 frt. 33 krt tevő évi javadalom fele-összegével való nyugalmazását kimondotta s a megmaradó félfizetésre az állomás betöltését elhatározta.

Szabó Ferenc és társai, bonyhai lakosoknak, Lőrinci Sándor, ottani gondnok aa. ellen beadott panasza, az egyházmegyei tanács ez ügyben meghozott határozatának jóváhagyásával, elutasított.

Zakariás Dániel, volt brádi pap aa. az egyházközségtől nagyobb összegű jelzálogi kölcsönt kérvén, miután e kérése úgy az egyházközség, mint az egyházmegyei tanács által elutasított: a vonatkozó határozatokat megfelelőbbre, de Igazg.-Tanácsunk a nevezett kérelmes tisztázatlan birtokviszonyaira való tekintettel, a fölebbezési kérésnek helyet nem adhatott.

Nagy Mózes, t-túri körlelkésznek ajánlattal fölérkezett kérésére, az első évnegyedi központi járandóságnak, az évnegyed lejárt előtt leendő fölvehetése, kivételesen, megengedtetett.

A Dániel Imre-fele alapítványnál megüresedett három alapítványi helyre özv. Fajk Józsefné, özv. Nyárádi Lajosné és özv. Potocki Istvánné vetetett föl, kik szegénységüket és teljes munka-képtelenségüket hitelesen igazolták s így az évi 21 frt. segélyre az összes folyamodók közül a legnagyobb mértékben reá vannak szorulva.

Nagyenyedi Bethlen-kollegiumunk Előljáróságának a főt. közgyűléshez intézett amaz előterjesztését, hogy az iskolák pünkösti szünidejének 3 napra való megrövidítésével a husvéti szünidő 3 hétben állapíttassék meg, s a kerületi közgyűlés ideje állandóan augusztus óra tétessék át, az a fölött való napirendre térést javasló kísérő-irattal határozta Ig.-Tanácsunk a közgyűlés elé terjeszteni, mert a szünidőknek közgyűlésileg meghatározott tartamán változtatni, indokoltnak nem tartja s a kerületi közgyűlés idejének határozott naphoz való kötését sem célszerűnek, sem kivihetőnek nem találja.

Gróf Kún Kocsárd, főgondnok ur ő méltósága által, szászvárosi collegiumunk javára tett 50,000 forintos alapítvány kamatai egy részének az 1899. evtől kezdve leendő mikénti fölhasználására nézve, eddig határozott intézkedés nem lévén, a nevezett Főgondnok aa.-nak erre vonatkozólag most megtett ama kegyes intézkedése, hogy a jelzett évben rendelkezésre kerülő kamatok a szászvárosi collegium azon tanárainak adassanak szállásbér és korpótlek címen, kik az egyházkerületi közgyűlés által választatnak, tudomásvétel és elfogadás végett a főt. egyházkerületi közgyűlésnek bejelentetni határoztatott.

Kebli pénztári hivatalunk indokolt előterjesztésére, elhatározta Ig.-Tanácsunk, hogy a dézmkárpótlási illetmények, a folyó evtől kezdve, mindannyiszor a polgári félévek végén fognak kifizettetni, minthogy a központi pénztárban most oly értékek nincsenek, melyek június és december 1-én kamatoznának s így a mostani fizetési határidők fentartása mellett, a központi pénztár kamatveszteséget szenved.

Zilahi kollegiumunk Előjáróságának indokolt előterjesztésére, a Márkus Sándor, volt kollegiumi pénztárnok terhén vezetett, de felhajthatatlanná vált s különben is nagy részben már megtérült 300 frtos követelésnek törlése engedélyeztetett.

Végül, elhatározta Ig.-Tanácsunk, hogy az új zsinati törvények életbeléptetésére vonatkozólag a főt. közgyűlés elé terjesztendő határozati javaslatát, az új törvények egy-egy példányával együtt, valamennyi közgyűlési tagnak megküldi, az évi jelentéssel kapcsolatosan, tanulmányozás végett s e határozat végrehajtására a titkári hivatal utasított.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezárattott. r. s.

Az egyházmegyéből.

Az erdővidéki egyházmegyéből.

Egyházmegyénk folyó hó 8-án tartott egy rendkívüli egyházmegyei közgyűlést, Baróthon. A tagok a lelkeszi karból, két lelkésztársunkat kivéve, kik betegség miatt maradtak el, teljes számban jelentek meg; világi képviselőink közül sokan maradtak el, gondolván, hogy egy rendkívüli közgyűlésnek talán általános érdekű tárgyai nem is lehetnek.

A gondnoki karból tek. Bartha Sándor ur volt jelen, hogy a maga részéről az általunk is megszokott meleg érdeklődést, mint mindig, úgy ez alkalommal is bebizonyítsa egyházmegyénk ügyei iránt. Buzgó, az egyházi ügyek elébbvitelén szeretettel csüngő, fáradhatatlan ügybuzgóságáért ki ne adóznék nevezett gondnok urnak elismeréssel, igaz tisztelettel! Hisz, ama hívek közé tartozik nevezett gondnok ur, ki nemcsak a társadalmi kérdések ügyeiben jár elől jó példával, tekintélyvel, hanem az egyházi élet terén is egész embernek bizonyult.

Elnöklő esperes aa. szívélyes, üdvözlő szavakkal nyitja meg a közgyűlést s felhívja figyelmét a közgyűlés tagjainak a következő, tárgysorozatban feltüntetett, ügyek elintézésére.

Tek. Lányi Sándor, algondnok ur, a gondnoki tisztről lemond, mit a beküldött jelentés alapján hoz tudomására esperes aa. a közgyűlésnek. Ő mondja, a gondnok ur, jelentésében: «hajlott életkorom (81 év) úgy, sajnos, megváltozott anyagi viszonyaim nem engedik, hogy azt a tevékenységet, fényt és tekintélyt, mit ez az állás megkívánna, kifejtsem: azért erről ünnepélyesen lemondok.

Közgyűlésünk jegyzőkönyvileg fejezte ki gondnok aa.

iránt elismerését, ki ama jobb, reá nézve jobb napokban híven betöltötte azon tisztelet, mely hivatva volt, és van jelenben is, egyházi ügyeink iránt felkelteni világi, nagyobb férfaink lelkében a meleg érdeklődés szent tüzet.

Ki volt tűzve tárgyalásra, hogy egyházmegyénk főgondnoki állásának betöltése kéressék a főt. egyházkerületi közgyűléstől, lévén ez idő szerint a Rikán belőli négy egyházmegyének két főgondnoka, kik a távolság miatt, közgyűléseinket egyáltalában nem látogathatják. Ez anomalia megszüntetéseért, elhatározott, hogy kérés küldessék a főt. ker. közgyűléshez, ha többet nem, legalább egy főgondnoki állás betöltését engedélyezze. Vajha, sikere lenne egyházmegyénk kérésének, ohajtásának.

Kapcsolatosan e tárggyal, a megüresedett 3-dik algondnoki állásra megtette jelölését közgyűlésünk, még pedig oly férfiakat jelölt, kiknek bármelyike lenne a megválasztott algondnok: egyházmegyénk díszére szolgálna. Jelöltettek: tek. Zathureczky József, nagy-ajtai birtokos, Bedő József, baróthi felső népiskolai igazgató, és közép-ajtai Csiki István urak.

Ezután egyházmegyei köztörvényszéki pótbírókat választottunk; megválasztattak egyhangulag, a lelkeszi karból: Benke Ferenc és Kovács Sándor, lelkészek; a világiak közül: Zsigmond Bénéámin és Benedek Gábor, egyházmegyei világi képviselők.

Esperes aa. beszámolt a tárgysorozat rendén a kolozsvári theol. fakultás és debreceni egyetem részére egyházmegyénkben egyesektől és egyházközségektől begyűlt adományokról, alapítványokról. Nem nagy az összeg, mit kicsiny egyházmegyénk egyházközségei gyűjtöttek s egyesek felajánlottak, de mégis elismerést érdemel, mert hisz azon alapítványokon és fillérenként begyűlt összegeken kívül, melyet esperes aa. kimutatásában 328 frt. 34 kr. összegben tüntet föl, ha számítjuk az ezen gyűjtést, illetve, ajánlatokat megelőző összegeket, valamint a közelebbi időben közvetlen a mélt. áll. Ig.-Tanácshoz bejelentett, de esperesünk tudomására nem hozott, úgy egyházközségi, mint némelyek ajánlatait, mintegy 600—700 frtnyi azon összeg, mely egyházmegyénk kebeléből e célra adatott. Egyházközségek és egyesek által befizetett összeg: 128 frt. 34 kr. alapító-levelekben van 200 frt. a befizetett pénzből a kolozsvári fakultás javára 109 frt. 84 kr. a debreceni javára 18 frt 50 frt. adatott.

(Vége következik)

TÁRCA.

Hegedüs Sámuel életrajza.

Irta: *Sámuel Aladár.*

(Vége.)

Hegedüs Sámuel az ékesszólás felkentje volt. Mestere a »nagy szónok« Herepei Ádám vala, a ki az ékesszólást oly tökélyre vitte, hogy működése az erdélyi ev. ref. egyházi ékesszólás történetében korszakalkotó. »Ő adta azt a tónust és azt a gústust a magyar ékesszólásnak, a mely kedves és a szívnek megnyerésére hathatós.«

A mi már magát Hegedüst illeti, ritka emberben egyesült annyi szerencsés szónoki tulajdonság, mint benne. Volt sokoldalú tudományos képzettsége; nagy műveltsége; nemesen érző szíve; imponáló, rokonszenves alakja; kelle-

mes, érces hangja, mely Mihályi szavai szerint, kitörülhetetlen emléket hagyott maga után. Ezen tulajdonságok harmonikus egyesülése tette őt korának legnagyobb és legkedveltebb ékesszólójává s magyarázza meg azt a leirhatatlan hatást is, a mit hallgatóira gyakorolt. Nem volt korában nagyobb öröm-, vagy gyászünnep, melynek szónoka nem ő lett volna. Ezen alkalmakkor tartott beszédei nyomtatásban is megjelentek; ezek közül a következőket ismerem

1. »Az igaz ember házának virágzása. Házszenelő beszéd. Kolozsvár, 1812. 8°.

»A privát élet philosophiája áll az életnek bölcs használásában.« gr. Wass Sámuel felett. Kolozsvár, 1813. 8°.

san mivelte lelke, nemes jelleme még nagyobb fényt vetett azokra. Minden cselekedetében és egész életében kitetszett az az ideális karakter, mely a jót nem hirért-névért, hanem magáért a jónak szépségeért cselekszi. A képmutásnak és csaláságnak ellensége volt. A kevélység és üresség messze voltak tőle. A dicsőséget sohasem kereste. Nemesen érző szive mindig felemelkedett ott, a hol embernek kellett lenni. Egyszóval emberszeretettel és meleg vallásossággal volt teljes az ő lelke és szép az ő egész élete.

Irodalmi működése elismerésül a »Magyar tudományos Akadémia az 1832-ik évben tartott II-ik nagygyűlésnek 4-ik ülésén, március 9-én, mikor 30 levelezőtagnak folyt a választása: titkos szavazattal levelező tagjának választotta tordosi pap korában.

Az irodalomtörténet mellőzte. Mint egyházi beszéd íróit számba sem vette, csupán mint kitünő szónokot emeli ki.

Könyvismertetés.

(A székely-udvarhelyi ev. ref. egyházközség története, megalakulásától 1780-ig. Irta: néh. Zajzon Ferenc, sz.-udvarhelyi ev. ref. pap. Kiadja Zajzon János, ref. koll. vallásnár. Sz.-Udvarhely, 1893. I-IV. 98. Sr. Ára 1 frt.)

(Vége.)

Egy igen nevezetes elvi kérdést és véleményt találunk az udvarhelyi egyház történetében. Arra t. i. hogy az unitáriusok keresztyének-e? A mi álláspontunkon, ha ker. felekezethez tartozó egyént veszünk át, nem kereszteljük meg újból, mivel már egyszer megkereszteltetett. Az unitáriusok átvételénél nem így gondolkodtak az udvarhelyi papok. Ugyanis, az udvarhelyi anyakönyvben ez áll: »Jöve által hozzám a csehédfalvi praedikátor, Karácsonfalvi Ferenc uram, kit is C. Mihályon T. Ugron János uram házában confitealtatek s keresztelék meg.« Ezen kívül még más eset is van följegyezve, mikor az unitáriust megkeresztelik. (A kolozsvári egyházban is megkeresztelték még a 30-as években is. Szerk.)

A ki azon az állásponton van, hogy az unitáriusok nem keresztyének (és van elég ilyen), az, találhat nézete igazolására itt is egy adatot.

De nem is folytatjuk tovább. Az eddigiekből is fogalmat szerezhethünk az udvarhelyi egyház alakulásáról, első küzdelmeiről, templom-építésről, papokról, tanítókról, ezek fizetéséről, az egyház birtokairól, temetőről, temetkezésről, anya- és jegyzőkönyvek tartalmáról, stb., a mely dolgok külön címek alatt, részletesen, történelmi megvilágításban vannak tárgyalva; a vitás kérdések kritikával kísérve. Író felhasználta mindazon »kút főket, melyek tudomására eshettek;« megjegyzi azonban maga is, hogy »ez a mű a sz. udv. ref. ekklezsia történetének jóakaratu, de hiányos összeállítása«, dacára azonban a hiányos adatoknak, elég hű képet nyerünk azon egyház múltjáról 1780-ig. Emeli a művecske becsét a végén közzé tett »okmánytár« is, a melyben eddig ismeretlen, fontos adatok olvashatók.

Ezen munkával néhai Zajzon Ferenc az udvarhelyi egyház múltjáról a leplet levonta, a kezdet nehézségeit elhárította, úgy hogy utódja, vagy bárki más arra termett ember, már félerővel irhatja meg, s végezheti be azon egyháztörténelmet. Óhajtható volna, hogy a folytatás minél hamarabb következzen ez után.

És ezzel be is fejezhetnők reflexióinkat, de tekintettel az időkorra, melyben élünk, érdekesnek tartjuk felemlíteni A p a f i fejedelemlnek 1669. ápr. 3-án kelt rendeletét, melyben megrendeli, hogy »a kik a katholika, vagy pápista religiónak renuncálnak, nem szabad háborgatni, mivel bárkinek szabadságában áll, maga lelkiismeretének duktusát követni, különben az religio nem is kényszerítettethetvén. A p a f i fejedelem ezen szabadszellemlü rendeletét ma s megszívelhetnék az intoleráns kath. papok és mások is.

Még csak azt említve meg, hogy Zajzon Ferenc iro-

dalmi hagyatékát, papi dolgozatait is, melyről a hálás fiu az előszóban említést tesz, éppen oly szívesen fogadjuk, mint ezt a munkáját, ismertetésünket szerző ezen szavaival zárjuk be: »Az idők jeleit nekünk is fel kell ismernünk, a körülmények intenek, a körülöttünk s mellettünk véghez menő események komolyan figyelmeztetnek, hogy ébredezzünk, hogy a protestáns szellem s áldozatkész buzgóság nálunk megint fölbredjen; e szabad szellemnek s áldozatkész buzgóságnak szent és nemes versenyre is kell kelnie. Székely-Udvarhely városában valamint a protestáns tanodának, ugy a protestáns ekklezsiának, s annak leánynevelőjének élni, fennállni, s előbbre-előbbre haladnia kell.«

Adja Isten, hogy ugy legyen! Vajda Ferenc.

Különfélek.

== A februárban közölt pályacikkre szavazatokat küldtek:

1., »Nemzeti egyház«. Szavazott Orbán Gábor, Keresztesi Gyula. Irta Vajda Ferenc, sz.-lónai pap.

2., »A vadházasság. Szavazott: id. Lészai Ferenc, egyházkerületi főgondnok, Farkas Károly és Bíró András. Szerzője: Teleki József, pókai pap.

3., »A kath. nagygyűlés és a protestánsok.« Szavaztak: dr. Németh Gyula, Kincses Gyula, Kádár Domokos, Székely Ödön, dr. Benkő Gábor, Székely Tőhötöm. Szerzője: Kerekes Endre, zilahi vallásnár.

4., »Protestáns hazafiság.« Szavaztak: Kiss Ferenc, Bartók Béla, Gáspár Albert, Kerekes Endre, Nemes Sándor, Darvay Lajos, Nemes Ferenc, Tavasz József, Balázs István, Bőjthe Miklós, ifj. Péter Károly, Benedek Árpád, Bodor Géza. Szerzője: Zajzon János, sz.-udvarhelyi hitoktató.

A méltán megérdemelt csekély honoráriumot, megtoldva szíves kézzorításunkkal, megküldtük Zajzon János ifju barátunknak, ki napról-napra jelet adja, hogy benne papi karunk egy gondolkozni szerető, szorgalmas munkarót fog nyerni, ki sok föltétellel bír, hog. neve a legjobb-bak közt hangozzék.

== Azt hisszük, megnyugtatólag fog szolgálni, ha az esperes uraknak tudomására hozzuk, hogy a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés alkalmával, a házassági fötörvényszék is ülést fog tartani. Jó lesz hát, ha az egyházmegyei házassági törvényszékek az ítéletre megérett pereket, felülvizsgálás végett, a rendes úton felküldik.

== A mire már régen el voltunk készülve, és a mi mégis megdöbbenően hat, bekövetkezett. Medgyes Lajos, deési ref. paptársunk, folyó hó 9-én meghalt. Életének 77-ik évében. Elborult kedélylyel és igaz, őszinte fájdalommal jelentjük a szomorú hirt, mely nem csupán egyházkerületünket, hanem az egyetemes magyar ref. egyházat is szomoruan érinti. Hosszu, szép életkorral ajándékozta meg a gondviselés; és Medgyes ezt a hosszu életet méltóvá tette, hogy nevét kegyeletben tartsa, megörökítse a jövő és az irodalom-történet. Ahoz a fenomenális korhoz tartozik, mely a Szechenyi láng-lelkének sugaraiban nőtt nagygyá. Azokhoz a szellemekhez, melyek szent hevületeikkel másodsor, és ugy hisszük, örökre meghódították Magyarországot. A negyvenes évekre esik életének az a része, mely csupa láng volt, merőben lelkesedésből állott. Egész hivatással vetette magát a költészetre, és igen rövid idő alatt tiszteltté tette nevét, mint költő, nem csak Erdélyben, hanem az irodalomban. Hogy egyházi beszédeivel, és imádságos könyveivel minő magas helyet vívott ki magának: azt elmondani köztünk nem szükséges. A mai nemzedék kevésbé ismeri már. Az egy félszázaddal ez előtt forgalomban levő nevek azokkal a szivekkel multak el, a melyek immár régen elpihentek. A rohamosan repülő idő, mint repkénynyel a fényes romokat, ugy takarta el a multat. De mi hisszük, hogy a Medgyes neve nőni fog az idővel, s a hálás emlékezet meg fogja védelmezni halhatatlanságát. Nyugodjék csendesen.

== Az ujonnan választott n-enyedi lelkész, Nagy Károly, folyó hó 11-én köszöntött be, holott beszédet tartott Jer. I. 4—8. verseiből vett textusról. A beiktató lelkész,

főtiszt. püspök ur megbizásából, enyedi első pap, Szilágyi Farkas volt. Templomozás után, a presbiterium ülésén átvette, mint új jegyző, a jegyzőkönyveket, és az egyik pecsét-nyomót. Este 80. teritékü áldomás tartatott, melyen a szeretetnek és bizalomnak minden jeleivel elhalmozták. Istennek kegyelme, áldása láttassék meg hasznos életén.

== **Papválasztás.** A kézdi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet felső-torjaka-karantnai egyesült egyházközség, f. hó 7-én, jelentékeny többséggel és az egyházközség tagjainak dicséretére valló szép rendben, tiszt. Zajzon Lajos maros-ilyei fiatal körlelkész afiát választotta papjává. Felső-Torján, a Zajzon névnek, b. e. Zajzon István áldásos és hosszas papi működésével tiszteletet és tekintélyt szerzett, hiveinek a szó szoros értelmében lelki atyja volt. Ifju lelkészársunk megválasztásában a felejtethetlen közkedveltségnek örvendett lekipásztor emléke iránti kegyelet elhatározó befolyással birt. Mi kívánjuk, hogy az előlegezett bizalomnak legyen állandó letéteményese. Elevenedjék föl általa az örvendetes jelenségekben gazdag, kedves múlt. Exponált állásában, lelki tehetségeinek jelességével, hódítsa meg a sziveket, buzgóságával építse jobb sorsra érdemes

egyházközségét. E nemes munkában, mi, kiket az ur elébb küldé el, ott vagyunk vele. Legyen ott és velünk isten áldása is!

== **Iskolai ünnepély.** Szép ünnepély folyt le a zilahi ev. ref. kollegiumban folyó hó 11-én. Ugyanis, e napon tartatott meg, a már öt év óta életbe léptetett »iskolai isteni tisztelet« bezárása. (Ez isteni tisztelet kezdődik mindig november hó első vasárnapján s tart egészen husvétig.) Az ünnepélyen a tanuló ifjuságon kívül több tanúgygyel foglalkozó egyén is megjelent. A növendékek éneke után, Kerekes Endre vallástanár lépett a szószékbe, imádkozott és alkalmi predikációt mondott. Ezután Berényi János, igazgató tanár buzdító beszédet intézett a tanulókhöz, s kezdetét vette mintegy 100 drb vallásos és prot. irányu könyvecskének a kiosztása, ezeket ez évben is az »Angol-biblia társaság budapesti fiókjá« adományozta e célra az iskolának. Valóban, jól esett látni a növendékek benső, ártatlan örömet midőn ez »Emlékkönyv«-eket kezükhöz vették. E tanévben az isteni tiszteletet állandólag 130—140 tanuló látogatta. Nagyon kívánatos lenne, ha ez ügyet minél jobban felkarolnák mindenütt, mert ez is a mind jobban előterbe lépő belmisszióknak egyik igen fontos ága. (x)

HIVATALOS RÉSZ.

277—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben a nagyenyedi egyházmegyébe kebeleztet gerendi egyházközségnek, elhalálozás folytán, megüresedett I. oszt. papi állomására, ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes papi lakáson és stólán kívül, 937 frt 50 kr; és pedig a) kanonika porció 40 h. szántó, 10 h. 800° rét, 2 h. kert. 5 taksás hely, egyházhatósági becslés szerint, 148 frt. 75 kr. értékben; b) patronusoktól: a Kemény-féle 467 frt értékű kepe, a Bánffy-udvartól 30 frt. készpénz, és három kis patronustól 18 o. é. frt; c) egyháztagoktól: 197 frt 82 kr. értékű kepe; d) 48 kbm. lágy tűzifa, 24 frt értékben; e) a közmunkatétel 26 frt és végül, az egyház által fizetett adó.

A megválasztandó lelkész aa. kötelessége. egyházközsége tagjainak lelki gondozásán kívül, az Ar.-Lónán lakó csekély számu hitsorsosunk gondozása is.

Pályázati határnap: f. év. ápril. 5. A folyamodványok Miriszlóra, (u. p. N.-Enyed) küldendők, nt. Sándor János esp. aa.-hoz.

Kolozsvártt, 1894. márc. 6. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

258—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztet mezőfelei egyházközség énekvezér-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakás, gazdasági épületeken, beltelken és kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 230 frt 9 kr.

Pályázati határnap: f. év. ápril. 5. A folyamodványok Rákosi Lajos esp. aa.-hoz küldendők, Lukafalvára, (u. p. Nyárádtő) Kolozsvártt, 1894. márc. 6. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

319—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a deési egyházmegyébe kebeleztet kis-eküllői egyház kántor-tanítói állomására, ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 234 frt. 77 kr. melyből 152 frt. 97 kr. készpénz, a többi kepe és kánonika-porció haszonélvezete.

Pályázati határnap f. é. ápr. 5. Folyamodványok nt. Papp István, esperes afiához, S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkút, küldendők.

Kolozsvártt, 1894. márc. 12. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

297—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztet, b a l a v á s á r i kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kívül, újabb felvétel szerint, 300 frt.

Pályázati határnap f. évi ápr. 5. Folyamodványok, nt. Kovács Elek, esperes afiához, V.-Gálfalvára, küldendők, u. p. D.-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 1894. márc. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

305—1894.

PÁLYÁZAT

Az udvarhelyi egyházmegyébe kebeleztet s z e d e r j e s i ref. egyházközség énekvezér-tanítói állomása, eltávozás folytán, megüresedvén, köröztetik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 259 frt. 07 kr. értékű kepe és kanonika-porció haszonélvezete. A megválasztandó köteles, egy évi javadalma 6°/₁₀-át egyszer s mindenkorra, s azután a rendes évi járulékot, az egyházmegyei gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határidő: f. évi ápr. 5. A folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához, Kecsetbe, (u. p. Székely-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvártt, 1894. márc. 12. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

298—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyébe kebeleztet kis-baconi egyházközség, nyugalmazás folytán, megüresült kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és egyházhatóságilag 270 frt. 20 kr-ra becsült ős- és tavaszkepe, tandij, ospora és stóla.

Pályázati határidő folyó év, ápril. 5. Folyamodványok az erdővidéki ev. ref. esperesi hivatalhoz küldendők, Közép-Ajtára, u. p. Nagy-Ajta.

Kolozsvárt, 1894. márc. 12. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

160—1894.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Mely szerint Zsombori Ámália, kristyori lakós, férjét, ev. ref. vallásu Nagy Ferencet, ki őt ez előtt nyolc évvel hűtlenül elhagyta, s kinek hollétéről azóta semmit sem tud, ezennel idézti, hogy mai naptól számítva hat hó lefolyása alatt, a v.-hunyadi ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtt jelenjék meg; mert meg nem jelenése esetében is, ellene indítandó váló keresetét tárgyalatni és le fogja járni.

V.-hunyadi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.
Tordoson, 1894. márc. 2-án. *Bartha Lajos,*
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Március 22.

12. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSŰTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Kossuth Lajos.

(1802. szept. 19. 1894. márc. 20.)

Meghalt.

Leirtuk e szomorú, e rettenetes szót, mert más szóval kifejezni, képesek nem vagyunk azt a veszteséget, mely édes hazánkat, Magyarországot érte. Legjobb fiai közül a legjobb; legnagyobb emberei közül a legnagyobb; legnemesebb szellemei közül a legnemesebb itt hagyta a földet, szárnyakat öltve, átlépett az örökkévalóságba. Ki mint ember itt alatt alá volt vetve a természet törvényeinek, midőn szellemét visszaadta a teremtőnek: e pillanatban megkezdette halhatatlanságát. A mi rajta a földé volt, mind-mind lehullott; és Magyarországnak nincs egy talpalatni zúga, honnan a vigasz nélkül való bánattal, a legnagyobb hálával, a csodálattal és legmélyebb szeretettel megtelt szívek könnyező szemekkel ne tekintenének az égre, az örökkévalóságba, az eltávozó után. És a ki eddig volt atyja nemzetének, lesz prófétája a jövő nemzedékeknek, melyek az ő varázs-szavait fogják lesni, meghallani, csodálatos tetteit követni, bölcsessége előtt meghajolni, és a tőle örökbe nyert szent hagyományokon lelkesedni a Kárpátoktól Adriáig, Erdély égbe rontó bércein keresztül a Duna Tisza síkjain, az idők végéig, míg egy magyar embert, egy magyar hazafit hordoz hátán a föld.

Magyarország ezer esztendő alatt egész rengetegét termelte a hősöknek, a nagy szellemeknek, a félisteneknek. Ezek nélkül fennállani, képes nem lett volna. Nem volt még század, mely oly kimeríthetetlen gazdagságban ontotta volna kincseit, mint a mi századunk. Mert ez a század nem csak a lelki, a szellemi eredményekben áll páratlanul, hanem mindenen felett abban, hogy a világ előtt feltárta, bemutatta a magyar nemzetet, a maga ős-erejében, fájának kiváltságaiban. Abban a törhetetlenségben, melylyel összehasonlíthatatlanul áll a hazaszeretben, a szabadság után való rajongásban, képmutatás nélkül, nyíltan, nem reszkelve a vérnek hullásától, a börtönök láncaitól.

Ennek a fajnak volt vezére, tanító-mestere, atyja Kossuth Lajos. Követendő példa volt azok előtt, kik egykor közelében éltek, varázsos szavait hallhatták; mindigre utolérhetetlen eszménykép lesz azok számára, kik lelkesülni fognak ama szentségek után, melyeket a hazaszeretet magasztos fogalma oltár-képekül fog felállítani a jók, a nemesek elébe.

Törhetetlen az akaratban; szilárd meggyőződéseiben; önfeláldozó nemzete, és a népek szabadságáért; nehéz állhatatossággal, hajthatatlan a keresztfa előtt és következetes mindig, ha hulló könnyeken, ha vértengeren keresztül, hogy betöltse hivatását nem önmagáért, hanem a szenvedőkért, az elnyomottakért az emberi jogok elévülhetetlen szent célja érdekében. Az újkori Magyarországnak, a jogokban és kötelességekben egyenlően osztokodó nemzetének megalkotói között első, és legnagyobb vala.

Ez Kossuth Lajos.

Meghalt.

Hosszu étellel áldotta meg a gondviselés. Csak egy parányi része volt ennek fény és ragyogás. Legnagyobb része önmagára nézve önmegtagadás, lemondás. Mint Mózes, csak bánatos szemekkel, szívének szaggató kinjaival tekinthetett Kanaán felé; de bele nem léphetett.

Bele nem léphetett testileg. De lelke, szelleme régen szállást vett e földön magának: a szerető, a hálás szívekben. Onnan ki nem törülheti emberi hatalom; ki nem törli még a halál sem. Mert a mulandóság felett mindigre ott fog virasztani a fölvilágosodásnak, a szabadságnak, az emberi jogoknak szelleme, mely halhatatlan nevét átadja az örökkévalóságnak.

Kolozsvártt, márc. 21. 1894.

Szász Gerő.

Husvét.

»Mit keresitek az élőt a holtak között?»

A tavasz megérkezett. Egy évre ismét biztosítva az élet és virulás. A ragyogó nap fényes arculatja fényt és meleget lövel a megifjodott földre.

És mi tudjuk, hogy az enyhe szellők sirjába temetik a telet s a kihalt természetet új életre költik. És mi érezzük is az új élet lüktetését, mely a szívet édes örömmel, az elmét nagy gondolatokkal tölti be s lelkesült szózatot csal ajkainkra: Üdvözlégy feltámadás!

E szózat kétszeresen fontos a keresztyénre! Hiszen, a szellem életében is, melyre ő elhivatott, van tavasz, van feltámadás: még pedig nem egy évig, hanem örökre tartó.

A szellem fénylő napja: az Isten, fiának: Jézusnak elküldésével, új életet sugárzott a hitetlen, bűnös emberiségre. S az Üdvözítő igéi eloszlatták a lelki vakság borongó ködét; isteni, nagy szeretete széttörte a gyűlölködés jegét s testvérekké forrasztá az embereket; halálig menő engedelmsége kibékíté az emberiséget Istennel s szívébe ültetett lelke az érzékiség sirjából a szellemi élet tiszta légkörébe emelte föl.

A nyers erő megöli ugyan a kereszten s szikla sirboltba pecsétli be, de csak törékeny testét, isteni szellemén nem volt hatalma.

Pedig egy percre még a tanítványok is mást hittek. De csak egy percig, a mig észre nem vették, hogy Mesterük szelleme még mielőtt teste sirba szállt volna: már lakást vett sziveikben. Csak az kellett, hogy megihlesse megrázza őket, mint husvét hajnalán az ős erő földünk tömegeit, és megnyilatkoztak. Nem azért, hogy kileheljék a bennük már életre kelt Üdvözítőt, hanem, hogy a hit egész melegével ragadják meg az eddig figyelmen kívül hagyott örök értékű hatásokat, melyeket Az, mig velük élt, tanításban, cselekvésben, bánásmódban feléjük sugárzott.

És a mikor hitték, érezték, hogy él a Mester: megtestesült előttük dicső alakja; szívükig hatott megnyerő hangja; ott álltak szemük előtt vérző sebei, nem érintve a megszegyenült kételkedéstől, elröppent a szózat megdönthetetlenül ajkaikról: Feltámadott az ur, bizonynyal él!

És megtöltek kimondhatatlan lelkesedéssel, igaz boldogsággal mert tudták már, hogy Vele ők is élnek, ők is feltámadtak.

És boldogok most is, kik ezeket nem látva is, hisznek! A kik meg vannak győződve a jónak,

az igaznak biztos győzelméről; kik forrón ragaszkodnak az emberi szellem örök életéhez, még a koporsók és a halál uralmának láttára is.

A husvéti hit ama boldogságát és lelkesültségét sziveitekbe ültetni, küldjük ki hozzátok, atyánkfiai — — szeretett tanítványunkat, kérünk, fogadjátok szívesen s részeltessétek a keresztyén szeretet állásaiban.

Nagy Enyeden, 1894. márc. 1-én.

Hegedüs János,
prodekán.

Berde Sándor,
a jegyző helyett.

A tanári nyugdíjtörvényjavaslatról.

(Vége.)

Könnyü kiérezni, hogy a tanári nyugdíjtörvény egy új lépés az iskolák államosítása felé; egy részleges kisajátítási eljárás. Korollárium a tanárképzés és képesítés államosításának s a »coordinatio litteraria« és a »suprema inspectio« tiz év előtt megállapított rendszerének. A tanítás rendszere ugy alakult (nem mi alakítottuk), a követelések a középiskolát végző tanítványainkkal szemben akképp állíttatnak fel, hogy feladatát a tanár most csak addig töltheti be, a mig teljes erejében van, és ereje, a mai rendszer szerint, rohamosabban használódik el, mint régente. Az elaggott tanárnak osztály-vezetőnek lennie, fegyelmet tartania, vörös tintával, hétről-hétre, meghatározott tömegű dolgozatokat javítania, a mikor már érzék-szervei meggyöngültek, pontosnak, türelmesnek, erélyesnek, következetesnek lennie, a mikor testét, lelkét »multa circumveniunt incommoda«, a régi rendszerben talán elkerülhető volt, a mai rendszerben el nem kerülhető, de éppen azért tarthatatlan feladat. Az ilyen állapotokon akar segíteni a nyugdíjtörvény.

A mai tanárnak, halála esetére, hátramaradó családjáról sem áll módjában olyképpen gondoskodnia, a miképpen ennek előtte még nem nagyon szokatlan volt gondoskodni. Kosztosokon gyarapodnia, vagy tanítványaival korrepetálnia, tiltja, mondjuk ugy, a modern tanári önértet. Pincegazdaságot, vagy egyéb jövedelmes indusztriát ma nem is érkeznek folytatni. Fizetését multhatatlanul eléli, takarékossgal nem sokra megy. Menedéke csak a várt, óhajtott penzio-intézmény lehet, s ezt halálával fogadja attól, a ki létesíti.

Ez az intézmény, olyképpen, hogy az érdekelteknek a lehető legkedvezőbb feltételeket és javakat biztosítsa, csakis az erők egyesítésével létesíthető. Mert csak széles körben egyenlitik ki matematikai valószínűséggel egymást a kedvező

és kedvezőtlen esélyek. A széles körű intézet létesítésére, az érdekelteknek nagy csoporttá való egyesítésére pedig csak az állam lehet, felsőbb-ségénél, eszközeinek egyetemességénél fogva hivatva. A politikai okon kívül, ez a kényszerítő logikai ok is magyarázza a kezdeményezést.

Hogy pedig az állam méltányosan és nemesen lát feladatához, azt kivált két körülmény tanúsítja igen fényesen.

Egyik az, hogy az intézmény fentartására az egész szükségletnek több mint egyharmad-részeivel, évi 60,000 frt. áldozattal, maga az állam járul. Ha a nyugdíj-intézetbe belépendő iskolák számát 60-ra tesszük: akkor mindenik iskola, azon a címen, közvetve 1000 frt államszegélyhez jut.

A másik körülmény az, hogy e nyugdíj-intézmény a fölveendő tanároknak semmivel sem nagyobb arányu megterhelése mellett, semmivel sem kisebb arányu jogokat és javakat biztosít, mint a milyeneket az állami tanároknak nyújt az állampénztár. A javaslat tehát a szó mindenik értelmében liberális.

De jeleztem már, hogy nemes gondoskodása és készséges áldozata árán az állam megfelelő politikai előnyökhöz és szupremáciai érdekeinek erősüléséhez kíván jutni.

Ez előnyök legnagyobbika az, melyet az indokolás is nyilván vall, hogy az érdekelt felekezeti iskolák a nyugdíj-intézet létesülésével, oly helyzetbe jutnak, miképp az illető területen az államnak magának nem lesz sem érdeke, sem kötelessége saját intézeteket nyitnia. Ha a felekezeti intézetek állami intézeteket pótolnak ma is. jövőben még inkább hivatásuk lesz, pótolni. De ha reájok, a főfelügyelet címén, befolyása van az államnak ma jövőre még több befolyása is lesz. Mert a nyugdíjtörvény ajtót nyit annak, hogy a tanártestületekben az egyes tanárok személyi körülményei is, teljesen indokoltan, a kormány felügyelet és figyelem tárgya legyenek. A törvény az állami főfelügyeletnek új, gyakorlati fogantyt ad a kezébe erélyének és befolyásának közvetlen gyakorlására, a mennyiben, a 12. § szerint: »Ha valamely tanerő a tanítás és nevelés munkájára alkalmatlanná vált, a közszolgálat érdekében szükségelt nyugdíjazást a közoktatási kormány megfelelő iskolai felügyelő közegének indítványára (vegyes bizottság, stb. közbejöttével) a vallás és közoktatásügyi miniszter rendeli el.« Az iskolafelügyelők

(főigazgatók) súlya növekszik, az iskolafentartóké pedig csökken. Ez a dolog természete.

Hát, a tanügy érdeke? Az, a fennálló rendszer és sablonok szempontjából mindenesetre nyer a törvény által. Most még, ha jön a főfelügyelő, s például, egyik-másik tárgynál az írásbeli dolgozatokat kevesli, javításukat hézagosnak itéli, a helyettesítés nélkül elmaradt órák számát sokalja, az óráközi percek számát nagyon tudakozza, a heti órák s a szünetnapok számával aritmetikai próbákat csinál: őszinte bonhomióval felelheti a tanár, hogy »Hát bizony, így is, ugyis csak holtig rójuk, a hogy birjuk;« »Az óráköz, meg a vakáció a mi nyugdíjünk;« aztán, hogy: »Sebaj, csak egészség legyen.« Jövőre azonban a nyugdíjtörvény fölmenti a felügyelőt a méltánytalanság és inhumánitás esetleges vádja alól, ha kezében approbált konventi Rendtartásunkkal, a §-ok »betartását« s a rubrikák követeléseit következetesen s minden forumunkon végig reklamája. S csakugyan, ha van a §-oknak lelkek is, ha a rubrikák lényegnek a tükrei: akkor kétségtelen, hogy a nyugdíjtörvény absolute is lendít valamicskét a tanításügy érdekein.

Hogy a tanár sorsára, helyzetére nézve a nyugdíjtörvénynek mi a jelentősége, azt, a mondottak után, fölösleges, jellemeznem. Áldás, de a mint látszik, egy kissé árnyékolva. Ennyit így, levélben, miért titkoljak magunk előtt? S ha nem idézgetem Petőfitől A kutyák dalát, meg A farkasok dalát: ez nem onnan van, mintha nekem nem volna érzékem a költészet iránt, hanem csak onnan, hogy ma már az életnek általában kevés a költészete, s az a kevés sem érdemes nagyon hangos tárgyalásra.

A prózája azonban az életnek, az bizonyos. És a tanítottó szülők is erről az oldaláról fogják érezni a törvényt, mely a tanittatást, egy-egy fiura számítva, 3 frttal költségesebbé teszi évenként. Ezzel pedig az a mi hagyományos protestáns elvünk, hogy az iskola, a gimnázium is, a szegény sorsuaknak mentől hozzáférhetőbb legyen, az új törvény révén, némi újabb csorbát fog szenvedni.

Az iskolafentartó alapokra, illetőleg, egyházakra is esik egy kis új teher. Az összes tanári fizetések 5%-jével többet kell évenként előteremteniök, hogy azt, kötelezett járulékul, a nyugdíj-alapra fizethessék. Hogy ezt az intézők szívesen tegyék-e, vagy ne, az tisztán attól függ, hogy milyen a felfogásuk az egyháznak a maga isko-

láihoz való jövőbeli viszonyáról. A kinek az a meggyőződése, hogy az egyháznak ragaszkodnia kell gimnáziumaihoz, az nem sokalhatja ugyan az áldozatot, de helyesebben azt kellene akarnia, hogy az egyház, az államnak minden beleelegetése, közvetítése és segedelme nélkül, maga gondoskodjék tanárainak megfelelő ellátásáról. Ez volt kezdetben a kolozsvári kollegium előjáróságának igen dicséretes következetességű álláspontja. A kinek ellenben az a meggyőződése, hogy az iskolaügy teljes államosítását várni, tünni, megnyugvással fogadni, nem ellenkezik többé az egyház jövődéli valóságos érdekeivel és hivatásával annak sokallania kell minden iskolaügyi új áldozatot és sajátabb egyházi célok előmozdítására használni fel minden telhető erőfeszítést. A két végletes felfogás közt pedig a középút: az opportunitás megszokott útja, a melyen gondolkodás nélkül és bekötött szemmel kényelmesen haladunk arra, a merre viszen.

Egyet azonban még az opportunistáknak is figyelembe ajánlhatok. A javaslat 3. §-ának b) pontja így szól: »E nyugdíj- és gyámintézet körelékébe tartozó mindazon tanintézetek fentartói, kik iskolai épületre, vagy beruházásra állami segítyt kapnak, e segíty után 15 éven át 3% -ot tartoznak a nyugdíj- és gyám-intézet javára fizetni.«

Ez azt teszi, hogy az érdekelt tanintézetek az egyszer mindenkorra nyert beruházási segítynek felét 15 év alatt visszafizetgessék.

Az előzetes tervezetekben ez a pont nem volt benn, csak most, a szövegezett törvényjavaslatba került bele, talán annak ellensúlyozásául, hogy a nyugdíj-intézetbe, az előzetes számításoktól eltérőleg, a jogakadémiai tanárok is föl fognak vétetni.

Akármiképp legyen is, bizonyos, hogy annak a pontnak alkalmazása nem történhetik meg valamelyes igazságtalanság nélkül. Ha az intézkedésnek visszaható ereje lesz: akkor méltatlanság esik az eddig segítyezett intézeteken, melyeknek főntartói az elfogadott segítynek felerészben való visszafizetésére nem számítottak vala. Ha pedig az intézkedésnek nem lesz visszaható ereje: akkor az ezután segítyezendő intézetek főntartói fognak, különlegesen, oly terhet viselni, a milyen az eddig segítyezettettek nem terheli.

De nem akarom, ez egy pont vitatásával, mellékes kérdésre terelni a figyelmet. A javaslatot és jelentőségét lapunk olvasói mindenképp előtt egészében és elvi szempontokból fontolgas-

sák, következményeivel egyetemben. A mit lényegesnek véltem, azt megkísérlettem jelezni. Szives bizalmadért köszönettel adósod Váró Ferenc.

Papi nyugdíj-intézetünk ügye.

Egyházi életünkben az újabb időben sok fontos, nagy jelentőséggel bíró kérdés került felszínre. A tapasztalat bizonyítja, hogy minden eszme, mely magában életképes csirát hord, elébb-utóbb megvalósul.

Egy ilyen nagy jelentőségű eszmét hord magában papi nyugdíj-intézetünk kérdése is. Nem ismeretlen ennek fontossága e lapok olvasói előtt sem s bár annak megvalósulása egy rég érzett szükségen volna hivatva segíteni, még is ez ideig alig találkoztunk számbavehető eredménnyel. (Tessék csak megvárni a legközelebbi konventet. Szerk.)

A tanácskozáson, véleményadáson alig vagyunk túl valamivel. Némelyek azt óhajtanák, hogy az özvegy-árvai gyámintézet kérdésével kapcsolatosan kellene létesíteni bent az egyházkerület kebelében; mások úgy látnak célszerűnek, ha országosan, az egyetemes protestáns egyház minden papjaira kihatólag létesítenék papi nyugdíj- és özvegy-árvai gyámintézet. Ennek az eszmének hódolt már az 1881-iki debreceni zsinat is, midőn 226. szám alatt hozott határozatával kimondotta az országos gyám- és nyugdíj-intézet felállításának szükségességét. Az egyetemes konvent ennek értelmében még 1887-ben előterjesztette javaslatát és alapszabály-tervezetét. Ám, az egyházkerületek véleménye nem egyezett meg e kérdésben s a konventnek ide vonatkozó véleményes javaslatát nem fogadta el. 1889-ben midőn e kérdés újból szőnyegre került, jóformán újból kitért s csupán annyit mondott ki határozatilag, hogy addig is, míg az egyházi törvények 226. §. értelmében az országos gyám- és nyugdíj-intézet életbe léptethető lenne, az országos közalaphól a kiosztásra váró segíty-összeg 10% -a e célra tőkésítessék. E határozat alapján négy év alatt 18,800 frt. a jelzett célra tőkésítve lett. Eddig jutottunk e kérdésben s nem tovább.

Megvalljuk, mi a jelzett vélemények egyikével sem érthetünk egyet, sőt aligha tévedünk akkor, midőn kifejezést adunk azon nézetünknek, hogy a papi nyugdíj-intézet ügye első sorban azért feneklett meg, hogy az, az özvegy-árvai gyámintézettel kapcsolatosan tervezett.

A gyámintézetnek az egyetemes protestáns egyház csaknem minden egyházmegyéjében jelentékeny, számot tevő vagyona van már, míg a papi nyugdíj-intézet külön önálló vagyonnal mind ez ideig nem rendelkezik; s őszintén megvallva, legalább minket fájdalmasan érintene azon körülmény, ha az özvegy-árvai gyámintézet filléreit fordítanók e célra is, vagy legalább is a központosítandó özvegy-árvai gyámintézeti vagyonnak megfelelő papi nyugdíj-tőkével nem társulhatnánk.

A mi az özvegyek és árvák vagyona, maradjon érintetlenül tulajdonuk s míg egyfelől annak gyarapítására kell latba vetni minden erőnket, másfelől gondolkunk magunkra is. Létesítsünk külön önálló

papi nyugdíj-intézetet, s ha minden áron társulni akarunk a gyámintézettel, társuljunk akkor, midőn e célra is számot tevő tőkével rendelkezünk.

Senki sincs közölünk biztosítva arról, hogy előbb, vagy utóbb nem lesz szolgálat-képtelen. Igaz, törvényeink bölcs intézkedése ez esetben a fél-fizetéssel való nyugdíjazást megadja; de kérdezem: ha 600 frt. a fizetés és nagy, népes családdal kell életünk delén nyugdíjba mennünk, a 300 frt. fél-fizetéssel, lakás nélkül, mit csinálunk? Hát ha még ennyi sincs a törzs-fizetés? Holott papi állomásainknak, az erdélyi egyházkerületet véve alapul, több felénél nincs 600 frttal díjazva.

Míg egyfelől szánandó, nyomorult helyzetbe jutunk családdunkkal, másfelől megnyomorítjuk az utánunk következő fungens papot, kinek fél-fizetésen kell egész munkát végeznie. Nem állhat meg itt az az ellenvetés, hogy hiszen mehet előbbre, kaphat jobb egyházat az illető, mert a mindennapi tapasztalat kétségbevonhatatlanul igazolja, hogy a már egyszer álláshoz jutott rendes papoknak jelentékeny nagy többsége, éppen a főnálló rendszer s az egyházi téren is rohamosan terjedő korrupció miatt, helyén kell hogy maradjon, s legjobb igyekezete mellett sem nyerhet el jobb állomást. Mindazonáltal vegyük ehhez, hogy a jobb jövő reményében az ilyen fél-fizetéses papok családot alkotnak. A jobb jövő reményei az idők során összeomlanak, a szent frigy pedig megáldja az «ur» apró gyermekekkel, azok nőnek, fejlődnek, kezdetét veszi a költségesebb gimnáziumi, vagy leány-iskolai neveltetés, mert ez elől a pap, tekintettel társadalmi állására, ki nem térhet: mi lesz akkor? Két nyomorult család egy szegény eklézsia sovány kenyere. Az egyiknek feje béna, kereset-képtelen, a másik pedig a sors mostoha viszonyai miatt szintén tengődésre van kárthatva. Meg kell hogy vonja mind a kettő magától a tisztességes ruházatot, sőt a legsilányabb táplálékra kell szorítkozniok, csak hogy valamelyes neveltetést is adhassanak gyermekeiknek. Nincs miért szépitünk a dolgot, ez így van, nem másképpen.

Tehetnék azt az ellenvetést, hogy hát hiszen mind igaz, de ott van az állam-segély, országos közalap s más kisebb alapítványok, az egyetemes konvent s külön az egyházkerületek felügyelete alatt s azok méltányosan járnak el, kik segélyre szorulnak, nem bocsátják el üres marokkal.

Nem vonjuk kétségbe sem az egyetemes konvent, sem az egyházkerületek intéző köreinek méltányosságát: sőt készséggel ismerjük el, hogy bölcs körültekintéssel mindenkinek juttatnak egy-egy morzsát, a kinél csak valódi szükségét látnak.

(Vége következik)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. márc. 19.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, közjegyző, dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, ig.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, dr. Sárkány Lajos, számvevő, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Bodor Antal, k. előadó és Kádár János, s.-titkár.

Az ülésen kívül ellátott közigazgatási ügydarabok mi-kinti elintézésének bejelentése és a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után, az alábbi ügyek nyertek elintézést.

A m.-n.-zsombori birtok bérbe-adására vonatkozólag közzétett felhívások eredményének ismertetéséből kitünvén, hogy a bérbe-vevés iránt elfogadható ajánlat nem tétetett: a birtoknak házi kezelése, erre az évre, elhatározatott s a birtok és tartozékainak átvételére már egy korábbi határozattal kiküldött bizottság útasított, hogy az átvétel megejtésére haladéktalanul szálljon ki s a gazdatiszti állomásra jelentkezők közül Vajda Károly, helybeli lakost, maga mellé vevén, neki a birtokot, szabályszerű leltár mellett, adja át s a tisztai javadalmasra nézve vele kössön egyezséget, az Igazgató-Tanács jóváhagyásától föltételezeten.

Zágoni Sándor, étfalvi községi tanítónak a sepsi egyházmegyei tanács ama határozata ellen beadott fellebbezése, melylyel az étfalvi egyházközség által reá ki-rovott évi 3 frt. egyházi adó alól az 1888—90. évekre ugyan fölmentetett, de az 1891. évtől kezdve, mikor is felekezeti tanító lenni megszűnt, az irt adóösszeg megfizetésére köteleztetett, tekintetbe vehető nem volt, mert az egyházmegyei tanács eljárása a szabályoknak megfelelő volt s nevezett tanítóra nézve annyival kevésbbé sérelmes, minthogy az adó reá csak fizetése alapján vetetett ki, holott földbirtokkal is rendelkezvén, még magasabb adótétel alkalmazása is indokolt lett volna.

Felfalusi egyházközségünknek az egyházmegyei tanács ajánlatával fölrkezett ama határozata, melylyel a hívek által eddig teljesített közmunkát a pap részére évi 75 frttal s a kántor-tanító részére évi 68 frt. 60 krral megváltani határozta, jóváhagyatott s az ennek megfelelően kiállított fentartással, megerősítették.

Kecsed i egyházközségünk kepeváltási szabályzata szintén jóváhagyatott s az egyházközség útasított, hogy a kepeváltás folytán változott díjlevelet terjesz-sze föl mielőbb megerősítésre Ezen egyházközségünk u. i. tekintélyes összeget képező kepeváltási alapjából a a papi gabona- és oszpora-kepeének és szántási közmunkának évi 330 frt. 60 kr. készpénzben való megváltását határozta el s mert a megváltási eljárást, a szabályoknak megfelelően, kellő tartalék-alap létesítése mellett hajtotta végre, határozata jóváhagyandó vált.

A helybeli kir. postahivatal meghatalmazás kiállítását kívánván arról, hogy az Igazgató-Tanács-hoz címzett egyszerű- és érték-küldemények kinek kezéhez adas-sanak ki: a pénzes levelek és utalványok átvételére Deák József, pénztárnok, és Maksay János, ellenőr, az ajánlott levelek átvételére Kilyén Sándor, irodavezető, és az egyszerű küldemények kézhez vételére Rác János irodaszolga hatalmaztatott föl.

Gezei egyházközségünk ama fölterjesztésére, melyben iskolája építési költségeire 3000 frt kamatnélküli kölcsön kiutalványozását kéri, Ig.-Tanácsunk elhatározta, hogy miután oly alap, melyből kamat nélküli kölcsön engedélyezhető volna, rendelkezésre nem áll, az iskola államivá tétele iránt maga fog lépéseket tenni s az e végből szükséges adatok fölterjesztésére az egyházközséget utasította.

Magyar-köblösi egyházközségünknek 1000 frt kedvezményes kölcsön iránti kérése a segélyosztó bizottsághoz határozottatott áttétetni, a kérdéses összeg 5%-os kamatának valamely alpból leendő folyósítása végett.

Nagy-enyedi kollegiumunk Előljárási bizottságának a fölterjesztése tárgyaltatott, ezek után, melyben az intézet kormányzatára vonatkozó és ujonnan átdolgozott szabályrendeleteit megerősíteni s a főt. közgyűlés elé terjesztetni kérte; minthogy azonban az Előljárási bizottság többségének határozata ellen a kisebbség különvéleményt jelentett be s arra vonatkozólag az Előljárási bizottság még nem nyilatkozott: az összes hiányok pótlása végett visszaküldettek.

Végül, a szamosfalvi egyházközség pap-tanítói állomására kinevezett Kecskeméthy Lajos aa. díjlevele állapított meg évi 500 frt fizetéssel s a központi alapokból folyósított 60 frt segély nevezett aa. nevére ki is utaltatott.

r. s.

Az egyházmegyéből.

Az erdővidéki egyházmegyéből.

(Vége.)

Nem hagyhatom említés nélkül a közgyűlési tárgyak közt helyet foglalt száraz-ajtai egyházközségünk magtár ügyét. Volt ez egyházközségnek virágzó magtára. Ma? Ma nincs! Ezen magtár szép reményekre jogosító tőkéje, mely 1878-ban mintegy 100—100 hektóliter (mondjuk köből) ősz- és tavasz-gabona mennyiséget tüntet fel a hármass vizitáció idejében, ma az egyes alapítók indolenciája s az ellenőrzés hiányos volta miatt, állítólag, mintegy 200 o. e. frtnyi összegre sülyedt. Közgyűlésünk e tárgyban a tanácsnak egy korábban hozott határozatát tette magáévá, hogy e tekintetben az egyházm. előljárási bizottság kötelesség-mulasztással ne legyen vádolható, a határozat felterjesztését mondotta ki a mélt. áll. Ig.-Tanácshoz.

Levéltárunk rendezésének ügye, mely még 1891. aug. 10 én egy hármass tagú bizottság kezébe adatott, arra a feltevésre jogosít, hogy a rendezés nagy munkája minél hamarabb bevégeztetik, s tavaszi egyházm. közgyűlésünk egy örvendetes tényről győződhetik meg: a bevégeztett munkáról.

Felekezeti iskoláink ügye, s ezzel kapcsolatosan egy tanügyi bizottság választása került sorrendre. Az utóbbira nézve, miután felekezeti iskolák törvényszerű fentartására egyházközségeink legnagyobb része, még a vagyonosabbak is, képtelenek, mert az újabb rendszeresítendő tanítói állomások betöltésére kellő anyagi erejük hiányzik, s így nem nagy működési köre lesz a tanügyi bizottságnak, ha iskoláinkat az állam veszi át: kimondatott, hogy az egyházmegyei tanács lesz hivatva, a tanügyi bizottságnak ügyeit végezni. Elvileg megállapodott közgyűlésünk abban, hogy autonómikus kormányzatunk iskola ügyeinket tekintve, egyáltalában nincs veszélyeztetve, ha felekezeti iskoláink államosítására szívvlelélekkel törekszünk, sőt e törekvésnek gyakorlatilag is érvényt szerezni, magasztos feladatául tűzte ki közgyűlésünk, úgy a mélt. áll. Ig.-Tanácsnál, a megengedhetőség kinyeréseért, mint a tanfelügyelőség útján, a magas kormányfővel szemben. Községi alapon szervezett iskoláink helyzetét nem látja oly célirányosnak, mint az állami alapon szervezettekét.

Egyházmegyénk népiskolái, a szerint, a mint politikailag Háromszék, vagy Udvarhelymegyéhez tartoznak, tehát két tanfelügyelő fenhatósága alatt állanak, a szerint bizhat-

nak, vagy nem bizhatnak az államosítás kedvezményében. Háromszéket a magyar elem védbástyájának tekintik, s ezért itt a legnagyobb áldozatok árán is, magasztos törekvés az iskolák államosítása.

Hát, vajjon Udvarhelymegye felekezeti népiskolái, melyek saját erejükön fönnállani, nem tudnak, nem juthatnának-e abba a szerencsés helyzetbe, hogy itt is államosítsanak az iskolák?

Nem tudom, hogy a Rikán túl hány állami iskola lett az újabb időben Udvarhelymegyében, de annyit bizonyosan tudok, hogy a Rikán belől egyedül Felső-Rákos, egy unitarius egyházközség az, mely állami iskolával dicsekszik.

Most van az ideje annak, hogy ref. egyházközségeink iskolájuk államosítása érdekében megmozduljanak, megmozgassanak minden követ, megzörgessenek minden ajtót, mert az iskolák államosításában látom azt az igazi erőt, mely nem veszélyeztetni prot. érdekeinket, sőt a prot. szellemnek hatványozott mértékben előnyére szolgálnak.

Mi bizunk az erdővidéki egyházmegye Rikán belőli, Udvarhelymegyéhez tartozó községeiben, hogy ügyünk, iskoláink államosítási ügye, melyért lelkesülünk, meghallgatást talál buzgó működéséről ismert tanfelügyelőnk útján a nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszternél; bizunk, hogy nevezett tanfelügyelőnk nem akar ez ügy elől kitérni, hogy a kulturális téren előre haladjunk. Bizunk, hisz, ha a felekezeti szűk látókörből kitekintünk, általános emberi érdekek tűnnek föl lelki szemünk előtt; bizunk, hisz ha jóakarató tanácsával, pártoló ajánlatával segít tanügyünk előbbvitelén, fejlesztésén: ekkor egy kis darab földön, az egyetemes tanügy szolgálatának is meghozza azt az áldozatot, mely hiú dicséretre nem szorúl; jövőt, sokat ígérő biztos jövőt ígér ez által a magyar faj legmagyarabb elemének: a székelységnek. Fel tehát a cselekvés nagy munkájára, igazi lelkesültséggel, egyesült erővel, mert mi, mint egyházmegye, mindent megteszünk, hogy a kedvező alkalom ránk nézve a közel jövőben meghozza áldásos gyümölcsseit.

Háromszékmegyéhez tartozó, de erdővidéki egyházmegyénkben levő nagyobb községek nyomdokait miért ne tudnók mi követni, kiket igazi nemes törekvés vezérel a kulturális téren? Hisz, a nagyobb részt kath. Baróth, az erős unitarius Bölön, a népes ref. községek, Közép-Ajta, Nagy-Bacon, mind azon fáradsz, hogy iskolájuk államivá tésessék. Nem féltik hitüket, nem vallásukat. És könnyű szerrel viszik keresztül az államosítást, mert erre törekszik, ezt akarja a tanfelügyelőség; hát aztán, mi, szomszéd-községek esnének-e el attól a kedvezménytől, csak azért, hogy a természetes határok ellenére, minket Udvarhelymegyébe osztottak be?

Mi a mozgalmat megkezdettük, mi ez irányban elhatározott szándékkal, nemes eltökéltséggel törekszünk. Vajha, célunkat elérhetnők.

E tárgyról azért irtam hosszabban, mivel közgyűlésünk is e tárgy felett folytatott élénk diskussiót, s jutott azon megállapodásra, hogy az egyes iskolák államosítása érdekében, az Ig.-Tanács előleges engedélyének kinyerése után, a tanfelügyelőségek pártfogása minden egyes alkalommal, egyházmegyéileg is kikéressék.

A közgyűlés lelkes hangulatban ért véget. Elnök azt bezárta, hogy megnyithassa az ugyan e napra kitűzött közgyűlési ülést, melyen egyik lelkész-társunk ellen emelt panaszok tárgyalása végeztetett el. Adná isten, hogy közgyűlési ülésekre soha szükségünk ne lenne. Baróthi.

TÁRCA.

Még egyszer a Luther XII. psalmusa.

Az a psalmus ez, melyen már egyszer (gondolom tán 1883. vagy 1884-ben) oly nagy veszedelmet csináltunk! Mint akkor e t. lapokban megírtam volt, sokáig szúrta az én szememet, a régi magyar ének-irodalomban való foglalkozásomban, az unitárius felebarátaink énekes könyvében egy: JÓ UR ISTEN TEKINTS HOZZÁNK, kezdetű ének (1865-iki kiad. 17. l.), mignem több évi kutatás után rájöttem, hogy az az ének nem az, a minek ő k jelzik (mert alatta ez áll: II-ik János király éneke), hanem nem egyéb, mint Luther XII. psalmusa: «Ah Gott von Himmel sieh' darunt», melyet Skarica Máté így fordított magyarra: «Ó UR ISTEN», s arra és akkor, az én akkori tudomásom s történeti tényeken alapuló véleményem szerint, azt írtam, hogy János Zsigmond ez éneket nem is ismerhette; mert előbb meghalt (1571. márc.) mint ez az ének Skarica által magyarul megjelent, (1572.) most azonban Szegedi Gergely énekes könyvében 1569. megtaláltam ez éneket a 16. l. úgy a mint az Szegedi Gergelytől 1808-ig (a magyarországi ref. é. k. megújításáig) szóról-szóra megvan.

Természetesen, ha már ez ének 1569-ben megjelent, elesik az én állításom, hogy János Zsigmond ez éneket nem is ismerhette. Hogy Luther hymuszait, a melyek a XVI. százai magyar gyűjteményekben megjelentek, Skarica Máté fordította magyarra, azt ma már, akár pro, akár contra, vitatni, üres szalma-cséplés; hanem, azt kell kutatnunk és vitatnunk hogyan és mikor jött az ének alá a János Zsigmond neve; és mikor tétetett rajta az a nagy rombolás, mely e páratlan szépségű psalmust eredeti alakjából és tartalmából egészen kivetkőztette?

E két kérdésre felelvén, együtt kell a kettőt tárgyalnunk. Hogy kicsoda rombolás követetett el e psalmuson, azt megírtam már a multban, itt most elég legyen, csak annyit jeleznem, hogy a 2-ik verset elhagyták egészen; a mit 2-ik versül tettek, az tulajdonképpen a 4-ik; a mit 3-ik versül tettek, az tulajdonképpen az 5-ik; a mit 4-ik versül tettek, az 6-ik; a mit 5-ikül alkalmaztak az a 7-ik; a mit 6-ikká írtak, az a 3-ik; a mit 7-ikül állítottak, az a 8-ik.

Már ez is elég ugyan arra, hogy ez ének teljesen elrontott legyen; hátha még a két szöveget is összehasonlítjuk (a mit már szintén kimutattam), akkor látjuk meg, mily károkat okozhat még az irodalomtörténetben is a vakbuzgó felekezethez!

A Heltai műhelyéből a XVII. száz elején (de bizonyosan 1607. után) kikerült unitárius és K. 534. l. találkoznunk először az elrontott psalmussal. Miért írom 1607. után? Azért, mert abban a könyvben az 550. l. megvan a Szenci Molnár Albert VIII-ik zsoltára: Ó felséges úr, mi kegyes istenünk, már pedig, ha Szenci Molnár Albert zsoltárai 1607-ben jelentek meg először Herbornában, e könyvet előbb megjelentül említeni, nem lehet.

Azt tehát ám tudjuk, mikor rontották meg, hanem az a kérdés már most: mikor csempészték alá a: »II. János király éneke« eltulajdonító szöveget, mert: az említett »Isteni dicséret«-ben sem az 534. lapon, sem másutt még s z ó sincs a János Zsigmond nevééről.

Ezt kellene már most kikutatnunk a később megjelent unitárius énekes könyvekből. A t. szerkesztőségnek sokkal jobb módja van ebben ott Kolozsváron, mint nekem itt. És én ajánlok is erre egy igen alkalmas embert, Kanyaró Ferenc, unitárius tanár úr személyében, kiről már szóltam a fentebbi énekekben a »Dunántúli prot. közlöny« hasábjain, mikor annak akkori szerkesztője, Révész Kálmán, a Kanyaró ur »Unitárius történetírás« át olyan szépen megfűsülte.

Mert, hogy Luther psalmusa elrontatott s alája János Zsigmond csempésztetett, ez történeti tény. S a kö-

vetkezetes igazság azt követeli, hogy a kik a strágest elkövettek, azok iparkodjanak is helyre hozni a hibát, mely általuk elkövetetett. S ha már a szövegben véghez vitt ferditéseket nem engsdi is az unitárius lelkiismeret visszaigazítani úgy, mint azt Luther Márton megírta, minden esetre úgy hozza magával az irodalomtörténeti igazság és tisztesség, hogy vagy mutassák ki azt, hogy János Zsigmondnak mi köze volt ez énekhez, vagy törüljék alóla a nevét, mely bizonyosan valami néném-asszonyok beszéde után iratott oda.

Ha Kanyaró Ferenc ur ezt megteszi, elengedem még azt a strágesét is, (a mit a Révész Kálmánhoz intézett nyílt levelemben már említék) hogy t. i. előttem, kálvinistául adván ki magát, akarta tőlem a régi énekekre vonatkozó adatokat kizsarolni, holott én mindenkinek szívesen szolgállok.

Tehát, 1569-ben már megvolt ez a psalmus; sőt, miután az 1566-iki váradi énekes könyv is felfedeztetett, abban is megvan; tehát, ismét három évvel vissza lehet menni, és ez öt év János Zsigmond haláláig; elég szép idő arra, hogy a mivelte lelkü, ifjan elhalt fejedelem életének utolsó éveit kutassuk: vajjon, mi köze lehetett Luther XII-ik psalmusához, mely ma az ő neve alatt diszeleg, s melyik az a gyűjtemény, melyben az ő neve először előfordul?

Kálmán Farkas.

Különfélék.

— **Tájékozásl és ahoz alkalmazkodás végett,** a leghitelesebb forrásból értesítjük az illetőket, hogy a folyó hó 29-én kezdődő egyházkerületi közgyűlés alkalmával, az ifju lelkészeket kibocsátó isteni tisztelet, a mint mondani szokás, a papszentelés, a jövő hó 1-re eső vasárnapon fog megtartatni.

— **A folyó évi konvent ápril 24-re** hivatott össze Budapestre, a szokott helyiségbe. Örömmel nézünk elébe, mert tudásunk szerint, arra is lesz hivatva, hogy abban a régen érzett kérdésünkben, a papi nyugdíj-intézet felállításában döntő lépést tegyen.

— **Országos tanszerkiállítás** eszméjét vetették fel néhány évvel ezelőtt Debrecenben. Az eszméhez csakhamar csatlakoztak a helyi tantestületek és elhatározták, hogy a f. év nyarán a tervezett kiállítást megtartják. A kiállítás magában fogja foglalni mind azokat a tanítási eszközöket, melyeket az oktatás mai nap az elemi tanítástól kezdve a főiskolai képzésig igénybe vesz. A kiállítás ideje alatt »Kiállítási Értesítő« címén hirlap is fog megjelenni, mely hozni fogja mind ama híreket, melyek a kiállításról szólnak. Érdeklődéssel tekintjük ezt a maga nemében páratlan kiállítást, melynek a tanügyre nézve hasznos és jóltevé eredményéről, hatásáról teljesen meg vagyunk győződve. És erős reményeségünk van, hogy nem csak a szakférfiak, hanem a nagy közönség is sok tanulságot fog belőle meríteni, melyben nagyon hathatósan fog közreműködni már maga az az áttekintés is, hogy itt az iskolai épületet hű fényképeitől kezdve, az iskola szobák legutolsó butordarabjáig s együtt lesz a nevelés és tanítás valamennyi segédeszköze. Minden esetre elismerés illeti a rendezőket, kik lankadatlan buzgalommal dolgoznak a kiállítás sikerén. Kívánjuk, hogy óhajtott siker kövesse fáradozásait.

— **A márc. 15-iki nemzeti ünnepélyeket,** értesülésünk szerint, minden kollegiumunk méltó lelkesedéssel tartotta meg, a mint hogy az másképpen nem is lehet. Szomorú árnyék borult ugyan ezekre, mert a márciusi napok éltető szelleme, nagy hazánkfia, Kossuth Lajos, nagy betegségben a halállal vívodik. De nem hal meg az, ki életében halhatatlan. Szelleme most is hatott. Szelleme át fogja teremteni a jövő századokat, mint a nap a természetet, mint a szeretet és szabadság az erkölcsi világ-rendet.

== **Nagy-Enyeden**, a »N.-E. Daloskör« tagjaiból alakult női hármaskar a virágvasárnapi istentiszteleten, Mainzer F. egy himnuszának, Mendelssohn CXXI. zsoltárának és Händel »Judas Makkabaeus« oratoriumából egy alkalmi karéneknek előadásával vett részt, Borsai Samu képezdei énektanító, karmester, vezetése mellett, orgonakisérettel. Az utóbbi karének alkalmazott szövege ez:

Sion lánya, örvendezz, ujjongj fel, Jeruzsalem!
Im királyod közeleg, jön a dicső fejedelem
Üdv Dávid fiának, üdv! népe áldja, áldja őt.
Országát építse meg, mely romlatlan és örök.
Üdv Dávid fiának, üdv! Aldott légy, kegyes király!
Trónod, istennek fia, mindörökké fényben áll.

A női kar a nagypénteki és husvétii istentiszteleten is készül részt venni.

== **Cseresznyés Ödön**, dicső-szent-mártoni körlelkész, felhívást bocsátott ki »Az én hitem« cím alatt kiadandó egy kötetes egyházi beszédeire. A 12—16 éves kötet előfizetési ára 1 frt. 50 kr. mely akár a megrendeléskor, akár a kötet megjelenésekor fizethető. Megrendelni lehet jun. 1-ig; az előfizetési díjat be lehet küldeni szept. 1-ig. Panaszoltunk, panaszolnak ma is, hogy minden vonalon, tán az egyházi irodalom terén is túl-termékenységekben szünyünk. E vélemény hatása alatt hagytuk félbe egyelőre a »Préd. Tár« kiadását. Pedig, nincs igazunk. A természet erőinek működni kell. Hadd, ontsa fényét a nap; ragyogjanak a csillagok és csak hadd világítson a szentjános bogár. A ki a nyilvánosság iránt való tisztelettel, az irodalom iránt való hódolattal lépik a közönség elé: annak van joga, meghallgatást várni és remélni. Cseresznyés Ödön érző szív, gondolkodó fő, derék pap: melegen ajánljuk olvasóink, pap-társaink szíves figyelmébe, támogatásába.

== **A »Magyar Mese- és Mondavilág«-ból**, Benedek

Elek nagy mesevállalatából megjelent a 4-ik füzet. Ez a füzet még gazdagabb mesékben is, illusztrációkban is, mint az előző füzetek. Nyolc teljes mesét foglal magában 15 művészi illusztrációval, nevezetesen: A vasorru bába. Az acél gyűrű. A király nyulai. Hammas Jutka. A szegény ember hegedüje. Az arany köles. A kicsi bojtár. A Szerencse és Áldás, s a Krisztus és az Oláh pap monda kezdete. Benedeknek tudvalevőleg az a célja, hogy az ezeréves ünnepre megírja a magyar népmesék és mondák legjavát népies irodalmi nyelven, oly formán, hogy ifjak és öregek egyaránt élvezhessék a nép meseköltését. A mű egyelőre öt nagy kötetre (50 füzet) van tervezve. Egy-egy füzet ára 25 kr. Tíz füzet előfizetési ára 2 frt 50 kr. Megrendelhető a kiadó Athenaeumnál és minden könyvkereskedőnél.

== **Hálás köszönet** Sarmasági nagy birtokos, nagyságos Fröhlich Albin ur neje, született Möríc Paula öngnagsága, az általa indított s férjével negyven frttal megkezdett aláírási iven a fékezhetlen tűzvész által 1885-ben tetemes kárt vallott egyházunknak kétszáz frt. segély-adományt gyűjtött és adott át; templomunk felépítése után mindjárt egy értékes szőszék takaróval lepte meg egyházunkat; ezt követte csakhamar egy finom égszínké posztó urasztali takaró, melynek közepén egy saját kezeivel művészileg varrott urasztali pohár diszeleg. A múlt évben a fentebbi finom anyagból a papi és a női első székre egy-egy takarót saját kezeivel készített; a papi szék takaróra »Áldás, békesség a földön és az emberekhez jó akarat«, a női szék takaróra pedig: »Ne úgy legyen, mint a hogyan én, hanem a mint te akarod« jelöket gyönyörű betűkkel kivarva. Nehány nappal ezelőtt, ismét egy tiszta czüst, belő gazdagon aranyozott ötven frt értékű nagy talpas urasztali kelyhet ajándékozott egyházunknak, melynek oldalán ezen véset van: »Asszonyok kelyhe«, kívül pedig a talpon »Sarmasági ev. Ref. templom számára ajándékozta Isten nevében, Fröhlich család. Ezen több rendbeli kegyes adományokért úgy egyházam, mint a magam nevében e helyen is a legmelegebb hálás köszönetet nyilvánítani, kedves köteletségemnek ismertem. Sarmaság, 1894. márc. 6. Elék Károly, sarmasági ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

363—1894.

ÉRTESÍTÉS.

A nt. Esperes urakhoz és mindazon lelkészekhez és tanítókhoz, kik az egyházkerületi pénztárból június 1-én és december 1-én esedékes javadalmat élveznek.

Az egyházkerületi pénztár birtokában volt június és december 1-re kamatozó értékpapírok konvertálva lévén, Ig-Tanácsunk kimondotta, hogy a június és december 1-jére megállapított fizetési határidőket június 30-ra és december 31-ére helyezi át, már a folyó évi június hónaptól kezdve. Hivatalosan értesítjük az érdekelteket, hogy közelebbi járandóságukat június 1-seje helyett, június 30-án vehetik föl egyházkerületi pénztárunkból, de egyszersmind az egyszerre esedékes hat hónapi illeték helyett június 30-án hét hónapi illeték felvételére lesznek jogosítva s így a felvételt igazoló nyugtatványok a félelvi illetékek egy hatod részével nagyobb összegről kiállítandók. Folyó évi december 31-én, s a későbbi fizetési határidőkben mindig ismét a rendes fél-évi (hat havi) illetékek adatnak.

Ezen rendeletünk nem vonatkozik azon javadalmélvezőkre, kik fizetéseiket negyedéves részletekben veszik fel, vagy javadalmaik felvételére eddig január 1-én és július 1-én voltak jogosítva.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. évi március hó 11-én tartott üléséből.

Dr. Sárkány Lajos,
számvevő.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

352—1894.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett kis-dobai egyházközség kántor-tanítói állomása, nyugalomba lépés folytán, megüresedvén, arra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Két szobából konyhából álló tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, 515 □ öl területű jó veteményes kerttel, azon megjegyzéssel, hogy a kisebb szoba

és egy kis veteményes kert élethossziglan a nyugalmazott tanítót illeti. 2. 60 régi véka búza, és 58 véka szemes malé. 3. 50 frt. borváltság. 4. 10 szekér fa. 5. 40 forint tandíj, a tized kárpótlási kamatból, évi két részletben. 6. 1 hold, 1065 □ öl, területű első osztályú rét, mely sarjuval együtt öt boglyát megterem. Ennek lekasználása, feltakarítása, és haza szállítása a tanító által történik.

Köteletségei a gyermekek tanítása; a kántori teendők végzése, azon megjegyzéssel, hogy templomban orgona lévén, az éneklés orgona kíséretében történik. Ezekon kívül, minden vasárnapon, s innep- napokon egyszer, hol délelőtt, hol délután, hetenkint három köznapon, m dőn a t. lelkész a nagy-dobai egyházban szolgál, az isteni-tisztelet rendes végzése.

Pályázati határidő: április hó 15. Pályázók kérvényeiket nt. Visky Pál, esperes aa.-hoz, Zoványra, a fönnt jelzett határidőn belől, adják be.

Kolozsvárt, 1894. márc. 19.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

321—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett buzai egyházközség pap-tanítói állomása, a volt lelkész nyugalomba lépte folytán, pályázat nyitattik.

Ezen állomás javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson és veteményes kerten kívül, 689 frt. és 25 kr. értékű kepe és kanonika-porcio hasznélvezete. Ezen fizetésből azonban 116 frt. dézmkárpótlási kamat a nyugalmazott lelkészt illeti.

Pályázati határidő: f. é. április 25. A folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aához küldendők, Székre.

Kolozsvárt, 1894. márc. 13.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Március 29.

13. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Püspöki jelentés.

Nagyméltóságú Báró, Elnök Úr!
Főtiszteletű Közgyűlés.

Nyolcadik püspöki jelentésemet vagyok előterjesztendő. Nyolc év! Pár röpké perc az örökkévalóságban, de hosszú idő az élet alkonya felé, főleg ha azt, a gyöngé ember oly széles munkakörű, a kormányzás és ügyintézés annyira szétágazó szolgálatterén tölti el, mint a minőre az erdélyi kálvinista püspök hivatva van, ha küldetését betölteni igyekszik. Számszerint 37 hivatali elődöm közül csak 11-nek jutott osztályrészeül a szolgálattétel ennél hosszabb ideig; a többi a feladat terhe miatt még rövidebb idő alatt összeroskadott. Én az Isten iránti mély hálával ismerem el, hogy nagy kegyelmét erőtlenségemben sokszor és sokképpen megdicsőítette s a szolgálatban, összehasonlítva a letűnt nehéz és válságos időkkel, melyek nem egyszer egész anyaszentegyházunkra nézve az élet halálharc legnehezebb kérdéseit vetették fel, oly korszakot engedett s rendelt számomra: midőn az alkotmányos szabadság verőfényén gyorsan csirába szökken az elhintett mag, virulás kél még a tar mezőkön is; csak az nem él és halad előre, kinek szívében nem lakozik elő hit, mely hegyeket mozgat; s kiből hiányzik a tette készség, az akadályokkal is megküzdni képes kitartás, mely előbb-utóbb sikerre vezet, még akkor is, ha parányi erő rejlik benne. Ez igazságnak felemelő bizonyítékait szolgálattatja magyar protestáns egyetemes egyházunk közelmúlt éveinek története; tekintsük azt, akár a maga egészében, akár egyes alkotó részeiben. A, mondhatnám, rohamos erőgyűjtés s annak folytán a gyors fejlődés jelei láttatnak mindenfelé s egy rövid év alatt a haladás sokkal nagyobb arányu, mint hajdanta évtizedek alatt. A haladó kor szelleme, mely az avatag intézmények romjai fölött új meg új alkotásokat hoz létre s a köz és egyéni szabadság birodalmának határait mind-

inkább kiszélesíti: a protestáns egyháznak nem ingathatja meg fundamentumait, sőt új meg új erősségekkel gyarapítja azokat. Erős hitem az, hogy ha azon mélyre ható s a maguk egész teljességükben napirendre került egyházpolitikai reform javaslatok, melyek a magyar állam s az annak kötelékébe tartozó összes egyházaknak az állammal szemben és egymás közti viszonya s egész belélete gyökeres átalakítását célozzák, törvényhozási úton megoldásra jutnak, protestáns anyaszentegyházunk a kétségtelenül bekövetkezendő nehéz vivódások tüzeből megtisztulva s megerősödve fog kikelni és világtörténeti küldetését az eddiginél még sokkal fokozottabb mérvben fogja betölteni; de, s ezt nem hallgathatom el, csak azon esetben: ha mindazok, kik a magyar haza s abban a protestáns egyház javát szívéükön hordozzák, fölibe emelkednek a kicsinyes tekinteteknek, a magánérdeket alárendelik a köznek, egybe találkoznak és egygyé forrnak egy fenséges gondolatban: a magyar állam szuverén fölényének, nemzeti egységének, minden külbefolyástól ment függetlenségének gyönyörű gondolatában. Egyetemes egyházunk törvényhozó testülete is ezt az álláspontot foglalta el, midőn kimondotta: hogy az egyházpolitikai függő kérdések megoldása, az állami törvényhozás jogkörébe tartozik s azok, nem a különböző, nagyon szétágazó, egymással ellentétes felekezeti érdekek szempontjából bírálandók el. E zsinati álláspont bölcsessége előtt részemről is meghajolva, tartózkodom vélemény-nyilvánítástól az egyes konkrét kérdésekben. Hadd, végezze az állami törvényhozás a maga dolgát s végezzük mi is a magunkét, mely nem lehet más, mint az, hogy szellemi és anyagi erőnket gyarapítsuk; élesszük a hitélet tüzet; fejlesszük s új meg új alkotásokkal gazdagítsuk az anyaszentegyház fenmaradását, haladását biztosító intézményeket s első sorban mi, lelkipásztorok, egyetértve s kezet fogva a hívekkel, még önfeláldozás árán is, legyünk hű őrei, a

a tiszántuli testvérkerület kebelében nagy dolgokat cselekszik az Ur, midőn nemcsak az egy hitet vallókat, de még a különböző hitű lelkeket is egyesíti egy közös szent célban: oltárt emelni a magasabb rendű tudományosságnak s fölépíteni messze fénylő fárószát a protestáns szellemnek. Általunk, kik gyöngébbek és szegényebbek vagyunk, nem végezhet az Ur oly nagy dolgokat, mint ott; de igyekeztünk mi is, nem maradni nagyon hátra a nemes verseny terén s ha a fő-tiszt. közgyűlés magáévá teendi Igazgató-Tanácsunknak a kolozsvári fakultásra vonatkozó előterjesztését s javaslatait: a mi kerületünkben is kikél sirjából s megelevenedik előttünk a régtőlunt fejedelmi kor, mely magas rendű intézmények létre hozásában mutatta meg nagy erejét. Az ily intézmények létre jötte nem egyik, vagy másik embernek érdeme, hanem nyilatkozása a mindnyájunkban élő és h-tó közszellemnek, mely egy közös törekvésben, összhangzásba ringatja a lelkeket, hősökké avatja a gyöngéket s mint hajdan a hadak útján, diadalra vezérli a küzdőket. Nem szünök meg, hálát adni Istennek, hogy a küzdők sorában ott lehettem s lehetek én is, s a kivivott diadal-öröméből egy parányi részt magamnak én is kérhetek. Fényre nem vágyom; az az Ur egyszerű szolgálóinak halántékait nem is körítheti, de egy sugar jól esik nekem is.

Arra nézve, hogy a központi kormányzat s ügyintézés körében minő szolgálatokat végeztem, az arra hivatottakkal együtt, elég lesz, útalnom az Igazgató-Tanácsnak közkézen forgó jelentésére, mely főbb vonalaiban, az egész akció képét hiven tünteti föl. Merem állítani, hogy e jelentés összehasonlítva az előzőkkel, bizonyítékául szolgál annak, hogy Igazgató-Tanácsunk még egy évben sem végzett oly széleskörű, egyházkerületünk szellemi s anyagi érdekeit s egész jövődjét oly mélyen érintő munkát, mondhatni, forrongó tevékenységet, mint az utóbbi közgyűlés óta. Eltekintve azon hovatovább mind belterjesebbé váló ügyintézésről, mely az egyes egyházközségek, iskolák, kollegiumok fokozatos fejlesztését, a központi segély-források igazságos és méltányos értékesítését, általában az egyházi, vallásos és kulturális élet gondozását célozta: főleg három magas rendű cél elérésére irányította tevékenységének legnagyobb részét s erejét. E hármas célt csak röviden jelzem. Egyik: a sikerrel végre hajtott pénzügyi miveletek által lehetőleg növelni a központi segély-források állandó alapjait

új tőkék szerzése által. (Mellékesen jegyzem meg, hogy az utóbbi néhány év alatt, az alaptőke gyarodása meghaladja az ötödfél-százezer forintot s így megközelíti az 1,000 000 korona értéket.) Másik: a központban kezelt alapok több, mint felerészének, a fő-tiszt. közgyűlés által megállapított szabályzat keretében jelzálog-kölcsönökbe elhelyezés útján való biztosítása, gyümölcsöztetése. Ez úton jutottunk s vagyunk ma is, sőt leszünk még huzamos ideig azon kedvező helyzetben, hogy a mig országszerte az állam háztartása egyensúlyának helyreállítása s ezzel kapcsolatban az állam hitelének nagy mérvű emelkedése következtében, az általános kamatláb 4%-ra, sőt még azon alól is csökkent, egyházkerületünk a központi kezelés alatt álló segély-alapok hasznélvezőinek, nem csak hogy kiszolgáltatja az 5%-ot, hanem még ezen felül közalapunk bevétele jelentékeny többletet tüntet föl, mely a segélyezések újabb meg újabb forrását nyitja meg. Az évi jövedelem többlet megközelíti a 12.000 frtot. Harmadik cél: mely felé Ig-Tanácsunk nagy erőfeszítéssel törekedett, lehetővé tenni tényleges megvalósítását a fő-tiszt. közgyűlés azon utasításának, mely szerint a kolozsvári theol. fakultás lehető rövid idő alatt szerveztessék s megnyitassék, a mint ezt már fönnebb is jelzem. A fő-tiszt. közgyűlés jogkörébe tartozik mérlegelni értékét azon igyekezetnek s az elért eredménynek, melyet e hármas cél érdekében kifejtettünk s fölmutathatunk.

Kétségtelen azonban, hogy bármily arányu legyen is a központi kormányzat körében az erőgyarapítása: a fő kérdés mégis az, hogy minő élet lüktet s minő haladás észlelhető az egyházkerület kormányzata alá tartozó egyházmegyékben, egyházközségekben s iskolákban, mert a központi erőgyűjtés és kormányzás nem öncél, nem hatalmi érdek, hanem csupán eszköz arra, hogy irányítsa az egyes alkatrészek fejlődését s elősegítse azoknak virulását. Jelentésem mellékletei, örömmel konstatalhatom, e fő kérdésre is kedvező válaszul szolgálnak. Kitűnik azokból, hogy esperesi s általában egyházmegyei egész tisztviselői karunk hivatását nemes buzgalommal igyekszik betölteni s a közvetlen kormányzatára bizott egyházközségekben, iskolákban, ha van is még sok helyt sok fogyatkozás, de általában véve, jelentékeny haladás jelei nyilvánvalók. A mi például az egyházi építkezések ügyét illeti, dacára annak, hogy azoknak tulnyomó többsége már az 1891-ik év végeig megoldásra jutott,

az újabb meg újabb építkezések azóta is nagy arányokban folyton tartók. Míg 1891-ben a végrehajtott építkezések értéke 150.000 frt volt, az 1892 ik évben 200.000 frtot meghaladó összeg lett befektetve: így a többlet több, mint 45.000 forint. Megjegyzem, hogy ez összegbe nincs befolgalva nagy tömege azon építkezéseknek, melyeket Igazgató-Tanácsunk a központi alapok befektetése által eszközölt s melyekről az igazgatótanácsi jelentés részletesen referál. Az áldozatkészség ékesen szóló bizonyítéka az is, hogy a kegyadományok és szorgalmi jövedelmek, melyeket egyes hiveinknek buzgalma, a kerület különböző vidékein helyi szükségek fedezésére teremt elő, folyton gyarapodó. Fillérenként összegyűlt, több mint 80.000 frt; számításon kívül hagyva, az egyes egyházközségek, iskolák s a központi célok javára befolyt s az igazgató-tanácsi jelentésben felsorolt adományokat és alapítványokat. Feltette örvendetes a kepeváltási alapok s magtárak értékének, mondhatni, rohamos emelkedése. a mi annak bizonyítéka, hogy a kezelés s ellenőrzés sokkal szigorubb és éberebb, mint hajdanta volt. Összehasonlítva előző jelentésem adataival az értékemelkedés meghaladja a 120.000 frtot úgy, hogy 1892. végén a nevezett alapok kerek-számban 1.331.000 frt értéket képviseltek, s ha ehez még hozzászámítjuk a közelmúlt évi gyarapodást, melyre nézve a részletes adatok nem állanak még rendelkezésemre: bizton állíthatjuk, hogy fölemelkedtek azok 1 1/2 millió forintig. Gyorsan közelg e szerint az a váravárt időpont, a midőn egyházkerületünk jelentékeny részében legalább is a terménybeli kepe tényleges megváltása keresztül vihető lesz. Határozott ígéretet nem merek tenni, mert időm s hanyatló erőm a most már folyamatban levő akciókkal annyira túl van terhelve, hogy újabb, nagyobb szerű vállalkozásra tartózkodva gondolok, de arról biztosítom a főtiszt. közgyűlést, hogy a lehetőség korlátai között, igyekezni fogok, kidolgozni egy tervezetet, mely a kepe-váltásnak a létező alapok, a kerület, az egyetemes egyház erejének egyesítése által és az állam részéről való hozzájárulásnak igénybevitelével, annak keresztül vitelét fogja megkísérteni.

E jelentés mellékleteinek érdekes adatai még a következők is.

Tanköteleseink száma, összehasonlítva az előző évvel, 449-el csökkent s volt 62,060, míg a tényleg tanulók száma 513-al emelkedett s

ennek folytán, a tanköteleseknek átlagosan 80.39 %-a járt iskolába, csaknem 4%-al kedvezőbb lett az arány. Néhány felekezeti iskolánkat az állam átvevén, azoknak száma apadott 6-al s van jelenleg 423 s kedvező jelenség az, hogy az államosítás dacára, emelkedett a felekezeti tanítói állomások száma 4-el s van most 460. A konfirmáltak száma csökkenést mutat. Emelkedést mutat a lélekszám gyarapodás is. Született 15,570 gyermek, 110-el több, mint az előző évben. Meghaltak 11,308-an, e szerint, a gyarapodás 4262. Ehhez még hozzászámítandó a vallásváltoztatás folytán nyert szaporodás is; ugyanis, egyházunkból kiléptek 168 an, hozzánk átjöttek 361 en s e szerint, nyereségünk 193 és így az emelkedés összesen 4455. Kedvező tünet az is, hogy házasságra lépett 3799 pár, 298 al több, mint az előző évben.

Hivatalos kiszállásokat aránylag nem sokat végezhettem, központi sok águ ügyintézés e tekintetben, gyakran szolgált akadályul. Ön-ként értendő, hogy a zsinat utolsó ülészakának tanácskozásában, a konventi s a Baldácsi-alapítványt intéző bizottság üléseiben társaimmal együtt részt vettem. Templom-szentelést kettőt végeztem és pedig: aug. 6-án, Szász Károly dunamelléki püspök társammal szenteltük fel a palota-iltait, mely a br. Kemény és br. Bánffy családok nemes áldozatkészségét s az agg, de most is ifju lelkü id. Bodó Károly és nejének ritka hitbuzgalmát hirdeti s megörökíti. Most már a toplicai gyönyörű völgy mentén két templomunk van s ha Isten megsegít, ez évben felépül a körlelkészség székhelyén a harmadik, a toplicai. Másik felszentelt templom a kis-eskülli, mely az 50-es évek óta romhalmaz volt s most az egyházkerület segélyével és mélt. Szacsvai Sándor főgondnok urnak s nemes szívü nejének báró Wesselényi Josephinnek áldozatkész közreműködésével épült föl és okt. 14-én lett fölszentelve. Még egy néhány templom-szentelést kénytelen voltam helyettesítés utján végeztetni, de nagy lelki örömmel konstatálhatom, hogy püspöki szolgálatom kezdetétől számítva, immár 38 új templomot szenteltem fel; számszerint éppen annyit, mint a hányadik püspöke vagyok a kerületnek. Ez évben még néhány templom vár felszentelésre. A mult év szeptember 10-én szerencsés valék felszentelhetni a tudománynak is egy gyönyörű templomát: a sepsi-szentgyörgyi, immár teljessé emelkedett középiskolánk nagy diszú, új épüle-

tét és pedig a nemes székely nemzet színejavának örömteli részvétele mellett. Az ünneplő közönség fénylő soraiban ott tisztelhattuk nagy-mélt ker. főgondnokunkat, közgyűlésünk nagy érdemű elnökét is.

Febr. 13-án a székelyudvarhelyi; szept. 1-én a nagyenyedi; november 11-én a deési püspöki vizsgálat alatti egyházközségekbe szállottam ki a megürült papi állomások betöltését előkészítendő.

Jun. 25-én részt vettem gr. Kún Kocsárd fejedelmi alapítónk 90-ik születésnapja évfordulójának ritka szép jubileumán, az igazgató tanácsi küldöttség élén tolmácsolva egyházkerületünk elismerését s el nem évülő háláját a nagy érdemű férfit iránt.

Nagyenyedi theol akademiánkat a múlt évben kétszer látogattam meg és pedig jun. 22-én a theol. évvizsgálaton; és szept. 1. s következő napjain tartott papi szigorlatok alkalmával. Az utóbbiakkal egyidejűleg tette le kitűnő eredményel theol. magántanári szakvizsgáját, fájdalom, már csak néhai Z. Kiss Albert feltorja-karatnai ifju pap aa., ki azután ideiglenes alkalmazást nyert vala az akadémián, a hasonlóképp korán elhunyt Józsa Zsigmond rendes tanszékén. Mindkét váratlan veszteség végzettszerű csapásként sújtotta akademiánkat, mert meg valának aldva kiváló talentumokkal s a theol. szakképzettség ritka mértékével tündököltek a theol. tudományok éppen azon ágaiban, melyekre hazánkban aránylag legkevesebben képesítik magukat. Hirtelen elmulásukra fájdalommal gondolunk vissza, annyival is inkább, mert elhunytuk folytán az akadémiát súlyos válság fenyegette volna, ha ntiszt. dr. Kovács Ödön és Berde Sándor tanár urak, nemes önfeláldozással s elismerést érdemlő erőfeszítéssel az illető tantárgyak előadására önkint nem vállalkoznak vala.

Ha a jelzett jeles fiatal erők bús emlékük földözése végett le kelle szállanom a halál árnyékának völgyébe, ott maradok még egy néhány percig, társalogni azoknak árnyékaival is, kik a múlt év folytán esperesi karunk soraiból ragadtattak el. Az árnyak között tekintetem legelőször szilágy szolnoki egyházmegyénk néhai nagy érdemű esperesének, egyházkerületünk volt direktorának, Nagy Lászlónak megdicsőült alakja felé fordul. Én benne nemcsak a ritka jelességekkel ékes egyházi tisztviselőt, egyházkerületünknek egyik nagy buzgalmu s fáradhatlan tevékenységű vezérférfit, a magyar hazának hű fiát, de egyszerűsmind, a legnehezebb küzdelmekben kipróbált hűségű elvtársamat s nagyon szeretett barátomat siratom s midőn a múlt év május hava 2-án jószágos lelkét visszatükröző szemét lezárta, sietve siettem, hogy ravatala felett is áldozzak könnyeimmel. Szomorú kötelességemnek tartám, részt venni azon mély gyászban is, mely nagy-enyedi egyházmegyénket borította el szelid lelkű esperesnek, néhai Hegedüs Lajosnak, szept. 10-én

történt elhunytá folytán, kit egyházkerületünk közvéleménye, a megürült generális direktori székre, mondhatnám, már kijelölt vala. A megnyilatkozni készülő elismerés s bizalom most mar kifejezésre nem juthat. Bár igen lényeges kérdésekben, melyek egyházkerületünk beléletében a közlelbbi évek alatt előfordultak, álláspontunk egymáséttól eltérő volt, mindig becsültem és szerettem őt, mint oly embert, ki az ő jó szívéből sok jó kincset hozott elő s egyházmegyéje felvirulásán hívó, tőrő s el nem fogyó szeretettel munkált.

Mindkettőjüknek emlékezete legyen tőlünk áldva!

Esperesi karunkban támadott a múlt évben még egy űr, Istennek hála, nem az enyészett dialalma folytán, hanem önkénytes lemondás s nyugalomba-vonulás miatt. Deési egyházmegyénk volt espereséről, nagy tiszt. Nagy Lajosról emlékszem meg. A gondjaira bizott egyházmegyének ritka hűségű sáfára volt ő s eléggé nagyra nem becsülhető érdemeket szerzett magának az egyházmegyében létező feles számú erőtlen egyházközségek vagyoni ügyeinek rendezése s lelkiismeretes ellenőrzé-e, sok helytt az egyházközségek vagyonának kezelése s gyarapítása által. Az esperesi szolgálat terhes igáját hajlott kora miatt letette. Adja az Isten, hogy a kötelesség-teljesítés boldogító érzetét itt alatt még sokáig élvezhesse! A megürült helyekre a közbizalom által elhívott utódokat szeretettel s azzal a bizalommal köszöntöm, mely szolgálat tétéleik sikeréhez mindnyájunkban élő.

Jelentésemet végzem. Megtettem, a mit gyöngé erőm megtennem engedett. A múlt évi közgyűlés óta beérkezett 2016 ügydarab, kivéve azon nehányat, mely nyilván van tartva vagy az utolsó percben érkezett, elintéztem valamennyit. Mind azoknak, kik engemet szolgálat-tételeimben jó tanácscsal, segedelemmel istápoltak s fogyatkozásaim iránt elnézéssel viseltettek, hálás érzülettel mondok köszönetet s mig szolgálatom ideje lejár, kérem jóindulatukat továbbra is. Jelszavunk legyen a jövőre is az, a mi volt eddig. Munkáljunk élő hittel, egymás iránt atyafiságos türelemmel, szeretettel, anyaszentegyházunk felvirulásán abban a felemelő tudatban, hogy a midőn ezt tesszük, leróni igyekszünk szent tartozásainkat szeretett hazánk, nemzetünk iránt. Isten segítsen, áldjon meg mindnyájunkat!

Egy pár észrevétel

»Az egyházkerületi közgyűlés figyelmébe« című cikke.

A cikkirő a »Prot. Közl. 9—10. számában olyan dologgal foglalkozik, mely már körülbelöl tiz év óta folytonosan felszinen van, de még végleges megoldást nem nyert.

Ez a középiskolai vallástanárok ügye.

Számos cikk jelent meg, ugy e lapok, valamint más egyházi közlönyök hasábjain, melyekben az igaz meggyőződés hangján el volt mondva, hogy mennyire fontos, és már mennyire égető kérdés ez. Meg volt

vitatva a kvalifikáció kérdése, felterjesztés tétetett a főtiszt. egyetemes konventhez, mely a kérdést nem ejtette el, csak elodázta, kimondván a többek közt azt is, »hogy szükségesnek és célszerűnek azért nem tartja a vallás-tanári kérdés megoldását, mert a vallásitanítás jelenleg is, legtöbb középiskoláinkban, lehetőleg egy tanár kezében van összpontosítva, sőt némely helyen rendszeresített vallás-tanári állások is szerveztettek« (Lásd konventi jegyzőkönyv. 1893.) E lapok hasábjain nem rég részletesen ki volt mutatva, hogy a királyhágon-túli négy egyházkerület hány iskolájában van ilyen rendszeresített vallás-tanári állás. valamint az is, hogy ezen vallás-tanároknak minősítése csak papi, jog- és hatáskörük éppen annyi, mint a többi rendes tanároké, fizetések azonban legtöbb helyt kevesebb, az ismeretes szegénységünknel fogva, mint a többieké.

A magyarországi egyházkerületek érezvén e kérdés roppant nagy fontosságát, a dolgot saját benső, házi ügyöknek vevén föl, rég megoldották. Ezt kell tenni a mi egyházkerületünknek is, alkalmazkodnia kell a többi egyházkerületekhez, melyeknek példájára a konvent is hivatkozik.

Ez a nézete különben a tisztelt cikkirónak is. Ezen kívül foglalkozik a dolog olyan ágával is, a mely még szellőztetve nem volt s ez az anyagi, s e tekintetben indítvánnyal is járul a főtiszt. közgyűlés elé.

Az indítványt nagyon helyesnek tartom s aláírom, csak azt a részt nem, mely a zilahi kollegiumot kivészi a kerületi segélyben részesítendő iskolák közül.

Azt hiszem, cikkiró téves információt kapott a zilahi vallás-tanári állásról. Tökéletesen igaz az, hogy az Igazgató Tanács Zilahon a vallás tanárt állandósította, azon fizetésre, mely az állammal kötött szerződésben fel van véve, a mely 600 frt törzsfizetést és 200 frt szálláspénzt tesz ki. Tehát, a segélyezésre az állás éppen rászorult mind addig, míg a kollegium anyagi helyzete nem javul.

A cikkiró számítást is tesz, hogy egyelőre 1000 frt. fizetéssel, mikint lehetne mind a két kollegiumot rendes vallás-tanárokkal ellátni s kimutatja, hogy évente 3000 frt. központi segélyre lenne szükség.

Az én számításom olcsóbb.

Nézzük csak a kollegiumokat rendre.

1. Nagy-Enyed (itt a vallás-tanár már régóta állandósítva van) szükséges évente 200 frt. segély.

2. Kolozsvár (ha jelenleg 500 frt. ad a vallás-tanárnak) szükséges évente 500 frt.

3. Maros Vásárhely (ha jelenleg 500 frt. ad a vallás-tanárnak) szükséges évi 500 frt.

4. Székely-Udvarhely (ha jelenleg 500 frt. ad a vallás-tanárnak) szükséges évente 500 frt.

5. Zilah (800 frt. van biztosítva az állammal kötött szerződésben) szükséges évi 200 frt.

6. Szászváros. (Az állammal kötött szerződés szerint, a két rendes pap egyszersmind rendes vallás-tanár is, a kollegiumtól tisztelet-díjat húznak.) Ide tehát se segély, se más vallás tanár nem kell.

7. Sepsi-Szentgyörgy (az állammal kötött szerződésben 600 frt. van kikötve vallás-tanári fizetésül) szükséges évente 400 frt.

Ezen számítás szerint, szükséges lenne évi 2300 frt. kerületi segély, 700 frttal kevesebb, mint a másik számítás. Megjegyezni kívánom azonban, hogy ezen számítás sem nyugszik biztos alapokon, mert három kollegiumnál az 500 frt. csak feltételesen van fölveve.

Nézetem szerint is, ez a segély lassankint visszavonható, ha a kollegiumok anyagi ereje izmosodik, vagy állami segélyhez jut. Minden körülmények közt azonban nagy gond fordítandó e tanszék biztosítására. Különösen akkor van erre kedvező alkalom, ha valamelyik kollegium államsegélyért folyamodik...

Iskoláink minden fokon rohamosan közelédnek az államosítás felé, az állami befolyás nő, az iskola fentar-

tók terhe apad. Nagyon ügyeljünk, »hogy a mit nyerünk a réven, el ne veszítsük a vámon.« S a mi fő, ne vágjuk önmagunk alatt a fát.

E tanszékekben van kiválólag a mi felekezeti erőnk, ebben lüktet a mi vérünk s ebben nyer kifejezést a mi gondolkozásunk.

Ha egyszer elérhetjük azt, hogy minden kollegiumunknál lesz legalább 1000 frttal díjazott vallás-tanári állás, az után önkint jön a többi, a fizetés egyenlősítése a többi tanárokéval, korpótlék s teljes tanári-jogok élvezete.

A mi a nyugdíj illeti, nézetem szerint, a theol. tanárok létesítendő nyugdíj-intézetébe venném fel a középiskolai vallás-tanárokat. Mert hiszen, ők is abban a körben mozognak, mint a theol. tanárok, ők is azon tanári funkciókat végzik, mint amazok. Különbség csak az, hogy ők felsőbb fokon nevelik és tanítják a szakembereket, ezek pedig a kollegiumban tanítják azon növendékeket, kikben anyaszentegyházunk fogja birni, a papok mellett a legnagyobb szellemi és erkölcsi erőt.

Én is hiszem és bizom abban, hogy egyházkerületünk kiváló érdemű, és figyelmét minden dologra kiterjesztő püspöke ezen régóta vajudó ügyet nem sokára a megvalósulás stadiumába fogja juttatni.

Ezen pár észrevétel, illetőleg, szerény megjegyzés után, fogadja a cikkiró őszinte üdvözlömetem, addig is, míg munkájára rászavazhatnék.

Veritas.

Papi nyugdíj-intézetünk ügye.

(Vége.)

Nem szabad, azonban, figyelmen kívül hagynunk, hogy az egyetemes protestáns egyháznak más magasabb rendű érdekei is vannak, melyek elől többé ki nem térhet.

Ott vannak, például, ha csak egyházkerületünket vesszük, a kolozsvári theologiai akadémia beállítás, a protestáns tanár-képző létesítése, a kepe-megváltás égető kérdése, az özvegy-árvai gyámintézetek központosítása, az építkező egyházak segélyezése, körlelkésziségek szervezése, stb. stb. nagy fontosságú kérdések megoldása. Az egyetemes protestáns egyház elvénel fogva, ezek a kötelezettségek kiszélesülnek, aránytalanul az egyházi vagyonhoz mérten megnőnek, holott azok megoldásához nagy és tekintélyes összeggel lehet hozzá nyulni csak. Ezekre kell az államsegély, országos közalap s minden más felhasználható tőke-kamat.

A ki nyomon kíséri egyházi életünk finánciális belügyeit, lehetetlen, hogy figyelmét elkerülte volna, hogy a személyi segélyezés mind inkább szűkebb körre szorul s oly kis összegekben történik éppen a főtí indokból, hogy az segélynek alig nevezhető.

Hitt reménykedésnek tartjuk azt is, hogy az 1894. évvel folyóvá teendő újabb állam-segélylyel jövedelmi forrásaink annyira megnőnek, hogy papjaink nagyobb segélyre bizton számíthatnak. Az a 120,000 frt. melyet a magas kormány az 1894-ik évi költségvetése keretében a reform. és lutheránus egyházak segélyezésére beillesztett, oly csekély, hogy abból a nagyobb egyházkerületeknek is alig jut 10—15,000 frt. A ki számítani tud, ossza föl a jelentékeny szükségletek között s hogy mi marad abból személyes segélyezésekre, azonnal tisztában lehet vele.

Azt pedig éppen nem reméljük egyhamar, hogy a magas kormány vegye kezébe, felekezeti-különbség nélkül, a papság nyugdíj ügyének rendezését. Másképpen, nem is teheti. A messze jövőben látjuk, hogy ennek valamikor meg kell történnie, de most a tanítói fizetések rendezésével, az egyház-politikai törvényjavaslatok életbe léptetésével, az állam-háztartás kiadása oly aránytalanul meg fog nőni, hogy arra, ez idő szerint, hiábá gondolunk.

Ez egyéni nézetünk.

A tova tűnő idővel egyre jobban érezzük elodázhatlan szükségét annak, hogy a papi nyugdíj intézet lé-

tesítésével előbb-utóbb le kell vennünk az egyházak nyakáról a nyugdíjra szorult szegény papot. Tartozunk azzal egymásnak, hogy megmentsük szerencsétlen paptársainkat a nép gúnyjától, rossz akarata gyakori bosszantásaitól, melyeket bármilyen hűséges szolga s közkedveltségű pap volt az illető, ha egyszer szolgálat-képtelenné vált, vajmi ritkán kerülhet ki. Fájdalmas, mélyen elszomorító dolog, hogy így van; de, kevés kivétellel, mindenütt megvan ez. Ilyen a kor szelleme s ennek hatását érezni kell a pápának is, főleg akkor, ha nyugdíjra szorul.

Arra nézve, hogy papi nyugdíj-intézetünket mikint teremtsük meg, két út áll előttünk.

Vagy az egyházközségek maguk fogjanak hozzá saját kebelükben annak létesítéséhez, mindenestre központi kezelés alá adván, könnyen érthető okokból, az e címen szerzett tőkékét; vagy pedig vegye kezébe az egyházkerület, akár az egyetemes protestáns egyház folyton munkáló organuma, maga a konvent, a papi nyugdíj-intézet ügyét, mondja ki jogérvényesen, elfogadtatván azt külön az egyházkerületekkel is, hogy e célra bizonyos előre megállapított ideig az országos közalapi közös vagyomból évenként 10—10,000 frtot tőkésít; járuljanak ehhez külön az egyházkerületek, a lelkeszi állomások számaránya szerint, a részükre újabban megadott évi államszegélyből közös tanácskozás folytán előre megállapított bizonyos évi összeggel; fizessen az egyetemes protestáns egyházban minden anya- és leány-egyház

minden 100 frt. papi fizetés után egy-egy frtot, és végül adjon e célra minden pap évenként a kinek 500 forint. nál kevesebb a fizetése, három forintot, azon fölül minden 100 frt. után egy-egy frttal többet.

Az első út, tekintettel a kepe-megváltó alapok, magtár, krajcáros élő tőke, országos közalap tőkék, stb. fentartására s főleg igen sok egyházunk szegénységére hosszadalmas, és fárasztó, mondjuk, csaknem kivihetetlen; de a másodikat egy kis jóakarattal megvalósítani lehet. Minden egyház, ha tudja, hogy papja szolgálat-képtelensége esetén egész fizetésre vihet papot, szívesen hozza meg azt a néhány forint áldozatot papjaért.

Es, valljuk meg, egyházaink ezen áldozatkészségére joggal is számíthatunk. Tanítójaért megfizeti évenként a 12 frtot a tanítói nyugdíj-alapba s vajjon, papjukért ne tennék meg ezt, holott szegényebb egyházaink. a javaslat szerint, annál is kevesebbet kellene hogy fizessenek. Én nem hiszem. S ha mégis akadna retinenskedő egyház, ha egyszer törvény fogja erre kötelezni, megteszi, mert a törvény azért törvény, hogy az előtt meghajoljék mindenki.

Nekünk pedig, papoknak, önmagunk iránti kötelességünk, elvonni még a kevésből is azt a pár forintot, magunk s családunk biztosítására.

Igy meg lesz vetve alapja papi nyugdíj-intézetünknek s elaggott paptársainknak is a jól eltöltött szolgálat után biztosítva lesz a megélhetés nyugalmas feltétele.

TARCA.

Képek a parokhiáról.

IV. Rektorné asszony borsot tör.

Nincs mit tagadni, s nincs miért tagadni: pap és mester ritkán élnek valami «belső emberekhez» illő, «belső» barátságban. Ha éppen olykor, mondjuk többször fegyverszünet is van, alattomban ott van mindkettő szívében a békétlenség magva.

Kettős okra vihetem vissza e jelenséget. Az egyik, lehet talán ritkábban előforduló eset, hogy a pap, képzelt mag, abb régiójából, mint hivatalfőnök, lenézi, számba sem veszi a mestert. Hivatali elsőbbségét felhasználja arra, hogy ne respektálja az egyazon mezőn, egyazon pázsztában dolgozó hivatalnok-társát. Ezen a mester, és méltán, felháborodik, frontot csinál s megvan az örökös huzavona, mely magán és közügyeikben egyiránt nyilvánul. Rendesen a nép is két pártra szakad s szerencsés, a melyik több hivatalt képez saját zászlója alá toborzani.

Gyakoribb és általánosabb talán azon eset, midőn a mesteri család rékete irigységtől betelve, mert papnak több fizetése, több házi vendége, nagyobb összeköttetése, szebb fogatja, stb. van: áldatlan harcot kezd papja, fénőke ellen, s folytatja, míg csak felette is nem domborodik az a sirhalom, mely már annyit papi és mesteri egyenlenséget puha pázsztal befödött.

Szerintük, pap fél munkát sem végez, mint ők, kik a «nemzet napszamosai. Elhitette velük Pestalozzi, Komenius, Ötvös, Trefort, Csáki, Jókai s elhitték ők maguk. Hiszszük, tudjuk mi is, de talán minket sem a gölya költött.

Valamit neszelt rektorné asszony is, hogy férje «a földnek sava, a világ világossága», éppen tiszteletes ur mondotta egy iskola-megnyitás alkalmával s rögtön kész a monolog:

— Hm, ugy van, ugy kell lenni, a tanítók a világ megváltói s a papok farizeusok, a Judások, a római legio! S milyen jól van dolguk? Lám csak, egy héten ledarálnak egy ilyen-olyan predikációt, legtöbbször nem is ők írják, meg sem tanulják, aztán egész héten fráj hétfőtől szombatig az övék a világ, és szegény lelkem férjem, menyit kinlódik egész héten át azokkal hitvány paraszt kölykökkel. És miért? Félszáz forintért. Ez már égrekiáltó igazságtalanság.»

— De, szivem, csitítja rektor uram, nem oda Buda. Tiszteletes ur nyolc gimnáziumot, theológiát, külföldi egyetemet hallgatott, mi meg, tudod, négy gimnáziumot ha tanulunk, meg képezdét. Munkánk kevésbb volt a tanulói pályán, több most; ez a világ sorja; késő, bánkódni felette.

— Hát, a tiszteletesné mivel több, mint én? Azt sem tudjuk, ki tehene-bornya. Három láda parafernumot hoztam; lássam, mutasson olyan abroszokat, a milyenekkel én jöttem férjhez. S hogy ágál, a lelkem! Pedig, nem volna mivel; legalább előttem nem, tudom én, hány hét a világ.

Végtére is, abban igazodván el a dolog, hogy rektor uram kozmás levest kap ebédre, a csatater és a taktika megváltozik. A papi cselédek hulló almával s mézes-mázos szóval kikérdeztetnek mit főztek, mit sütöttek, mit ettek «oda át», hánykor kelnek, mikor fekszenek, kik voltak a multkori névnapon hivatalosak? stb. Mikor mindezek begybe szedetnek, szépen világgá indul egy ilyen forma hír:

— No hiszen, jól viszik a papék. Mindenüket meg eszik. Akkora traktamentákat csinálnak, mint egy tisztartó-Majd meglátjuk, honnan telik. Bizonyosan, az uton maradnak. De nem baj. Végén csattan az ostor.

Majorság-háborúkról, kis és nagy mosásokról, fakanál historiákról, nyelv-gyakorlatokról nem is szólok. Tudnivaló dolog, hol asszonyokról van szó. Elég, ha csak azon végeredményre reámutatok, hogy rektor ur is átalakul s kezdi bosszantani, ha tiszteletes uram iskola-látogatni jár; gyermekeit eddig «magázta», de bizony ő ezután «lctegezi» az első padba sem ülteti többet, tiltja a paedagogia; enged egy cseppet az eddigi respektusból is. Eszébe jut az állami szubvenció, fizetés-felemelés, biztos nyugdíj, papi hajsza és tanítói protekció, hiszen, csak egy lépés s anyakönyvet is ő vezet; még egy lépés s közeledik az iskolák államosítása, aztán másik lépés s hatszáz frt. fix-fizetés a m. kir. adóhivataltól. Nó, megállj ekklesia papostól, kepéstől, imádságostól, pereputtyostól!

— Szentem! A hályog leesett szememről, tisztán látok. Miénk a jövő.

— Ugy, mondtam rubintom; oh, azok a kiállhatatlan papok!

Moral: nem köpenyeg. De nem is lehet, hiszen, az egész egy besavanyodott pap beteg képzelődése csupán.

(Egy békés-bánáti kollegám beszélte volt a fűhegyi vásárkor.) A való ez pap és mester a sors által egyfelől egy kenyérre (kepe), másfelől kölcsönös, azaz, közös szolgálatra (templom és iskola) hivatván el, elhivatásukat mélyen érzik s a lehető legjobb viszonyban vannak és élnek egymással. Tiszteletes ur minden vasárnapi predikációjának vázlatát előre közli a rektor ural, s ez az évi tantervet vele hányja-veti meg. Egyik ügyesebb a mezőgazdaságban, másik a szőlőmivélésben jártasabb s tanácsokat kölcsönösen adnak és fogadnak. A tiszteletes virág-gruppjából két pelargónia hiányzik rektor uram négyet és ki a magáéból, cserébe három legszebb Niel marsalt kap. Közösen szerveznek daloskört, mértékletességi-egyesületet, hitelszövetkezetet és sok minden okos dolgot. A család? Versenyez az előzékenységben. Ha rektor ur beteg, tiszteletes asszony legjobb málna-és szilva-befőttjeit szedi elő az almárium tetejéről, kotyvaszt hirtelen egy kis lángost, rétest, szotyorba teszi s részvételátogatásának így ad nagyobb súlyt. Megfordulván a dolog (hiszen, olyan influenzás világot élünk) rektorné asszony vesz őt tojást, ugyanannyi nehezékű cukrot, vaját, lisztet és egy kevés citrom-héjat, egy negyedóraig keveri, aztán kikent formába rakja, fölé tesz érett cseresznyét, vagy medgyet s a kész cseresznye-tésztával papjának kedveskedik, ki már két napja fekszik. Gyakran ott ül az ágy lábánál, Prizniborogatósról gondoskodik és sir.

Majd, kölcsönösen komaságra lépnek s per «komám uram», «komám asszony» traktálják egymást. Mikor így egy életet szépen végig cselekedtek, egyik-másik előbb költözvén ki ama csendes országba, melynek hantjain a pap kétharmad, a mester egyharmad részben szénát és sarjút szoktak csinálni, a hátramaradtok fekete fátyolban gyakran megjelennek s egy-egy csendes óra után, melyet a mult emlékeinek szenteltek, mint egymádság akkorjakint hangzik végig a néma sírfák között:

— Szegény, komám.

— Lelkém, kománé.

Csekme Ferenc.

Különfélék.

== Márciusban mejelent pályacikkeink.

1. Az egyházkerületi közgyűlés figyelmébe.

Papi nyugdíj-intézetünk ügye.

3. Egy pár észrevétel.

Szívesen kérjük olvasóinkat, hogy szavazatukat ápril. 10-ig sziveskedjenek beküldeni.

== Br. Bánffy Dezső, ő excellenciája, ki országos feladatainak fáradhatatlan teljesítése mellett, igazi protestáns buzgósággal szolgálja anyaszentegyházunk javát, elő-

menetelét, folyó hó 28-án Kolozsvárra érkezett, hogy mint főgondnok, a 29-én kezdődő egyházkerületi közgyűlésen elnökölvén, bölcsességével, tanácsával óhajtott eredményre vezesse tanácskozásainkat.

== Lapunk megjelenésével egyidejűleg nyílik meg egyházkerületi közgyűlésünk, mely bizonyára egyike lesz a legfontosabbaknak. Ugy véljük, egész egyházkerületünkre nézve évszázadokra kihatólag egyike lesz a legnevezetesebbeknek. Most fognak betetőzést nyerni azok a részletes intézkedések, melyek a Kolozsvárt felállítandó theol. akadémiára vonatkoznak. Nyugodtak vagyunk, hogy kedvezően, a nagy célnak megfelelően fognak elintéztetni. Örömről beszélünk, hogy egyelőre «Püspöki jelentést» a közgyűlés megnyitásának napján közölhetjük e számunkban egész terjedelmében. Fogadják olvasóink azzal a melegséggel és jóakarattal, a melyet az ügy fontossága méltán megkövetel.

== Egyházkerületünk kollegiumaihoz, az érettségi vizsgálatoknál kormány-képviselőül a közoktatásügyi miniszter a következőket küldötte ki: a kolozsvári és zilahi kollegiumhoz Szócs Farkas, budapesti tanárt; a marosvásár helyihez dr. Felméri Lajos, kolozsvári egyetemi tanárt; a szászvárosihoz dr. Hőgyes Endre, budapesti egyetemi tanárt; a n.enyedíhez dr. König Gyula, műegyetemi rektort; a sz. udvarhelyihez Géresi Kálmán, debreceni tanárt; végül, a s.-sz. györgyi kollegiumhoz dr. Ilosvay Lajos, műegyetemi tanárt.

== A bögözi egyházközség papi állomásának elnyeréseért folyamodtak 12-en. Három nem volt minősítve. Kijelöltettek Benedek Ferenc, mérai, Lajos János, ketesdi, Orbán József, szőkefalvi, Toró Dénes, szentlászlói, Adorján László, héjasfalvi lelkész, Viski Gyula, papjelölt. A pályázat ápril 1-én veszi kezdetét.

== Benke István, s.-sz.-györgyi tanár »Isten ország« cím alatt, gyermek-ifjúsági istentiszteletekre szánt két kötetes munkát adott volt ki, melyet a szakközölközők nagy elismeréssel fogadtak. Miután a szerző nem nyereszkedésre írta munkáját, hanem hogy használjon és minél szélesebb körben elterjedjen, a 2 frt 20 kr. helyett, 1 frt 20 kr. beküldött árért bérmentve küldi meg a két kötetet a megrendelőknél. Melegen ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

== Bod László, nagy-almási lelkész társunk, a kolozs-kalotai egyházmegye több ideig volt pénztárnoka, életének 50 ik évében, folyó hó 23-án, hosszas és kínos szenvedés után, bevégezte pályafutását. Egy igaz emberrel, egy buzgó, lelkiismeretes protestáns pappal kevesebb van a jók és hívek táborában. Övéi megsiratják; mi gyászoljuk meg a jó barátot, az ur szőlőjében a jó munkást. Elhaló porai nyugodjanak csendesen.

HIVATALOS RÉSZ.

385—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett feldobolyi egyház énekvezér állomására pályázat nyitattik.

Javadalom gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson és kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 131 frt. 80 kr. kepe és kanonika-porcio haszonélvezete.

Pályázati határidő: ápril. 20. Folyamodványok nt. Zágoni Pál, esperes aához, Nagy-Borosnyóra, küldendők.

Kolozsvárt, 1894 márc. 27. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

373—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett siklódi egyházközség énekvezér-tanítói állomása, eltávolítás folytán megüresedvén, köröztetik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 442 frt. 36 kr. értékű kepe és kanonika-porcio haszonélvezete. A megválasztandó afia. köteles egy évi javadalmának 6%-t egyszer s mindenkorra, azután az évi tagsági díjat a gyámintézet javára fizetni.

Pályázati határidő: f. é. ápril. 20. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához küldendők, Kecsetbe (u. p. Székely-Udvarhely).

Kolozsvárt, 1894. márc. 27. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök

374—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyház-

megyébe kebelezett alsó-sófalvi ref. egyházközség énekvezér-tanítói állomása, nyugalmazás folytán megüresedvén, köröztetik.

Ezen állomás javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 564 frt 33 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete.

Köteles, az énekvezéri teendőkön kívül, a községi iskolában a két felsőbb osztályt tanítani s a 75 éves nyugalmazott tanító életben léteig fél-fizetéssel szolgálni.

Pályázati határidő: f. é. ápril 20.

A folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához Kecsetbe (u. p. Székely-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvárt, 1894. márc. 27. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

302—1894. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Brassói ág. evang. vallásu Kádár András, nejét, ev. ref. vallásu Séra Polixénát, ki őt ez előtt három évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem tartózkodási helyéről, sem életben létéről tudomással nem bír, ezennel a sepsi ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé hirdetményesen válóperbe idézti, azon kijelentéssel, hogy ha hat hó lefolyása alatt említett házassági törvényszék előtt meg nem jelenik, ellene a válóper úgy is megindítja s le fogja járni.

A sepsi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Nagy-Borosnyón, 1894. március 22. Zágoni Pál, ev. ref. esperes

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.